

Betænkning 1495

Evaluering af forsøg med stiftsråd

Betænkning 1495

Evaluering af forsøg med stiftsråd

Kirkeministeriet - Januar 2008

Betænkning 1495

Evaluering af
forsøg med stiftsråd

Udgivet af
Kirkeministeriet januar 2008

Tryk: Herrmann & Fischer A/S

ISBN 87-991477-4-2

Indhold

1	Indledning	5
2	Sammenfatning	9
2.1	Stiftsråd som kirkeledelsesorgan	9
2.2	Stiftsrådets opgaver	11
2.3	Stiftsrådets sammensætning	13
2.4	Forholdet til andre stiftsinstitutioner	16
2.5	Eventuel lovgivning om stiftsråd	17
3	Dataindsamling og metode	19
3.1	Dataindsamling	19
3.2	Metodisk tilgang	20
4	Erfaringer	23
4.1	Sammenfatning	23
4.1.1	Sammensætning	24
4.1.2	Funktion og opgaver	28
4.1.3	Resultater	29
4.1.4	Fremtiden	32
4.2	De enkelte stifter	32
4.2.1	Københavns Stift	32
4.2.2	Helsingør stift	36
4.2.3	Roskilde Stift	39
4.2.4	Lolland-Falsters Stift	42
4.2.5	Fyens Stift	45
4.2.6	Aalborg Stift	48
4.2.7	Viborg Stift	53
4.2.8	Århus Stift	57
4.2.9	Ribe Stift	61
4.2.10	Haderslev Stift	63
4.3	Bidrag fra organisationer	68
4.3.1	Grundtvigsk Forum	68
4.3.2	Præsteforeningen	71
4.3.3	Domprovsterne	71
4.3.4	Kirkefunktionærernes organisationer	72

4.3.5	Andre.....	73
5	Opgaver.....	77
5.1	Det kirkelige liv i stiftet, herunder stiftsbidrag.....	80
5.1.1	Den nuværende opgavevaretagelse.....	80
5.1.2	Erfaringer.....	81
5.1.3	Vurdering.....	83
5.2	Forvaltningen af stiftsmidler.....	84
5.2.1	Den nuværende opgavevaretagelse.....	85
5.2.2	Erfaringer.....	86
5.2.3	Vurdering.....	86
5.3	Den lokale kirkelige struktur.....	87
5.3.1	Den nuværende opgavevaretagelse.....	87
5.3.2	Erfaringer.....	88
5.3.3	Vurdering.....	89
5.4	Pastoratsinddeling og normering af præstestillinger.....	89
5.4.1	Den nuværende opgavevaretagelse.....	89
5.4.2	Erfaringer.....	91
5.4.3	Vurdering.....	92
5.5	Godkendelse af kirkebygningsændringer.....	92
5.5.1	Den nuværende opgavevaretagelse.....	92
5.5.2	Erfaringer.....	93
5.5.3	Vurdering.....	94
5.6	Bestyrelse af fællesfonden.....	94
5.6.1	Den nuværende opgavevaretagelse.....	95
5.6.2	Erfaringer.....	96
5.6.3	Vurdering.....	96
5.7	Tilsyn med præster.....	99
5.8	Det gejstlige tilsyn med menighederne.....	101
5.9	Legalitetstilsyn med menighedsrådene.....	102
6	Sammensætning.....	105
6.1	Stiftsrådets størrelse.....	105
6.2	Repræsentanter for menighederne.....	106
6.2.1	Erfaringer.....	106
6.2.2	Vurdering.....	107
6.3	Biskoppen.....	108
6.3.1	Erfaringer.....	108

6.3.2	Vurdering	108
6.4	Præster og provster	108
6.4.1	Erfaringer	109
6.4.2	Vurdering	109
6.5	Andre medlemmer	111
6.5.1	Erfaringer	111
6.5.2	Vurdering	112
6.6	Formandskabet.....	112
6.6.1	Erfaringer	113
6.6.2	Vurdering	113
6.7	Forretningsfører.....	114
6.7.1	Erfaringer	114
6.7.2	Vurdering	114
7	Arbejdsform – møder og kommunikation	115
7.1	Erfaringer.....	115
7.2	Vurdering.....	116
8	Forholdet til andre institutioner i stiftet.....	119
8.1	Stiftsudvalget vedrørende Økonomi.....	119
8.2	Biskoppen	120
8.3	Stiftsøvrigheden.....	121
8.4	Landemodet	123
8.5	Andre stiftsinstitutioner	124
8.5.1	Det mellemkirkelige stiftsudvalg	124
8.5.2	Øvrige stiftsudvalg	125
8.5.3	Stiftssamråd.....	126
9	Lovudkast.....	127
9.1	Standardvedtægt for stiftsråd.....	131
10	Bilagsoversigt.....	135

1 Indledning

Ideen om at oprette stiftsråd i folkekirken opstod i slutningen af 1990'erne. De første ansøgninger fra stifterne om etablering af stiftsråd kom i 2002/2003. Her søgte Aalborg Stift og Lolland-Falsters Stift kirkeministeren om dispensation efter § 24 i lov om folkekirkens økonomi til i en forsøgsperiode at nedsætte et stiftsråd. Formålet med forsøgsordningen var bl.a. at give flere mulighed for at få indflydelse på det lokale kirkelige liv i stiftet, herunder på forvaltningen af stiftsmidlerne.

Stiftsrådene blev i første omgang nedsat indtil næste valg til Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (som i det følgende benævnes *stiftsøkonomiudvalget*) primo 2005. Derefter søgte de stifter, der havde stiftsråd, om forlængelse af stiftsrådsforsøget. Samme år nedsatte Københavns Stift, Fyens Stift, Århus Stift og Haderslev Stift et stiftsråd efter dispensation fra kirkeministeren. Viborg Stift søgte på samme tidspunkt om tilladelse til at etablere en stiftsbestyrelse.

Om baggrunden for disse stiftsrådsforsøg kan som eksempel fremhæves følgende fra Haderslev Stifts ansøgning:

”Drøftelserne [vedrørende stiftsrådet] har vist stor interesse for en øget demokratisering af stiftsøkonomiudvalget, et ønske om en bredere kirkelig fundering, og endelig en inddragelse af rådet på en række nye områder af betydning for det lokale kirkelige niveau” (Ansøgning, Haderslev Stift, den 13. januar 2005).

Fra april 2005 havde seks af Danmarks ti stifter dermed valgt at nedsætte et stiftsråd, og et stift havde valgt at nedsætte en stiftsbestyrelse. Dispensationerne gælder med enkelte undtagelser for perioden 1. april 2005 til 31. marts 2009, jf. tabel 1, hvilket svarer til funktionsperioden for provstiudvalgene og stiftsøkonomiudvalgene.

Tabel 1: Oversigt over stiftsrådsforsøgene

	Forsøg startet	Forsøg udløber	Forsøgets navn
København	1. apr. 2005	31. marts 2009	Stiftsråd
Lolland-Falster	27. feb. 2004	31. marts 2009	Stiftsråd
Fyen	1. apr. 2005 ¹	31. marts 2009	Stiftsråd
Aalborg	22. okt. 2002	31. marts 2009	Stiftsmiddeludvalget
Viborg	23. aug. 2005	30. nov. 2008	Stiftsbestyrelse
Århus	1. apr. 2005	31. marts 2009	Stiftsråd
Haderslev	1. apr. 2005	31. marts 2009	Stiftsråd

¹ For så vidt angår mellemkirkeligt arbejde iværksattes forsøget først den 1. april 2006.

Stifterne har dermed siden 2005 været organiseret efter tre forskellige modeller – stiftsråd, stiftsbestyrelse og stiftsøkonomiudvalg.

Det er karakteristisk for stiftsrådene, at de – i modsætning til stiftsøkonomiudvalgene – varetager en generel rådgivende funktion i forhold til biskoppen. Herudover har stiftsrådene i forskelligt omfang fået tillagt kompetencer i forhold til stifternes forvaltning af stiftsmidlerne.

Med de seneste ændringer af lov om folkekirkens økonomi har stiftsøkonomiudvalgene i de stifter, hvor der ikke er forsøg med stiftsråd, tilnærmet sig stiftsrådsforsøgene og på visse områder ”overhalet” disse med hensyn til kompetencer. Det gælder forvaltningen af stiftsmidlerne og udskrivningen af det nye stiftsbidrag. Som følge heraf er dispensationerne vedrørende stiftsrådsforsøgene blevet tilpasset, så de også omfatter disse kompetencer.

Evalueringen af stiftsrådsforsøgene er foranlediget af regeringsgrundlaget ”Nye mål” fra februar 2005, hvoraf fremgår, at ”*Regeringen vil foretage en evaluering af forsøgene inden udgangen af 2007 og på baggrund heraf tage stilling til, om stiftsrådene skal gøres permanente*”.

Grundet valg til Folketinget den 13. november 2007 blev evalueringsprocessen en smule forsinket.

Formålet med evalueringen er således at etablere et grundlag, hvorpå der kan træffes politisk beslutning om, hvorvidt stiftsrådene skal gøres permanente.

Evalueringen omfatter følgende hovedspørgsmål:

- Hvilken sammensætning stiftsrådene har, herunder antal medlemmer og fordelingen af valgte menighedsrepræsentanter og gejstlige medlemmer?
- Hvilke opgaver stiftsrådene varetager, herunder hvilke kompetencer de enkelte stiftsråd er tillagt, og hvad der har været resultatet af deres arbejde?
- Hvordan stiftsrådernes arbejdsform er, herunder hvor mange møder der afholdes, og hvordan den administrative understøttelse af stiftsrådet varetages?
- Hvordan sammenhængen er mellem de ressourcer, der anvendes til stiftsrådet, og det, der kommer ud af arbejdet?
- Hvilken værdi stiftsrådet har for folkekirken i stiftet, herunder fordele og ulemper ved permanente stiftsråd?

Evalueringen er blevet til i samarbejde med en styregruppe nedsat af Kirkeministeriet. Styregruppen har bestået af biskop Niels Henrik Arendt og biskop Steen Skovsgaard, tre repræsentanter for Landsforeningen af Menig-

hedsråd: Ejvind Sørensen, Lise-Lotte Kirkegaard og konsulent Steen Marquard Rasmussen, samt fra Kirkeministeriet departementschef Jacob Heinsen (formand til 23. november 2007 hvor han fratrådte sin stilling og derfor udtrådte af udvalget) og kontorchef Paolo Perotti (formand fra den 23. november 2007).

Sekretariatet er blevet varetaget af fuldmægtig Lise M. Hjort Elmquist og fuldmægtig Sofie Navntoft Pedersen.

Styregruppen har afholdt 4 møder.

Det er medarbejdere i Kirkeministeriet, der ved rundrejse til de 10 stifter har foretaget dataindsamlingen.

Der er både foretaget dataindsamling i de stifter, der har et stiftsrådsforsøg, og i de stifter, som har lovens almindelige ordning med et stiftsøkonomiudvalg. I alt er foretaget omkring 100 personlige interviews, jf. afsnit 3.1.

I det følgende kapitel 2 bringes en sammenfatning, som samler op på rapportens konklusioner. Kapitel 3 redegør for dataindsamlingen og den anvendte evalueringsmetode. I kapitel 4 redegøres for interviewene i de enkelte stifter, hvorefter det i kapitel 5-7 på baggrund af erfaringer fra de enkelte stifter vurderes, hvorledes en eventuel permanent ordning med stiftsråd kan etableres, for så vidt angår opgaver, sammensætning og arbejdsform. I kapitel 8 reflekteres, på baggrund af erfaringer fra interviewene, over stiftsrådets forhold til andre institutioner i stiftet. Endelig er der i kapitel 9 udarbejdet et udkast til lovændringer samt et udkast til en standardvedtægt for et stiftsråd.

2 Sammenfatning

2.1 Stiftsråd som kirkeledelsesorgan

Det er en vigtig præmis for en drøftelse af spørgsmålet om eventuelle permanente stiftsråd, at der i en evangelisk-luthersk kirke ikke er en bestemt kirkeforfatningsform, der har bekendelseskarakter eller på anden vis på forhånd fremstår som en forpligtende model for kirkens organisering.

Kirkens styre har da også siden reformationen undergået betydelige forandringer, som i høj grad har været bestemt af den almindelige samfundsudvikling. Med menighedsrådsloven af 1903 og bispevalgloven af 1922 blev der gennemført en omfattende demokratisering, som siden er blevet videre udbygget.

Sognekirken er i dag, for så vidt angår både de kirkelige og de administrative forhold, styret af et menighedsråd valgt af medlemmerne, der som en af sine vigtigste opgaver har at kalde sognets præst. Bispeembedet er blevet demokratiseret, for så vidt som biskoppen vælges af stiftets menighedsrådsmedlemmer.

Denne demokratisering har i folkekirken fået en mere radikal udmøntning end i vore evangelisk-lutherske nabokirker, hvor der som oftest er adgang til at flytte rundt på præsterne uafhængigt af menighedernes ønsker, og hvor biskopperne vælges af mere snævre organer med en stærkere gejstlig repræsentation.

Selv om denne demokratisering af kirkens styre kan ses som en parallel til udviklingen af det politiske demokrati, så er formålet med en demokratisk orden inden for kirken imidlertid ikke ganske det samme som formålet med det politiske demokrati.

Det er et særkende ved menighedsrådet, at det består af såvel de valgte medlemmer som sognets præst(er). Der stilles undertiden spørgsmålstegn ved berettigelsen af præstens medlemskab af menighedsrådet, og ud fra de normer, der gælder for det politiske demokrati, ville dette medlemskab da også vanskeligt kunne begrundes. Den gældende orden sætter imidlertid fokus på rådets rolle som et sted for *samvirket* mellem menighed og præst. Menighedsrådet er ikke overordnet præsten som dennes arbejdsgiver. Menighedsrådet er heller ikke underordnet præsten som dennes hjælper (således som det var tilfældet med de menighedsråd, der eksisterede før 1903). Men menighedsrådet er et sted, hvor de valgte repræsentanter for sognets menighed møder sognets præst for i fællesskab at tage ansvar for sognets kirkelige og administrative anliggender. Hvis præsten ikke var medlem, men kun observatør, kunne det ses som et signal om, at præsten kunne ”køre på fribillet” i forhold til dette ansvar.

Mere generelt formuleret kan man se etableringen af råd - på såvel sogne- som stiftsniveau - som en måde at strukturere kirkeledelsen på i et samspil mellem menighed og præst, eller – i dogmatikkens termer – mellem det almindelige præstedømme og præsteembedet. Formålet med stiftsråd bliver i dette perspektiv på stiftsplan at danne ramme om et tilsvarende samvirke mellem menighed og biskop, som i sognet kommer til udtryk i samspillet mellem menighed og præst.

Det betyder for det første, at stiftsrådet *ikke* skal opfattes som en form for kirkelig ”stænderforsamling”, hvor folkekirkens forskellige interessenter er repræsenteret, og hvor den forholdsmæssige repræsentation afspejler fordelingen af magt og indflydelse mellem disse grupperinger. En sådan opfattelse er fremmed i forhold til, hvad det vil sige at være kirke, og den vil kunne være ødelæggende for stiftsrådenes virksomhed. For det andet betyder det, at det biskoppelige embede nødvendigvis kommer til at stå centralt i en drøftelse af stiftsrådets virksomhed.

Det er i den forbindelse et væsentligt udgangspunkt, at bispeembedet grundlæggende er et præsteembede – blot med et større geografisk aktivitetsområde og med særlige opgaver. Det, der kendetegner bispeembedet, er, at det har et særligt ansvar for tilsynsopgaven. ”Biskop” (ἐπίσκοπος) betyder slet og ret ”tilsynsmand”. Dette tilsyn handler i bred forstand om at holde øje med og drage omsorg for kirkens liv på stiftsplan. Heraf udspringer det gejstlige tilsyn, som biskoppen fører med præster og menigheder, men også biskoppens ansvar for at løfte store kirkelige opgaver i stiftet i samarbejde med sogne og provstier.

Stiftsrådets opgaver må i dette perspektiv knytte an til de biskoppelige opgaver med at skabe rammerne for kirkens liv på stiftsplan. Det betyder, at stiftsrådet bliver et inspirationsforum for menigheder og biskop vedrørende udviklingen af det kirkelige liv i stiftet. Men det betyder også, at biskoppen må være uafhængig af stiftsrådet for så vidt angår udøvelsen af det gejstlige tilsyn, ikke mindst i forhold til tilsynet med konkrete præster og menigheder. En uafhængighed, der modsvarer præstens uafhængighed af menighedsrådet i udøvelsen af sin pastorale forpligtelse.

Men ligesom biskoppen ikke er en over-præst, må stiftsrådet ikke blive et over-menighedsråd, som er overordnet menighedsrådene i sognene. For at undgå dette er det væsentligt, at stiftsrådets kompetencer over for menighedsrådene er klart afgrænsede, og at stiftsrådene ikke selv kan tiltage sig nye kompetencer på menighedsrådenes bekostning.

På denne baggrund kan der skitseres en model for stiftsrådenes opgaver og sammensætning, såfremt det ønskes at etablere en permanent model for stiftsråd, der omfatter alle stifter.

2.2 Stiftsrådets opgaver

Det følger af dette perspektiv på stiftsrådets virksomhed, at stiftsrådet ikke først og fremmest er et forvaltningsorgan. Stiftsrådets opgave består ikke i at træffe beslutninger i forhold til menighedsrådene, men i at understøtte det lokale kirkelige liv. De overordnede områder herfor er for så vidt beskrevet gennem anvendelsesområderne for det nye stiftsbidrag:

Kommunikation mellem stiftet, menighedsråd og præster.

Formidling af kristendom.

Udviklingsprojekter inden for undervisning, diakoni, IT, medier, kirkemusik og lignende, herunder analyser til forberedelse af sådanne projekter.

Eftersom aktiviteter inden for disse områder typisk forudsætter afholdelse af udgifter, bliver det en central opgave for stiftsrådet at træffe beslutning om størrelsen af stiftsbidraget og om anvendelsen heraf. Når opgaven med fastsættelsen af budgettet for stiftsbidraget skal nævnes først, så er det baseret på en vurdering af, at det er vigtigt, at stiftsrådets arbejde er forankret i nogle konkrete beslutningskompetencer. Erfaringerne fra evalueringen peger på, at disse konkrete økonomiske kompetencer er vigtige for at undgå, at stiftsrådet blot bliver et ”snakke-forum”.

I forbindelse med indførelsen af stiftsbidraget blev der i lovens forarbejder lagt vægt på, at bidraget skulle fastsættes af repræsentanter for dem, der skulle betale det, nemlig de lokale kasser. Det er baggrunden for, at kompetencerne vedrørende stiftsbidraget i de dispensationer, der er givet vedrørende stiftsrådsforsøgene i dag

, alene er henlagt til de medlemmer, som er valgt efter samme principper som stiftsøkonomiudvalget, og ikke til det samlede stiftsråd. Dette har imidlertid den negative konsekvens, at det sætter forskelle mellem stiftsrådernes medlemmer.

Erfaringerne fra evalueringen tilsiger, at medlemmernes tilhørsforhold til de forskellige grupper får mindre betydning, efterhånden som arbejdet i stiftsrådet skrider frem. I lyset af denne erfaring og med en sammensætning af stiftsrådene, hvor der er en klar overvægt af valgte, læge medlemmer, jf. afsnit 2.3, må betænelighederne ved at henlægge kompetencerne vedrørende stiftsbidraget til det samlede stiftsråd vurderes at være mindre end fordelene ved at kunne føre diskussioner af stiftets prioriteringer og af budgetlægningen for stiftsbidraget i samme forum.

Det skal derfor *anbefales*, at kompetencen vedrørende stiftsbidraget henlægges til det samlede stiftsråd, idet dog et mindretal bestående af repræsentanterne fra Landforeningen af Menighedsråd gør gældende, at alene biskoppen og de valgte menighedsrepræsentanter skal have stemmeret i forbindelse med udskrivningen af stiftsbidraget.

En anden central opgave for stiftsrådet er at rådgive biskoppen om kirkelige forhold i stiftet. Evalueringen peger i retning af, at rådgivning af biskoppen må opfattes som stiftsrådets væsentligste opgave.

Det vil typisk være biskoppen, der ønsker at søge rådgivning om et givet spørgsmål. Men stiftsrådet bør også på eget initiativ kunne tage sager af betydning for stiftet op til diskussion i rådet, dog ikke sager, der vedrører biskoppens tilsyn med præster (personsager).

Typiske emner til drøftelse i stiftsrådet kan være:

Sogne og provstiinddelingen.

Større ændringer af pastoratsinddelingen.

Det *anbefales*, at stiftsrådet på disse områder alene er rådgivende.

For så vidt angår sogne- og provstistrukturen beror det på hensynet til, at stiftsrådet ikke skal være et over-menighedsråd, som kan nedlægge sogne. Oprettelse og nedlæggelse af sogne og provstier forudsættes derfor fortsat at ske på samme måde som i dag, jf. afsnit 5.4.

For så vidt angår pastoratsinddelingen og normeringen af præstestillingerne, er denne opgave så tæt knyttet til biskoppens gejstlige tilsyn, at det må *anbefales*, at biskoppen fortsat har det endelige ansvar for denne opgave, også selv om han lader sig rådgive af stiftsrådet herom. En ændring af ansvaret for normeringen vil også kunne skabe uklarhed om ansvaret for overholdelse af bevillingen til præsteløn.

Såfremt stiftsrådet vælger at diskutere emner, som kan have betydning for stiftets kirkefunktionærer *anbefales*, at stiftsrådet undervejs i processen sørger for at orientere denne gruppe om drøftelserne. Det kunne f.eks. være emner som sogne- og provstistrukturen samt pastoratsinddelingen i stiftet.

Endvidere vil stiftsrådet kunne rådgive om stiftsadministrationens virksomhed på de områder, hvor stiftet virker som et serviceorgan over for menighedsrådene, f.eks. Folkekirkens Lønservice og administration af gravstedsaftaler.

En tredje opgave for stiftsrådet er at fastlægge stiftets udvalgsstruktur. Der er i alle stifter en række andre stiftsudvalg, nogle af permanent karakter, andre på ad hoc basis. Det omfatter blandt andet områder som religionspædagogik, diakoni og religionsmøde. Der er endvidere ved lov fastsat regler om, at der skal være et mellemkirkeligt stiftsudvalg.

Det *anbefales*, at stiftsrådet får en generel kompetence til at nedsætte andre stiftsudvalg og finansiere disses virke inden for rammerne af stiftsbidraget. Dette er ikke til hinder for, at biskoppen også kan vælge at nedsætte de udvalg, som han eller hun måtte ønske.

Stiftsrådet vil også kunne beslutte at nedsætte bredere rådgivende organer som det stiftssamråd, der i en årrække har eksisteret i Viborg Stift. Da der alene er tale om rådgivende organer, er der ingen grund til at fastsætte særskilte regler herom, og der vil uden problemer kunne etableres forskellige ordninger fra stift til stift.

En fjerde opgave for stiftsrådet er forvaltningen af stiftsmidlerne. Der er tale om forvaltning af midler, der tilhører kirke- og præstegårdskasserne. Der blev i forarbejderne til den gældende lovgivning lagt vægt på, at midlerne skulle administreres af repræsentanter for kapitalejerne. Kompetencen blev derfor henlagt til stiftsøkonomiudvalget.

Ud fra hensynet til en enkel struktur og ud fra de samme overvejelser, som blev anført ovenfor om stiftsbidraget, skal det *anbefales*, at denne kompetence henlægges til stiftsrådet, såfremt der etableres permanente stiftsråd.

Det vil ikke være hensigtsmæssigt, at alle konkrete sager om stiftslån til de lokale kasser skal behandles af det fulde stiftsråd. Det er væsentligt at holde sig for øje, at stiftsrådets kompetence vedrører kapitalforvaltningen, og som sådan ikke omfatter en stillingtagen til de konkrete byggesager, idet kompetencen på byggesagsområdet ligger hos menighedsråd, provstiudvalg og stiftsøvrighed.

Det kan derfor *anbefales*, at stiftsrådet fastlægger en udlånspolitik, som stiftsadministrationen kan behandle de konkrete sager efter.

Det forekommer naturligt, at stiftsrådet til enhver tid har adgang til at få oplysninger hos biskoppen om stiftets økonomi, herunder indsigt i stiftsøvrighedens administration af bevillingen fra fællesfonden. Men det betyder omvendt ikke, at der er en pligt for biskoppen til løbende at orientere stiftsrådet om stiftets økonomi og administration af bevillingen for fællesfonden.

2.3 Stiftsrådets sammensætning

Sammensætningen af stiftsrådet afhænger af rådets opgaver. Hvis tyngden i opgaverne ligger inden for forvaltningsafgørelser, peger det i retning af et snævert organ med f.eks. 5-6 medlemmer, sådan som det er tilfældet med stiftsbestyrelsen i Viborg Stift.

Hvis tyngden ligger i at fremme det kirkelige liv i stiftet og i at ”rodfæste” de biskoppelige opgaver i stiftets menigheder, så peger det i retning af et større organ, som har en valgt menighedsrepræsentation fra alle provstier, således som det er tilfældet med de seks stiftsrådsforsøg.

Med den ovenfor i afsnit 2.2 anførte opgaveportefølje kan der *anbefales* en bredere sammensætning af stiftsrådet, således at dette som udgangspunkt består af biskoppen og en valgt menighedsrepræsentant fra hvert provsti.

Dette vil sikre, at hvert valgt medlem har et naturligt ”bagland”, som vedkommende kan rapportere tilbage til og viderebringe synspunkter fra til rådets drøftelser. Medlemmerne skal dog ikke kunne være bundet af nogen form for mandat fra deres provsti. Valgbare er alle valgte menighedsrådsmedlemmer. Valgret har alle menighedsrådsmedlemmer (valgte og præster).

Der *anbefales* én repræsentant fra hvert provsti, idet flere repræsentanter vil give et så stort stiftsråd, at rådets drøftelser vil ændre karakter, blandt andet fordi man ikke vil kunne sidde sammen om et bord, og nogle af medlemmerne i højere grad vil risikere at blive tilskuere til end deltagere i debatten.

For Lolland-Falsters Stift, som kun består af fire provstier, *anbefales* dog to medlemmer fra hvert provsti.

Evalueringen af de hidtidige erfaringer peger endvidere i retning af, at hvis de valgte menighedsrepræsentanter skal have mulighed for at komme til orde – hvilket jo er den grundlæggende præmis for etableringen af stiftsråd – så er det nødvendigt at der er en solid talmæssig overvægt af læge medlemmer i stiftsrådet i forhold til de ”professionelle”.

Der er betydelige fordele ved, at det pågældende medlem tillige er provstiudvalgsmedlem, men det anbefales ikke at gøre dette obligatorisk, dels fordi det komplicerer valget til provstiudvalget, dels fordi der kan være tilfælde, hvor et provsti ønsker sig repræsenteret i stiftsrådet af et medlem, som ikke samtidig ønsker at være provstiudvalgsmedlem.

Der *anbefales* derfor en model, hvor provstiudvalget tilknytter stiftsudvalgsmedlemmet som tilforordnet med taleret på provstiudvalgets møder og med mulighed for, at provstiudvalget kan indbyde den pågældende med henblik på at redegøre for stiftsudvalgets arbejde.

Det *anbefales* endvidere, at rådet ud over biskoppen og provstirepræsentanterne består af yderligere tre medlemmer, nemlig en provst og to præster (valgt af henholdsvis stiftets provster og præster).

En sådan repræsentation er principielt set ikke en nødvendighed for stiftsrådets legitimitet i forhold de opgaver, der er beskrevet ovenfor. Stiftsrådet skal, jf. afsnit 2.1, ikke ses som en kirkelig ”stænderforsamling”, men som en udmøntning af menighedens deltagelse i det kirkelige liv på stiftsniveau.

Hvis man drager en parallel til menighedsrådets og provstiudvalgets sammensætning, er der heller ikke noget, der tilsiger, at stiftsrådet skulle omfatte andre end de valgte provstirepræsentanter og biskoppen. Begrundelsen for en yderligere repræsentation er i stedet af pragmatisk art.

Når det drejer sig om stiftets understøttelse af den lokale kirkelige virksomhed gennem tiltag inden for f.eks. kirkelig undervisning, er det væsentligt at sikre, at præsternes sagkundskab og konkrete erfaringer også bliver inddraget, da præsterne typisk vil spille en central rolle, hvis man lokalt ønsker at

gøre brug af stiftets tilbud. Tilsvarende kan det være nyttigt at have en provst med om bordet, blandt andet for at sikre, at der er fokus på konsekvenserne for den lokale økonomi. At der deltager flere præster end biskoppen i rådets arbejde kan endvidere bidrage til at uddybe den teologiske refleksion i relation til rådets drøftelser.

Et mindretal i styregruppen bestående af repræsentanterne for Landsforeningen af Menighedsråd gør gældende, at kun biskoppen og de valgte menighedsrepræsentanter skal have stemmeret i forhold til udskrivningen af det bindende stiftsbidrag. Landsforeningens anbefaling er derfor, at præsterne og provsterne deltager i stiftsrådets diskussioner og rådgivning af biskoppen, men at de ikke har stemmeret vedrørende stiftsbidraget.

Flertallet i styregruppen *anbefaler* dog, at de gejstlige medlemmer og de valgte menighedsrepræsentanter er ligeværdige medlemmer af stiftsrådet, og at alle har stemmeret – også vedrørende stiftsbidraget. Flertallet i styregruppen er således af den opfattelse, at stiftsrådet vil fungere bedst og opnå de bedste resultater, hvis alle er ligeværdige medlemmer og derved føler de samme forpligtelser og det samme ejerskab i forhold til stiftsrådets arbejde.

Det kan ikke anbefales, at præsterne vælges af og blandt tillidsmændene, således som det er tilfældet ved nogle af de nuværende stiftsrådsforsøg. Ikke fordi arbejdsmiljørelaterede betragtninger er irrelevante i forhold til stiftsrådets drøftelser, men hvis der skal deltage præster i stiftsrådet (ud over biskoppen), så bør det baseres på et bredere perspektiv.

For at sikre en høj valgdeltagelse må det *anbefales*, at valget foretages for eksempel i tilknytning til et stiftspræstestævne.

Der ses ikke at være tilsvarende argumenter for at inddrage repræsentation af kirkefunktionærerne. Evalueringen viser heller ikke noget behov herfor eller ønske herom.

Der bør derimod være mulighed for, at de enkelte stiftsråd også fremover kan invitere eksterne deltagere til at deltage i enkelte stiftsrådsmøder.

Det *anbefales*, at stiftsrådet vælger sin formand blandt alle rådets medlemmer.

Biskopper i folkekirken har som nævnt (i modsætning til biskopperne i vore evangelisk-lutherske nabokirker) et meget bredt demokratisk mandat, idet han eller hun bliver kaldet ved et valg, hvor alle menighedsrådsmedlemmer i stiftet hver har en stemme.

I og med at biskoppen således har sit eget mandat og ikke er valgt af stiftsrådet, risikerer en model, hvor stiftsrådet vælger et andet medlem end biskoppen til formand, at skabe uklarhed om den kirkelige ledelse i stiftet.

På den anden side lægges der vægt på, at stiftsrådet skal være et rådgivende organ for biskoppen. I dette perspektiv kan det være en fordel, at det rådgiv-

vende organ ikke nødvendigvis ledes af biskoppen selv, idet denne jo også er modtager af rådgivningen. På samme måde kan man argumentere for, at biskoppen får en større grad af frihed i forhold til stiftsrådets rådgivning, hvis han ikke selv er formand for rådet.

Det *anbefales*, hvad enten stiftsrådet vælger biskoppen eller et andet medlem af rådet som formand, at det er biskoppen, der er rådets forretningsførende medlem, da det er ham, der har umiddelbar rådighed over stiftsadministrationen.

Der ses ingen grund til, at domprovsten er født medlem af stiftsrådet, men han eller hun skal kunne vælges som provstemedlem.

Ligeledes synes der ikke at være grund til, at stiftamtmanden er født medlem af stiftsrådet. Det begrundes med, at stiftsrådet ikke primært er et forvaltningsorgan, jf. kapitel 5 om stiftsrådets opgaveportefølje, men et sted for et samvirke mellem menigheder og biskop om udviklingen af kirkens liv på stiftsplan.

2.4 Forholdet til andre stiftsinstitutioner

Den ovenfor i afsnit 2.2 anførte afgrænsning af stiftsrådets opgaver betyder, at der ikke ændres på placeringen af de forvaltningsopgaver, der i dag ligger hos biskoppen og stiftsøvrigheden. Dette er en konsekvens af, at stiftsrådet netop ikke primært skal ses som et forvaltningsorgan, men det er ikke til hinder for, at man i stiftsrådet kan drøfte biskoppens og stiftsøvrighedens varetagelse af disse opgaver, navnlig for så vidt angår disses kirkelige perspektiv (for byggesager for eksempel: ”pro et contra genåbning af østvindue i koret”).

Stiftsøvrighedsinstitutionen indebærer, at biskoppen bliver suppleret med en person, nemlig stiftamtmanden, der på samme tid står inden for og uden for den kirkelige ledelse i stiftet, og som har administrativ erfaring på højeste niveau. Dette må vurderes fortsat at være en fordel på i det mindste to områder. Det første er forvaltningsafgørelserne i stiftet. I og med at biskoppen ikke er valgt som professionel administrator, er det en fordel at have en person med omfattende administrativ erfaring, der kan bistå biskoppen i afgørelserne. Det andet er tilsynet med menighedsrådene. I de sjældne tilfælde, hvor der skal anvendes tvangsmidler over for menighedsrådene, er det en ikke ubetydelig fordel for biskoppen, at stiftamtmanden kan bære sin del af ansvaret for afgørelsen. Det er ikke mindst en fordel i forhold til biskoppens fremtidige samarbejde med det pågældende menighedsråd.

De kompetencer, der i dag ligger hos Stiftsudvalget vedrørende Økonomi, *anbefales*, som anført ovenfor, overført til det samlede stiftsråd, hvorved stiftsøkonomiudvalget nedlægges. Et mindretal bestående af repræsentanterne fra Landforeningen af Menighedsråd gør dog gældende, at alene biskop-

pen og de valgte menighedsrepræsentanter skal have stemmeret i forbindelse med udskrivningen af stiftsbidraget.

Det er fastsat i lovgivningen, at der i alle stifter skal være et mellemkirkeligt stiftsudvalg. Der er i forbindelse med evalueringen fremkommet forskellige holdninger til, om dette udvalgs opgaver kan overtages af stiftsrådet (som det er tilfældet med forsøget i Fyens Stift), eller om det bør fortsætte i eget regi.

Det *anbefales*, at reguleringen vedrørende det mellemkirkelige stiftsudvalg ophæves, hvis der etableres permanente stiftsråd.

Det bliver herved op til stifterne selv, hvordan det mellemkirkelige arbejde skal organiseres. Hvis stiftsrådet ikke beslutter andet, varetager rådet selv det mellemkirkelige arbejde, men man kan også vælge at lade de nuværende mellemkirkelige stiftsudvalg fortsætte.

En gang om året afholdes der i stiftet et landemøde - også kaldet provstemøde. Her deltager biskoppen, stiftamtmanden og stiftets provster. Biskoppen kan benytte landemødet som et forum, hvor han kan diskutere emner af teologisk karakter med stiftets provster.

2.5 Eventuel lovgivning om stiftsråd

I og med at stiftsøkonomiudvalget har fået kompetencer vedrørende kapitalforvaltning og udskrivning af bindende stiftsbidrag, er der sket en konvergens, så der i realiteten ikke er så stor forskel på forholdene i de stifter, der har, og de stifter, der ikke har forsøg med stiftsråd.

De to væsentligste forskelle er, at stiftsrådsforsøgene indebærer:

1. At et antal præster og provster er medlemmer.
2. At der er en bredere dagsorden for rådgivning af biskoppen.

I kapitel 9 er der udarbejdet et udkast til de lovændringer, som følger af evalueringens anbefalinger. Lovændringerne omfatter kun de nødvendige regler vedrørende stiftsrådets kompetencer og regulerer ikke stiftsrådets rådgivende funktioner.

3 Dataindsamling og metode

3.1 Dataindsamling

Evalueringen af forsøg med stiftsråd bygger primært på kvalitative data, som er indsamlet ved omkring 100 personlige interviews i folkekirkens ti stifter i Danmark.

Der er gennemført interviews med præster, provster og valgte menighedsrepræsentanter fra stiftsrådet i det enkelte stift samt med biskoppen og stiftamtmanden.

Derudover er der i hvert stift gennemført interviews med repræsentanter fra de lokale distriktsforeninger for menighedsråd, som ikke er medlem af stiftsrådet. Hensigten med at interviewe denne gruppe har blandt andet været at få en fornemmelse af, hvor meget kommunikation der er mellem stiftsrådet og sognene.

Desuden er der gennemført interviews med fem faglige organisationer, der repræsenterer kirkefunktionærerne. Præsteforeningen og domprovsterne har afgivet et skriftlig bidrag, og der er endvidere modtaget bidrag fra sognepræst Søren Peter Hansen, der som led i sit Master of Public Administration studie ved Aalborg Universitet har udarbejdet rapporten ”Stiftsråd – en strategisk ændring i den danske folkekirke”.

Endelig har Grundtvigsk Forum (tidligere Kirkeligt Samfund) haft foretræde for styregruppen og her fremlagt sit forslag til indførelse af stiftsråd - ”Den samarbejdende Folkekirke”.

Dataindsamlingen fra stifterne er foregået fra august til oktober 2007. Interviewene med de faglige organisationer er afholdt i november 2007.

I de tre stifter, hvor der ikke er etableret forsøg med stiftsråd (Helsingør, Roskilde og Ribe) er der gennemført interviews med medlemmer fra stiftsøkonomiudvalget samt enkelte repræsentanter fra de lokale distriktsforeninger, som ikke er medlem af stiftsøkonomiudvalget.

I Viborg Stift, hvor der ikke er etableret et stiftsråd, men en stiftsbestyrelse, er gennemført interviews med medlemmer af stiftsbestyrelsen samt med medlemmer fra stiftssamrådet og formanden for Stiftsudvalget vedrørende Økonomi.

Der er foretaget interviews på baggrund af fire interviewguides (jf. bilag 1):

1. Interviewguide til medlemmer af stiftsrådet (samt stiftsbestyrelsen).
2. Interviewguide til personer, der ikke er medlem af stiftsrådet.
3. Interviewguide til medlemmer af Stiftsudvalget vedrørende Økonomi.

4. Interviewguide til personer, der ikke er medlem af Stiftsudvalget vedrørende Økonomi.

Interviewene er bygget op omkring en semistruktureret interviewguide, som respondenterne fik tilsendt forud for interviewene i det enkelte stift, så de havde kendskab til spørgsmålene på forhånd.

3.2 Metodisk tilgang

Dataindsamling via kvalitative interviews og en semistruktureret interviewguide har den fordel i forhold til indsamling af kvantitative data i et standardiseret spørgeskema, at det er muligt for intervieweren at forfølge interessante tilkendegivelser fra respondenterne.

Der er således under interviewet lagt vægt på at stille supplerende spørgsmål til interviewpersonerne, hvorfor konklusioner i rapporten ikke nødvendigvis responderer med et spørgsmål, der umiddelbart er at finde i den anvendte interviewguide, jf. bilag 1.

Derudover har den kvalitative interviewform også givet respondenterne mulighed for at give et personligt udformet svar på det enkelte spørgsmål. Endvidere har det været muligt at få eventuelle uklarheder i forhold til respondents svar afklaret med det samme.

Der er ikke i forbindelse med nedsættelsen af stiftsrådsforsøgene opstillet evalueringsparametre, som stiftsrådene skal vurderes i forhold til. Sådanne parametre er heller ikke fastlagt forud for evalueringen.

Evalueringen er i første omgang struktureret omkring fire hovedemner, der indkredser undersøgelsens formål:

Opgaver.

Sammensætning.

Arbejdsform.

Resultater.

Ved at fokusere på stiftsrådets opgaver, sammensætning og arbejdsform (mødekadence m.v.) frembringes viden om stiftsrådernes organisatoriske struktur og hvilke muligheder og begrænsninger, interviewpersonerne mener, at disse strukturer sætter.

Evalueringen bygger i høj grad på interviewpersonernes egne overvejelser og refleksioner over, hvad der fungerer godt ved stiftsrådsformen, og hvad der fungerer mindre godt. Set i lyset af, at stiftsrådene på nuværende tidspunkt typisk har fungeret omkring 2-3 år, har evalueringen en tilgang, hvor de erfaringer, interviewpersonerne har gjort sig i perioden med stiftsråd, kommer til udtryk.

Der redegøres for disse erfaringer i det følgende kapitel 4. I kapitlerne 5 til 7 sammenholdes erfaringerne med mere teoretisk funderede overvejelser om opgavefordelingen mellem de forskellige embeder og myndigheder i folkekirken, sammensætningen af et eventuelt permanent stiftsråd og stiftsrådets arbejdsform.

4 Erfaringer

4.1 Sammenfatning

Der er forsøg med stiftsråd i syv af landets 10 stifter. De seks stiftsrådsforsøg (Fyen, Haderslev, København, Lolland-Falster, Aalborg og Århus) ligner hinanden meget, mens forsøget i Viborg adskiller sig fra de øvrige stiftsrådsforsøg.

I henhold til Kirkeministeriets dispensationer har de seks stiftsråd overtaget Stiftsudvalget vedrørende Økonomis (herefter stiftsøkonomiudvalget) opgaver samt yderligere en række kompetencer på det økonomiske område. Endvidere har stiftsrådene til opgave at rådgive biskoppen, for så vidt angår det kirkelige liv i stiftet. I enkelte stifter har stiftsrådet også til opgave at rådgive biskoppen om den kirkelige struktur i stiftet. Endelig er det mellemkirkelige stiftsudvalg opgaver i et enkelt stift lagt ind under stiftsrådet.

I de seks stifter er stiftsrådet sammensat af stiftsøvrigheden og en valgt menighedsrepræsentant fra hvert provsti suppleret med nogle gejstlige medlemmer. Den gejstlige repræsentation varierer fra 4 til 8 medlemmer, jf. tabel 4.1.

Tabel 4.1. Oversigt over medlemmer.

	København	Lolland-Falster	Fyen	Aalborg	Viborg	Århus	Haderslev	Stiftsudvalg vedr. Økonomi
Valgte menighedsrepræsentanter	11	4	12	14	2	15	7	Et valgt menighedsrådsmedlem fra hvert provsti
Præster	5	1	2	3	1	4	2	Ingen
Provster	2	1	2	0	1	2	2	Ingen
Fødte medlemmer	Biskop, stiftamtmand, domprovst	Biskop, stiftamtmand, domprovst	Biskop, stiftamtmand, domprovst	Biskop, stiftamtmand, domprovst	Biskop, stiftamtmand	Biskop, stiftamtmand, domprovst	Biskop, stiftamtmand	Biskoppen

Andre	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen	Ingen	3 fra teologiske uddannelser og FKOF ²	1 kirkefunktionær deltager som observatør	Ingen
I alt	21	9	19	20	6	24+3	14+1	Antal svarende til antal provstier og biskoppen

Note: Tal indsamlet i august-oktober 2007.

For så vidt angår forsøget i Viborg, er der fastholdt et selvstændigt stiftsøkonomiudvalg. Herudover er nedsat en stiftsbestyrelse og et stiftssamråd. Stiftsbestyrelsen består af seks medlemmer og varetager en betydelig del af stiftsøvrighedens kompetencer. Stiftssamrådet er et stort samtaleforum på 48 personer med en ligelig repræsentation af menighedsrepræsentanter og gejstlige medlemmer. Formålet med stiftssamrådet er at drøfte forhold af kirkelig og teologisk karakter i stiftet. Samrådet er alene et rådgivende forum.

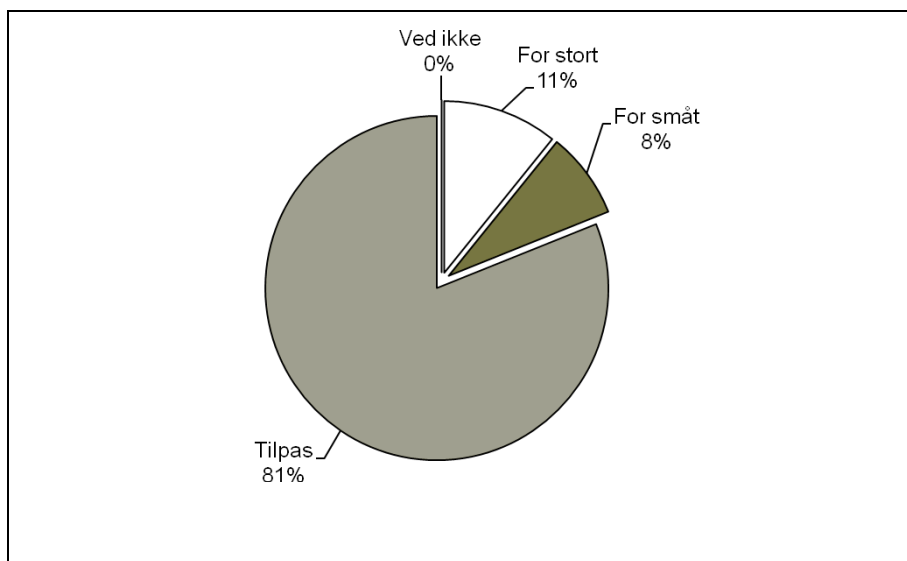
I tre stifter (Helsingør, Ribe og Roskilde) er der ikke forsøg med stiftsråd, og her gælder lovens almindelige ordning med et stiftsøkonomiudvalg. I Helsingør har der dog været nedsat en arbejdsgruppe, som har udarbejdet et forslag til et eventuelt fremtidigt stiftsråd.

4.1.1 Sammensætning

Størrelsen varierer fra 6 medlemmer for stiftsbestyrelsen i Viborg til 27 medlemmer for stiftsrådet i Århus. 37 interviewpersoner har svaret på interviewguidens spørgsmål vedrørende stiftsrådenes størrelse. Af disse personer mente 30, at størrelsen er tilpas, men flertallet understregede samtidig, at rådet ikke må blive større, hvis der skal kunne være en frugtbar dialog. 4 interviewpersoner mente, at stiftsrådet er for stort, og 3, at det er for småt (figur 4.1).

² De Folkekirkelige Organisationers Fællesudvalg (FKOF).

Figur 4.1. Hvordan vurderer du stiftsrådets størrelse?

Note: Spørgsmål 2 i interviewguide nr. 1.

Der blev i samtlige af de 6 stifter, som har ligeartede stiftsrådsforsøg, udtrykt tilfredshed med, at der i stiftsrådet er en valgt repræsentant fra hvert provsti. Det mest almindelige argument herfor var, at det er nyttigt at have en "liv-line" ud til de enkelte provstier.

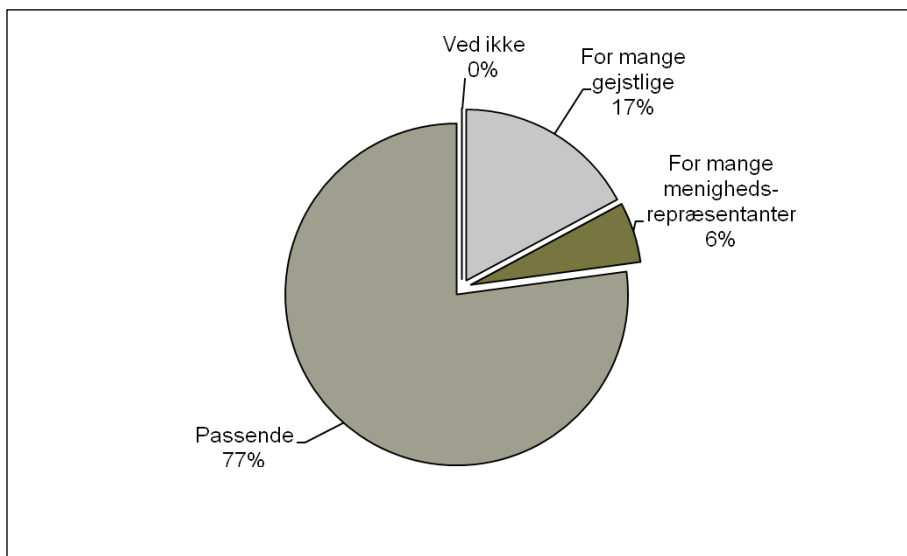
Bortset fra i Lolland-Falsters stiftsråd er de valgte menighedsrepræsentanter i flertal i samtlige stiftsråd. Den generelle holdning i stifterne var, at det er vigtigt af hensyn til den demokratiske legitimitet, at de demokratisk valgte menighedsrepræsentanter er i klart flertal i et organ som et stiftsråd.

Flertallet af interviewpersonerne i Lolland-Falsters Stift gav også udtryk for, at det er utilfredsstillende, at de valgte medlemmer er kommet i mindretal i forbindelse med provstisammenlægningen, som trådte i kraft den 1. januar 2007, og at der bør ændres på dette forhold. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at antallet af provstier i Lolland-Falster Stift blev reduceret fra 6 til 4 i forbindelse med strukturændringen. Antallet af menighedsrepræsentanter i stiftsrådet blev således reduceret fra 6 til 4 ved denne lejlighed.

I fem af stifterne var holdningen i relation til forholdet mellem menighedsrepræsentanter og gejstlige medlemmer i rådet, at ingen af grupperne dominerer stiftsrådets arbejde. Flere steder blev det dog bemærket, at de gejstlige måske havde domineret arbejdet i starten, fordi de i højere grad er vant til at tale i forsamlinger, men at dette nu har udlignet sig. I Lolland-Falsters Stift følte menighedsrepræsentanterne sig dog fortsat "tromlet" lidt af de gejstlige medlemmer – nok mest fordi de er kommet i mindretal.

Spørgsmålet vedrørende fordelingen mellem antallet af gejstlige og valgte menighedsrepræsentanter i stiftsrådene er besvaret af 35 interviewpersoner. 27 af disse personer mente, at fordelingen mellem menighedsrepræsentanter og gejstlige er passende. 6 personer mente, at der er for mange gejstlige, og 2 mente, at der er for mange menighedsrepræsentanter (figur 4.2).

Figur 4.2. Hvordan vurderer du fordelingen mellem gejstlige og menighedsrepræsentanter?

Note: Spørgsmål 4 i interviewguide nr. 1.

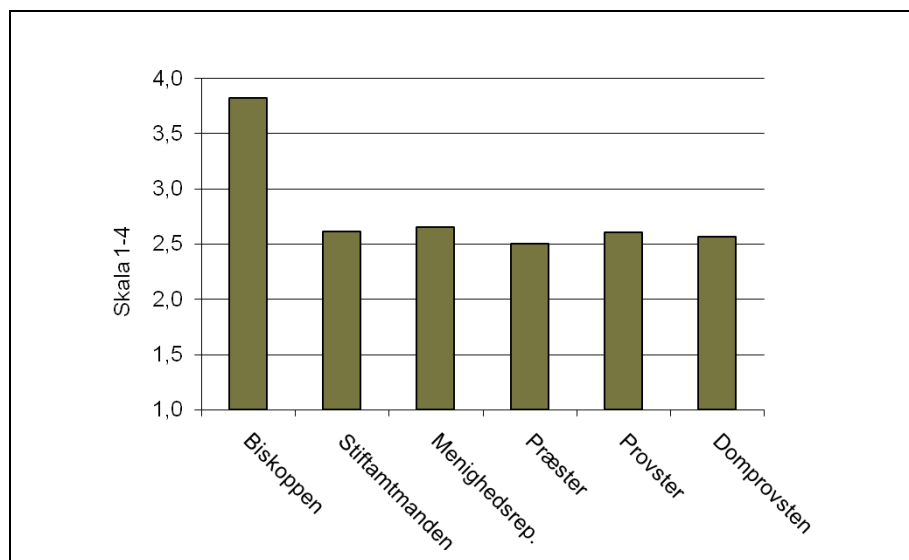
Overordnet set var der i alle stifterne enighed om, at det er det enkelte medlems personlige egenskaber, der afgør, hvorledes vedkommende bidrager til stiftsrådets arbejde. Det var således opfattelsen, at det overvejende er uden betydning, hvilken baggrund medlemmet har.

Interviewpersonerne blev tillige bedt om på en skala fra 1 til 4 at angive, hvorledes indflydelsen i stiftsrådene fordeles mellem de forskellige grupper af medlemmer.

Blandt de interviewpersoner som har besvaret spørgsmålet, blev biskopperne samlet set tillagt den højeste grad af indflydelse med en gennemsnitlig score på 3,8. Menighedsrepræsentanter blev tillagt en gennemsnitlig score på 2,7. Stiftamtmandene, domprovsterne og provsterne blev alle tildelt en gennemsnitlig score på 2,6, mens præsterne fik en gennemsnitlig score på 2,5 (figur

4.3). Biskoppen varetager formandskabet i 5 ud af de 6 stiftsråd.³ Det giver derfor ikke mening at opgøre formandens indflydelse separat.

Figur 4.3. Hvordan fordeles indflydelsen i stiftsrådet?

Note: Spørgsmål 25 i interviewguide nr. 1. Interviewpersonerne har angivet en score fra 1 til 4, hvor 1 = lav indflydelse og 4 = høj indflydelse.

I ingen af de seks stifter indgår en repræsentant for kirkefunktionærerne som medlem af rådet. I Haderslev Stift deltager en repræsentant for kirkefunktionærerne imidlertid i henhold til vedtægten i rådets møder som observatør. Der var ikke ønske fra nogen af stifterne om, at kirkefunktionærerne skal repræsenteres i stiftsrådet. Argumenterne herfor var dels en frygt for, at funktionærerne vil forsøge at føre fagforeningspolitik i rådet, dels at rådets opgaver overordnet set ikke vedrører kirkefunktionærerne, og endelig at kirkefunktionærerne er en så sammensat gruppe, at det vil være umuligt at finde et repræsentativt medlem.

For så vidt angår Viborg Stift, blev der lagt meget vægt på, at stiftsbestyrelsen alene består af seks personer. Dette blev set som en fordel, fordi bestyrelsen kan træffe hurtige beslutninger. Fordelingen mellem menighedsrepræsentanter og gejstlige blev anset for passende. Flertallet af stiftsbestyrelsen fandt ikke, at det vil være hensigtsmæssigt med en repræsentant for kirkefunktionærerne.

³ I Aalborg varetages formandskabet af biskoppen og stiftamtmanden *i forening*.

4.1.2 Funktion og opgaver

Evalueringen viste, at stiftsrådene /stiftsøkonomiudvalgenes /stiftsbestyrelsens mødeaktivitet i de forskellige stifter varierer fra 2 til ca. 9 møder årligt. Alle interviewpersoner udtrykte generelt tilfredshed med mødekadencen i deres stift, uanset om den lå i den høje eller lave ende. Flere interviewpersoner understregede dog, at de nye opgaver, som er kommet til i 2007, nok vil medføre en øget mødeaktivitet, ligesom det blev understreget, at der skal afholdes flere møder, hvis stiftsrådets kompetencer udvides.

I de seks stiftsråd med ligeartede forsøg var der enighed om, at en vigtig opgave for stiftsrådene er arbejdet med økonomiopgaverne - både for så vidt angår udlånspolitikken, kapitalforvaltningen og fastsættelsen af det bindende stiftsbidrag. Økonomiområdet blev først og fremmest fremhævet, fordi det er et område, hvor stiftsrådene har en reel kompetence, hvilket bidrager til, at rådsmedlemmerne føler, at deres arbejde bliver taget seriøst.

En anden opgave, som blev fremhævet i samtlige stifter, var stiftsrådene arbejde med at fremme det kirkelige liv i stifterne – herunder at rådgive biskoppen. I relation til det kirkelige liv blev det i øvrigt fremhævet, at flere stiftsråd har været med til at arrangere kirkelige debatdage, ligesom et enkelt stift har udarbejdet fokusområder for de kirkelige prioriteringer i stiftet.

I flere af stifterne blev samarbejdet med de øvrige stiftsudvalg ligeledes fremhævet som en væsentlig opgave. I et enkelt stift er det mellemkirkelige stiftsudvalgs opgaver lagt ind i stiftsrådet, hvilket der blev udtrykt stor tilfredshed med. I andre stifter har man besluttet, at de øvrige udvalg i stiftet skal referere til stiftsrådet. Interviewpersonerne i disse stifter gav udtryk for, at denne ordning - særlig på sigt - kan være nyttig i forbindelse med, at stiftsrådet skal forvalte det bindende stiftsbidrag og i den sammenhæng f.eks. behandle ansøgninger om bevillinger fra nogle af stiftsudvalgene. Desuden blev det fremhævet, at dette bånd mellem stiftsrådet og de øvrige udvalg kan fremme sammenhængskraften i de enkelte stifter.

Flere af stiftsrådene har arbejdet med spørgsmålet om den fremtidige kirkelige struktur. I København har stiftsrådet fremlagt et udspil til en ny kirkelig struktur. Ingen af de øvrige stiftsråd har været så aktivt inde i strukturspørgsmålet.

I Viborg Stift blev arbejdet med investeringsopgaver samt låneforvaltning fremhævet som stiftsbestyrelsens væsentligste arbejdsopgaver.

Kirkeministeriet har i forbindelse med evalueringsprocessen indhentet dagsordener fra stiftsrådsmøderne i perioden 2006-2007 i samtlige stifter med stiftsrådetsforsøg. I bilag 3 findes en oversigt over emner drøftet på stiftsrådsmøder (stiftsbestyrelsesmøder) i 2006-2007.

Gennemgår man tabeloversigten, kan det konkluderes, at emnet ”investering og afkast af stiftsmidlerne” drøftes i alle stiftsråd, ligesom også lånesagerne

fylder i flere stiftsråd. Derudover har stiftsrådene diskuteret ”projekter og satsningsområder i stiftet”, samt modtaget ”orientering/diskussion af oplæg/forslag fra Kirkeministeriet”. Flere stiftsråd har også drøftet ”struktur i stiftet”. Derudover er der også orientering fra biskop og stiftsadministrationen på de fleste stiftsrådsmøder, ligesom flere stiftsråd også benytter sig af orientering fra andre stiftsudvalg. Endeligt fylder ”andre emner” en hel del på de fleste stiftsråds dagsordner.

4.1.3 Resultater

I de seks stifter med ligeartede forsøg understregede interviewpersonerne, at stiftsrådet har bidraget til det kirkelige liv i stiftet. Stiftsrådet har i de fleste stifter medvirket til, at der er blevet afholdt forskellige temadage, ligesom der er blevet bakket op om andre kirkelige initiativer. Det blev understreget fra flere sider, at opgaver af denne karakter ikke ville være blevet løftet af stiftsøkonomiudvalget.

I forlængelse heraf blev det i flere af stifterne fremhævet, at stiftsrådet har medvirket til at skabe debat om de ”bløde emner”, i stedet for at man alene har talt om mursten og økonomi, sådan som det tidligere var tilfældet i stiftsøkonomiudvalget. Det blev i denne forbindelse også fra flere sider understreget, at det er vigtigt, at et demokratisk organ som stiftsrådet får mulighed for at fortælle biskoppen, hvad der rører sig i stiftet.

I flere stifter blev udskrivningen af det bindende stiftsbidrag endvidere fremhævet som et væsentligt resultat af rådets arbejde, da pengene, som stiftet modtager på denne måde, vil kunne bidrage til at styrke det kirkelige liv i stiftet.

Arbejdet med den kirkelige struktur blev i Københavns Stift fremhævet som det væsentligste resultat af stiftsrådets arbejde. Interviewpersonerne i København var således næsten alle af den opfattelse, at stiftsrådet har formået at skabe en bedre proces omkring forslaget til strukturændring, end biskoppen kunne have gjort alene.

Der var generel enighed i stifterne om, at stiftsrådet har bidraget til en bedre sammenhæng i stifterne, idet stiftsrådet som demokratisk valgt organ har ført menighedsrådene tættere på stiftet.

Interviewpersonerne blev anmodet om på en skala fra 1 til 4 - hvor 1 var lig meget dårlig og 4 var lig meget god - at vurdere sammenhængen mellem de ressourcer, der investeres i stiftsopgaverne, og det, der kommer ud af arbejdet.

31 interviewpersoner besvarede spørgsmålet. Den gennemsnitlige score for besvarelsen var 3,1. Man kan således konkludere, at interviewpersonerne gennemsnitligt er ret godt tilfredse med det, der investeres i stiftsrådsarbejdet, i forhold til det, der kommer ud af det. Resultatet siger imidlertid ikke

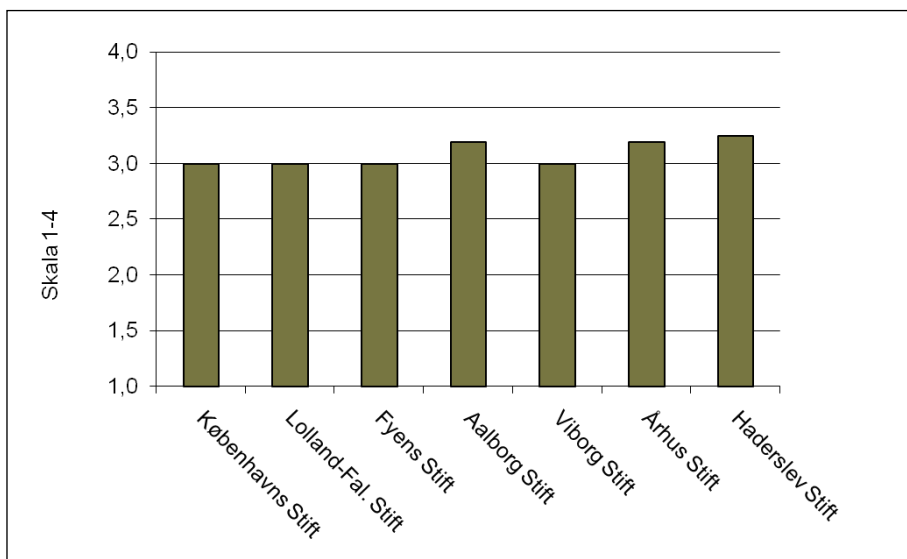
noget om, hvor mange ressourcer der så investeres i stiftsrådsarbejdet i det enkelte stift.

Hvis man ser på interviewpersonernes baggrund, fremgår det, at biskoppernes gennemsnitlige score var 3,5. Det vil sige, at biskopperne gennemsnitligt er mere tilfredse end de øvrige stiftsrådsmedlemmer.

De øvrige gejstlige medlemmer var en smule mere positive i deres besvarelse af spørgsmålet end menighedsrepræsentanterne, idet de gejstlige havde en gennemsnitlig score på 3,3, mens menighedsrepræsentanternes gennemsnitlige score var 2,8. Menighedsrepræsentanterne er altså gennemsnitligt set dem, der er mindst tilfredse med sammenhængen mellem de ressourcer, der investeres i stiftsrådsarbejdet, og det, der kommer ud af arbejdet.

Den gennemsnitlige score i de enkelte stifter fordelte sig fra 3,0 til 3,3 (figur 4.4). Det skal bemærkes, at resultaterne i nogle tilfælde bygger på ganske få svar, eftersom nogle interviewpersoner ikke har svaret på spørgsmålet.

Figur 4.4. Hvordan vurderer du sammenhængen mellem ressourcer og resultater?

Note: Spørgsmål 31 i interviewguide nr. 1 og spørgsmål 11 i interviewguide nr. 2. Interviewpersonerne har angivet en score fra 1 til 4, hvor 1 = meget dårlig sammenhæng og 4 = meget god sammenhæng.

I fem af stifterne var opfattelsen, at stiftsrådet ikke synliggør sig selv i tilstrækkelig grad. Det var således opfattelsen, at mange menighedsråd i stifterne ikke er vidende om stiftsrådets eksistens eller arbejde. Flere af stifterne

gør en indsats for at forbedre kommunikationen til ”baglandet”.

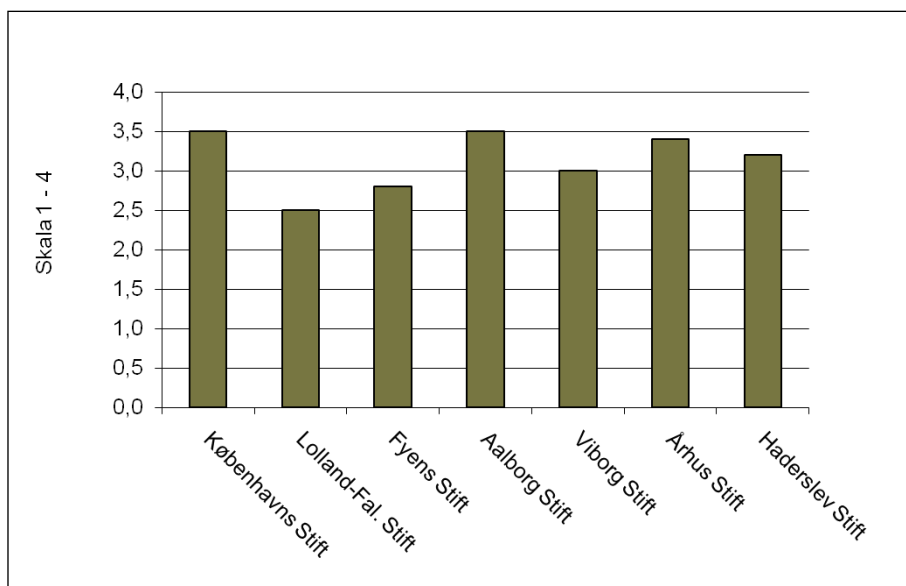
De interviewede medlemmer af distriktsforeningerne, som ikke er medlem af stiftsrådene, bekræftede rådsmedlemmernes generelle opfattelse. Generelt var ingen af distriktsforeningsmedlemmerne imponerede over stiftsrådernes evne til at synliggøre sig selv, og mange af dem sagde, at de almindelige menighedsrådsmedlemmer intet ved om stiftsrådene.

For så vidt angår Viborgs stiftsbestyrelse, var opfattelsen, at det største resultat af bestyrelsens arbejde er, at der er sket en demokratisering af kapitalforvaltningen. For så vidt angår stiftssamrådet var opfattelsen, at samrådet har virket som inspirationsforum for resten af stiftet. I lighed med de øvrige stifter med stiftsrådsforsøg var det i Viborg også opfattelsen, at de nye organer på stiftsniveau ikke i tilstrækkelig grad har formået at synliggøre sig selv.

Interviewpersonerne blev bedt om at angive, hvor stor en værdi de mente, at stiftsrådet samlet set tilfører folkekirken. Igen skulle de placere sig på en skala fra 1 til 4 – hvor 1 angav den laveste score og 4 den højeste score.

34 interviewpersoner besvarede spørgsmålet. Den gennemsnitlige score for dette spørgsmål var 3,1. Der var relativt stor spredning mellem de enkelte stifter i besvarelsen af spørgsmålet. Stifterne fordelte sig således i deres besvarelser på en gennemsnitlig score mellem 2,5 og 3,5.

Figur 4.5. Hvor stor værdi tilfører stiftsrådet folkekirken i stiftet?

Note: Spørgsmål 33 i interviewguide nr. 1 og spørgsmål 14 i interviewguide nr. 2. Der kunne angives en score fra 1 til 4, hvor 1 = laveste score og 4 = højeste score.

Den gennemsnitlige score for de gejstlige medlemmer var 3,0, mens den for menighedsrepræsentanterne var 3,1. Biskopperne var derimod mere positive med en gennemsnitlig score på 3,4.

4.1.4 Fremtiden

I de stifter, hvor der er forsøg med stiftsråd, var der generel enighed blandt de interviewede stiftsrådsmedlemmer om, at der ønskes et permanent stiftsråd, når forsøgsordningerne udløber. I de stifter, hvor interviewpersonerne ytrede sig om spørgsmålet, var holdningen, at et fremtidigt stiftsråd skal ligne det, som er i ”deres stift”. Generelt var der fokus på, at stiftsrådet ikke må blive for stort, men at det samtidig er vigtigt, at der er en repræsentant fra hvert provsti.

På spørgsmålet om, hvilke kompetencer et eventuelt permanent stiftsråd skal tillægges, var det i de fleste stifter opfattelsen, at det ikke skal tillægges flere besluttende kompetencer, end det har i dag. Dette synspunkt blev begrundet med, at stiftsrådsarbejdet, hvis der kommer flere besluttende kompetencer, vil blive for arbejdskrævende og uoverskueligt for de valgte medlemmer.

Derimod var det et generelt ønske, at stiftsrådene skal have flere rådgivende opgaver i forhold til biskoppen. Særligt vedrørende den fremtidige struktur (både for så vidt angår sognesammenlægninger og pastoratsomlægninger) var det opfattelsen, at biskoppen bør involvere stiftsrådet. Derudover fandt mange, at stiftsrådets funktion som samtaleforum for biskoppen bør styrkes yderligere.

Endvidere var der i flere stifter interviewpersoner, der gav udtryk for, at stiftsrådene fremover mere aktivt bør gå ind i rollen som rådgiver af sogne- ne. Dette skal både ske på samarbejdsområdet, men også inden for det kirke- lige liv, således at stiftsrådene kan være inspirationsfora for menighedsråde- ne.

4.2 De enkelte stifter

4.2.1 Københavns Stift

Initiativet til nedsættelsen af stiftsrådet i Københavns Stift blev taget af biskoppen i 2003. Baggrunden var, at biskoppen mente, at han havde brug for et demokratisk mandat i forbindelse med strukturdebatten.

I løbet af 2003 var der herefter drøftelser mellem Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (herefter stiftsøkonomiudvalget) og landemodet, der i fællesskab udarbejdede et oplæg om etablering af stiftsråd. Samtlige menighedsråd fik mulighed for at kommentere oplægget og på baggrund af de indkomne hø-

ringssvar, blev der efter en ny drøftelse mellem stiftsøkonomiudvalget og landemodet udarbejdet et notat om oprettelse af et rådgivende stiftsråd.

Ved brev af 6. juli 2004 ansøgte Københavns Stiftsøvrighed på baggrund af ovennævnte notat Kirkeministeriet om tilladelse til forsøgsvis at oprette et stiftsråd. Det fremgik af ansøgningen, at stiftsrådet i forsøgsperioden skulle overtage stiftsøkonomiudvalgets kompetencer. Endvidere skulle stiftsrådet have til opgave:

At rådgive biskoppen og stiftsøvrigheden om kirkelige forhold af betydning for stiftet som helhed, herunder kirkelige fællesopgaver, ressourcefordeling og strukturforhold (dog med undtagelse af forhold under det gejstlige tilsyn).

På egen foranledning og efter eget ønske at tage sager op af betydning i stiftet til en fælles drøftelse og eventuelt at udtale sig herom.

At rådgive stiftsøvrigheden i de generelle retningslinjer for stiftsøvrighedens behandling af sager vedrørende kirkebygningerne.

At være det organ, stiftets udvalg refererer til (dog ikke det mellemkirkelige stiftsudvalg, som har sit eget lovgrundlag), og at drøfte udvalgenes arbejde.

Rådet skulle bestå af 22 medlemmer: Et valgt menighedsrådsmedlem fra hvert provsti (12 i alt), to provster, domprovsten, fem præster samt biskoppen og stiftamtmanden. De valgte medlemmer af stiftsrådet skulle samtidig i henhold til vedtægten være medlem af provstiudvalgene. Denne valgmetode indebærer, at når der er afstemningsvalg (som det var tilfældet i ét af provstierne), så kan en kandidat til stiftsrådet, som ikke bliver valgt, ikke stille op og blive valgt som ”almindeligt” medlem af provstiudvalget.

På baggrund af biskoppens ansøgning meddelte Kirkeministeriet ved brev af 22. december 2004 dispensation til, at Københavns Stift kunne etablere forsøg med stiftsråd i perioden fra den 1. april 2005 til den 31. marts 2009.

Interviews i Københavns Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Københavns Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet ni personer: Biskoppen, stiftamtmanden, stiftskontorchefen, et gejstligt medlem af stiftsrådet, tre menighedsrepræsentanter fra stiftsrådet (herunder stiftsrådets formand) samt to repræsentanter fra de lokale distriktsforeninger.

Sammensætning

Der var blandt de interviewede bred enighed om, at sammensætningen af stiftsrådet er tilpas. Samtidig blev det dog fra flere sider understreget, at rådet ikke må blive større, hvis debatten skal kunne nå hele bordet rundt. Alle var enige om, at det er vigtigt, at der er en repræsentant fra hvert provsti i stiftsrådet. Særligt i forbindelse med strukturdebatten er det vigtigt, at alle provstier har en repræsentant.

For så vidt angår forholdet mellem menighedsrepræsentanterne og de gejstlige medlemmer af stiftsrådet, var alle af den opfattelse, at det er vigtigt, at de valgte menighedsrepræsentanter er i flertal. Enkelte mente, at der nok er lovlig mange gejstlige i rådet, og at man på sigt i forbindelse med en eventuel nedskæring af antallet af provstier bør nedsætte den gejstlige repræsentation.

Formandskabet skal i henhold til vedtægten for stiftsrådet i København varetages af et lægt medlem af stiftsrådet. Der var delte meninger om, hvorvidt dette er den mest hensigtsmæssige løsning. En del af interviewpersonerne mente, at det er godt for demokratiet, at formandskabet varetages af en menighedsrepræsentant, ligesom det skaber en bedre balance i diskussionerne, når biskoppen ikke egenhændigt kan styre det hele. Ligeledes var der nogle, der fremhævede, at det ikke giver mening, såfremt et organ, som skal rådgive biskoppen, samtidig skal ledes af biskoppen selv. I modsætning hertil var der en gruppe, der netop mente, at det er ulogisk, at det ikke er biskoppen, som er formand for rådet. Begrundelsen for dette synspunkt var, at det netop er biskoppens rådgivende organ, og det derfor bør være ham, som leder møderne og forelægger sagerne.

Der var blandt interviewpersonerne generel enighed om, at der i stiftsrådet er en ligelig fordeling af indflydelsen mellem menighedsrepræsentanterne og de gejstlige medlemmer – ingen var således af den opfattelse, at den ene gruppe dominerer arbejdet i rådet. Det blev derimod fra flere sider fremhævet, at det ikke er medlemmets baggrund, men derimod personlighed, som er afgørende for, hvorledes vedkommende bidrager til stiftsrådets arbejde, og at ”alle kan få den indflydelse, de tiltager sig”.

Ingen af interviewpersonerne ønskede kirkefunktionærerne repræsenteret i rådet. Flere fremhævede, at stiftsrådet ikke er et fagforeningsorgan, men derimod et forum hvor der ofte diskuteres ting, som er mere arbejdsgiverrelaterede - f.eks. besparelser og omstruktureringer. Flere interviewpersoner var af den opfattelse, at funktionærerne ville vanskeliggøre denne debat.

En enkelte af de interviewede udtalte dog, at det bør overvejes, om en repræsentant fra kirkefunktionærerne kunne komme med i rådet som observatør.

Funktion og opgaver

Stiftsrådet har indtil nu afholdt 4-5 møder årligt, hvilket har været passende. Herudover har stiftsrådet afholdt et par seminarer. Stiftsrådet har typisk ca. 6 punkter på dagsordenen til møderne. Alle fandt, at det stort set er en passende sagsmængde.

Det er stiftsadministrationen, der varetager den administrative understøttelse af stiftsrådet og således forbereder sager og formulerer indstillinger. Der var ingen af interviewpersonerne, som kunne forestille sig, at sagsforberedelsen kan finde sted på en anden måde.

Der var enighed om, at stiftsrådets hovedopgave indtil nu har været arbejdet med den fremtidige kirkelige struktur i Københavns Stift. Stiftsrådet har således fremlagt et forslag til strukturforandringer, som lægger op til sogne-sammenlægninger. Forslaget er sendt i offentlig høring. Alle følte, at det er lykkedes stiftsrådet at skabe en positiv debat om strukturen, og det blev af flere understreget, at det er et enigt stiftsråd, som står bag det fremlagte forslag.

Stiftsrådet varetager endvidere stiftsøkonomiudvalgets opgaver og fastlægger udlånspolitikken og udskriver det bindende stiftsbidrag.

I henhold til stiftsrådets vedtægt refererer stiftets øvrige udvalg – bortset fra det mellemkirkelige stiftsudvalg – til stiftsrådet. Det drejer sig bl.a. om Stiftsudvalget for Diakoni, Stiftsudvalget for Praktisk Teologi og Stiftsudvalget for Folkekirke og Religionsmøde.

Ifølge interviewpersonerne har dette betydet, at de enkelte udvalg har været inviteret til at deltage i et stiftsrådsmøde, hvor de har fået anledning til at afrapportere og fortælle nærmere om udvalgets arbejde. Der var enkelte blandt de interviewede, som så denne proces som væsentlig i forhold til det bindende stiftsbidrag, idet ”fællesmøderne” kan give stiftsrådsmedlemmerne et nærmere kendskab til områder, som eventuelt skal have støtte via stiftsbidraget.

Der var ikke blandt de interviewede stemning for, at stiftsrådet på sigt skal overtage de øvrige udvalgs opgaver. Flere understregede, at stiftsrådet i forvejen har nok at lave, og at der er grænser for, hvor meget frivillige kan påtage sig. Andre fremførte, at det er vigtigt, at de folk, som engagerer sig i stiftets øvrige udvalg, virkelig interesserer sig for det konkrete arbejdsområde og har en viden om det.

Resultater

Alle de interviewede var enige om, at det største resultat af stiftsrådets arbejde indtil nu har været, at det er lykkedes stiftsrådet at fremlægge et forslag til en ændring af strukturen i Københavns Stift.

Det blev fra flere sider understreget, at det er lykkedes stiftsrådet at få lagt strukturdebatten ud på en helt anden måde, end hvis forslaget var kommet fra biskoppen alene, da rådet har givet forslaget et demokratisk fingeraftryk. Der blev således henvist til, at den nuværende offentlige strukturdebat adskiller sig positivt fra tidligere forsøg på at tage fat på spørgsmålet.

Alle interviewpersoner var dog forsigtige med at udtale sig om resultatet af rådets arbejde med strukturen, da høringsprocessen på interviewtidspunktet endnu ikke var afsluttet. Der blev dog generelt udtrykt forsigtig optimisme.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt stiftsrådet samlet set har bidraget til en bedre sammenhæng i løsningen af de folkekirkelige opgaver, var den

generelle opfattelse ligeledes, at det er for tidligt at konkludere på dette spørgsmål. Der var dog flere som udtalte, at stiftsrådet har bidraget positivt til det kirkelige demokrati og nok også har skabt bedre sammenhæng i stiftet.

Flertallet af de interviewede var af den opfattelse, at der gøres tilstrækkeligt for at synliggøre stiftsrådets arbejde. Dagsordener og referater fra rådets møder sendes ud til menighedsrådene og offentliggøres på stiftets hjemmeside, og der skrives indlæg i stiftsbladet om stiftsrådsarbejdet. Der har desuden været afholdt offentlige debatmøder om intensivering af samarbejdet sognene imellem, hvor stiftsrådets formand har stillet sig til rådighed sammen med biskoppen. Endvidere sagde flere af de interviewede, at de på deres lokale provstiudvalgsmøder og menighedsrådsmøder redegør for arbejdet i stiftsrådet.

En enkelt af de interviewede udtrykte dog bekymring for, hvorvidt de lokale menighedsråd og distriktsforeninger forstår, at det er stiftsrådet - og ikke stiftet - som har afholdt debatmøderne om intensivering af samarbejdet sognene imellem.

En interviewperson, som ikke selv er medlem af stiftsrådet, gav udtryk for, at stiftsrådet er meget dårligt til at informere om sit arbejde, og at menighedsrådene overhovedet ikke har forstået, hvad stiftsrådsarbejdet går ud på. Der blev derfor udtrykt ønske om, at stiftsrådet fremover opprioriterer sin formidlingsopgave.

Fremtiden

De interviewede blev spurgt, hvorvidt det vil være en god idé at lægge opgaver, som i dag er underlagt andre organer, ind under stiftsrådet. Dette var der ikke opbakning til.

Næsten alle sagde, at de først og fremmest ser stiftsrådet som et rådgivende organ, som skal bistå biskoppen i forbindelse med kirkelige emner. Der var derfor ikke ønske om at få yderligere konkrete kompetencer.

Flere sagde imidlertid, at stiftsrådet med fordel kan engagere sig i at hjælpe sognene med at definere, hvordan man bedst er kirke, hjælpe med etablering af kirkelig undervisning osv. En enkelt mente, at det kunne være nyttigt, hvis stiftsrådet inddrages i sager om pastoratstrukturen – men kun på det rådgivende plan.

Flere af interviewpersonerne ytrede i øvrigt konkret ønske om, at stiftsrådet gøres permanent og bliver lovfæstet.

4.2.2 Helsingør stift

Helsingør Stift har ikke haft forsøg med stiftsråd, men har haft lovens almindelige ordning med et Stiftsudvalg vedrørende Økonomi (herefter stiftsøkonomiudvalget).

Stiftsøkonomiudvalget har ved sit sidste møde valgt en ny læg formand, som har overtaget hvervet fra biskoppen. Rådet er endnu ikke ”på plads” ovenpå de sidste lovændringer m.v.

Det har været diskuteret i stiftet, hvorvidt der bør oprettes et stiftsråd, og der har i denne forbindelse været nedsat to arbejdsgrupper – én gruppe nedsat af provsterne og én gruppe nedsat af stiftsøkonomiudvalget. De to arbejdsgrupper har på et møde i stiftsøkonomiudvalget den 22. januar 2007 fremlagt et fælles forslag til en vedtægt for et stiftsråd i Helsingør Stift.

Ifølge forslaget skal et *eventuelt* stiftsråd bestå af 22 medlemmer – 8 gejstlige medlemmer og 12 menighedsrepræsentanter. Stiftsrådet skal have følgende opgaver:

At rådgive biskop og stiftsøvrighed om kirkelige forhold af betydning for stiftet som helhed, herunder kirkelige fællesopgaver, ressourcefordeling og strukturforhold. Rådet udtaler sig ikke om kirkepolitiske spørgsmål og forhold vedrørende det gejstlige tilsyn.

På eget initiativ at tage sager af betydning for stiftet op til en fælles drøftelse.

At iværksætte kirkelige initiativer på stiftsniveau, herunder kommunikation mellem stift, menighedsråd og præster, formidling af kristendom, udviklingsprojekter inden for undervisning, diakoni, IT, medier, kirkemusik og lignende, samt styrke kontakten til pressen.

At varetage forvaltningen af stiftsmidlerne, dvs. kirkernes og præsteembødernes kapitaler.

At tage stilling til, i hvilket omfang stiftet skal tilbyde at yde aktiv bistand og rådgivning til menighedsråd og provstiudvalg, herunder personaleforhold og byggesager.

Ifølge referatet fra mødet var der generel tilslutning til forslaget fra udvalgets medlemmer. Der var enighed om, at et stiftsrådsforsøg først vil kunne etableres efter næste menighedsrådsvalg i 2008.

Interviews i Helsingør Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Helsingør Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet syv personer: Biskoppen, stiftamtmanden, stiftskontorchefen, tre menighedsrepræsentanter fra stiftsøkonomiudvalget (herunder formanden) samt domprovsten, som ikke er medlem af stiftsøkonomiudvalget, men har medvirket ved udarbejdelsen af forslaget til stiftsråd i Helsingør Stift.

Sammensætning

Stiftsøkonomiudvalget i Helsingør Stift består i henhold til bekendtgørelsen om stiftsudvalg vedrørende økonomi af et menighedsrådsmedlem fra hver af

stiftes 13 provstier samt biskoppen. Med til møderne er desuden stiftskontorchefen og en fuldmægtig.

Der var blandt de interviewede generel enighed om, at stiftsøkonomiudvalget har en passende størrelse. Der blev lagt meget vægt på, at der er et medlem fra hvert provsti repræsenteret. Enkelte udtrykte, at udvalget godt kan være en smule større – dog ikke meget - hvis der skal være en frugtbar dialog.

Der var delte meninger om, hvorvidt det er en fordel, hvis medlemmerne af stiftsøkonomiudvalget også sidder i provstiudvalgene. Nogle af de interviewede mente, at det kan være hensigtsmæssigt, da provstiudvalgsmedlemmer generelt har en viden, som betyder, at de kan se nogle større sammenhænge, ligesom de har et bredt bagland, de kan referere tilbage til. Andre mente i modsætning hertil, at det er uhensigtsmæssigt, hvis man har ”for mange kasketter på”.

De fleste af de interviewede var af den opfattelse, at biskoppen og formanden har mere indflydelse i udvalget end de øvrige medlemmer, men der var ingen, som gav udtryk for, at de føler sig negligeret. Mange var i øvrigt usikre på, hvordan biskoppens rolle vil være fremover, når hun ikke længere er formand.

Funktion og opgaver

I Helsingør Stift har stiftsøkonomiudvalget hidtil mødtes ca. 2 gange årligt, men i forhold til de nye opgaver gav flere interviewpersoner udtryk for, at det fremover vil blive nødvendigt med lidt flere møder.

Sagerne til møderne i stiftsøkonomiudvalget forberedes af stiftsadministrationen. Der var lidt usikkerhed om, hvordan sagsforberedelsen skal finde sted fremover, når der er blevet valgt en læg formand.

Indtil nu har stiftsøkonomiudvalgets arbejde primært bestået i at modtage underretninger fra biskoppen om stiftets økonomi (efterretningssager), og det er således nyt, at stiftsøkonomiudvalget har fået egentligt besluttende kompetencer.

Eftersom stiftsøkonomiudvalget endnu ikke er kommet rigtigt i gang med de nye opgaver, der følger med fastsættelsen og administrationen af stiftsbidraget, var det vanskeligt for de interviewede at sige noget nærmere om arbejdet med disse opgaver.

Der var dog enighed om, at de nye opgaver vil komme til at betyde meget for stiftsøkonomiudvalget. Generelt blev der således udtrykt håb om, at arbejdet med de nye opgaver vil kunne skabe bedre sammenhold og sammenhængskraft i stiftet. Dette også fordi der fremover skal træffes nogle økonomiske beslutninger, som kan have forskellig betydning i de forskellige prov-

stier. Beslutninger af denne karakter vil derfor kræve, at man opbygger stort kendskab til og stor forståelse for hinanden.

Resultater

Alle de interviewede svarede, at der er god sammenhæng mellem de ressourcer, der investeres i stiftsøkonomiudvalgsopgaverne, og det der kommer ud af det. Flere sagde, at de føler, at stiftsøkonomiudvalget er med til at skabe sammenhæng i stiftet, og at de i øvrigt synes, det er godt, at der også i stiftet er et demokratisk organ.

Der var delte meninger om, hvorvidt stiftsøkonomiudvalget gør tilstrækkeligt for at synliggøre sit arbejde. Alle referater bliver offentliggjort på IT-skrivebordet som ”Nyt fra stiftet” og lagt på stiftets hjemmeside. Nogle af de interviewede gav udtryk for, at dette er tilstrækkeligt. Andre fandt, at stiftsøkonomiudvalget bør være mere opmærksomt på at synliggøre sig overfor menighedsrådene. Det blev således anført, at der bør skrives fast om stiftsøkonomiudvalgets arbejde i stiftsbladet, ligesom de enkelte medlemmer bør blive bedre til at kommunikere tilbage til baglandet.

Fremtiden

For så vidt angår fremtiden, udtrykte størstedelen af de interviewede ønske om, at der i fremtiden skal nedsættes et stiftsråd i Helsingør Stift.

Der var dog flere, som gav udtryk for, at dette ikke nødvendigvis betyder, at man ønsker en mængde kompetencer – det blev derimod understreget, at mange beslutninger bedst træffes i menighedsrådene. Derimod blev der udtrykt ønske om, at et fremtidigt stiftsråd skal arbejde med undervisning og formidling og i øvrigt virke som debatforum og inspirationsforum for menighedsrådene.

I forbindelse med diskussionen om et fremtidigt stiftsråd henviste flere af de interviewede til det forslag til stiftsråd, som arbejdsgrupperne er fremkommet med i januar 2007. Der var dog uenighed om, hvorvidt det fremkomne forslag er ideelt. Nogle anførte, at forslaget opererer med for mange gejstlige repræsentanter i udvalget. Andre så ikke noget problem i størrelsen af den gejstlige repræsentation, men understregede, at de egentlige beslutninger skal træffes af demokratisk valgte menighedsrepræsentanter.

4.2.3 Roskilde Stift

I Roskilde Stift har man ikke forsøgt med stiftsråd og har derfor lovens almindelige ordning med et Stiftsudvalg vedrørende Økonomi (herefter stiftsøkonomiudvalget). Roskilde har ikke tillagt udvalget yderligere opgaver, udover hvad der følger af lovgivningen.

Stiftsøkonomiudvalget havde netop valgt en ny formand og skulle først vedtage sin nye forretningsorden på det kommende møde i stiftsøkonomiudvalget.

Interviews i Roskilde Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Roskilde Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet seks personer: Biskoppen, formanden for stiftsøkonomiudvalget, stiftamtmanden, stiftskontorchefen og to medlemmer fra to lokale distriktsforeninger.

Stiftsøkonomiudvalget i Roskilde Stift er ikke kommet rigtig i gang efter ændringerne i lovgivningen, som har tillagt udvalget nye opgaver. Der var derfor en række spørgsmål, som interviewpersonerne endnu ikke kunne besvare.

Sammensætning

Stiftsøkonomiudvalget består af et menighedsrepræsentant fra hver af stiftets 13 provstier samt biskoppen. Med til møderne er endvidere stiftskontorchefen, en økonomifuldmægtig og en juridisk fuldmægtig fra stiftsadministrationen.

Der var generelt enighed om, at stiftsøkonomiudvalget er lidt for stort i forhold til muligheden for at diskutere rundt om et bord og træffe beslutninger. Enkelte interviewpersoner var dog samtidig af den opfattelse, at der i udvalget skal være en repræsentant fra hvert provsti, og at udvalget derfor næppe kan være mindre.

I forlængelse heraf opstod spørgsmålet om, hvorvidt det ville være muligt at lave udvalget mindre, således at det ikke er provstierne, der er repræsenteret i stiftsøkonomiudvalget, men i stedet et mindre antal valgte menighedsrådsmedlemmer, som repræsenterer stiftet generelt. Der var ikke noget entydigt svar på, hvorvidt det ville være en god ide.

En enkelt interviewperson fremhævede, at det i nogle sammenhænge er lidt uklart, hvem medlemmerne i stiftsøkonomiudvalget repræsenterer, om det er stiftet som helhed eller de enkelte provstier.

Flere interviewpersoner pegede på, at det er en fordel, at medlemmerne i stiftsøkonomiudvalget har en eller anden form for forbindelse til provstiudvalget. Det behøver ikke at være som medlem af provstiudvalget, men eventuelt som deltager i provstiudvalgsmøderne. Det giver den bedste mulighed for at følge med i sagerne.

Som følge af, at arbejdet i stiftsøkonomiudvalget endnu ikke er gået rigtig i gang, kunne interviewpersonerne ikke svare på, hvordan indflydelsen fordeles sig i udvalget. En interviewperson tilkendegav dog, at det er biskoppen, der har mest indflydelse, og derefter kommer formanden for udvalget.

Stiftamtmanden deltager - som følge af de ændrede regler - ikke længere i møderne. Enkelte interviewpersoner gav udtryk for, at udvalget kunne drage nytte af stiftamtmandens juridiske kompetence i forbindelse med punkter på møderne.

Det er en valgt menighedsrepræsentant, der er formand for stiftsøkonomiudvalget. Biskoppen gav under interviewet udtryk for, at stiftsøkonomiudvalget for så vidt godt kan have en valgt formand, så længe udvalget kun beskæftiger sig med økonomi. Kommer der imidlertid andre punkter på dagsorden, ønsker biskoppen at være formand.

Funktion og opgaver

Indtil nu har stiftsøkonomiudvalget mødtes 2 gange årligt, men flere interviewpersoner mente, at det med stiftsøkonomiudvalgets nye kompetencer vedrørende stiftsmidlerne og forvaltningen af stiftsbidraget ville være hensigtsmæssigt, at udvalget i fremtiden mødes 4 gange årligt.

Det er stiftsadministrationen, der bistår med forberedelse af sager til møderne i stiftsøkonomiudvalget. Biskoppen er typisk ikke involveret i sagsforberedelsen eller indstillingerne til møderne. Det virkede som om interviewpersonerne var tilfredse med mødeforberedelsen, og der synes ikke at være mangel på information i forbindelse med møderne.

Interviewpersonerne havde svært ved at bedømme, om sagsmængden på møderne i udvalget er tilpas. Det skyldes formentlig, at udvalget endnu ikke er kommet rigtigt i gang med sit arbejde. Det var ligeledes svært for interviewpersonerne at angive, hvor mange timer de brugte på arbejdet i udvalget, men et enkelt medlem opfattede det som rimeligt og realistisk at skulle bruge omkring tre timer om måneden.

Eftersom stiftsøkonomiudvalget endnu ikke var kommet rigtigt i gang med de nye opgaver, der følger med fastsættelsen og administrationen af stiftsbidraget, var det svært for interviewpersonerne at svare på, om de kunne forestille sig, at stiftsøkonomiudvalget skal varetage andre opgaver end dem, som udvalget på nuværende tidspunkt varetager.

Enkelte interviewpersoner tilkendegav dog, at man kunne forestille sig, at stiftsøkonomiudvalget skulle bistå biskoppen i forhold til fordelingen af præstestillinger i stiftet. Det ville give mere legitime beslutninger, og biskoppen ville have nogle at dele ansvaret med.

Ikke alle interviewpersoner var dog enige heri, og specielt biskoppen var uenig. Biskoppen mente, at alt vedrørende pastoratstrukturen skal henhøre under biskoppens kompetence, da han ellers var bange for, at det vil skabe splid mellem sognene.

Biskoppens klare holdning var, at et eventuelt stiftsråd alene bør tillægges økonomiske kompetencer. Biskoppen tilkendegav dog, at det kunne være en

mulighed, at valgte menighedsrepræsentanter kunne rådgive biskoppen vedrørende stiftsbidraget, men vægtede, at det alene er biskoppen, der kan udskrive det og disponere over det.

Resultater

Det var vanskeligt for interviewpersonerne at angive nogle konkrete resultater af stiftsøkonomiudvalgets arbejde. Det var derfor også svært for interviewpersonerne at angive, hvordan sammenhængen er mellem ressourcemandagen og resultater af stiftsøkonomiudvalgets arbejde.

Alle dagsordner og referater fra møderne i stiftsøkonomiudvalget er at finde på stiftets hjemmeside og sendes til menighedsrådene via IT-skrivebordet. De to interviewede medlemmer fra de lokale distriktsforeninger var dog ikke helt enige om, hvorvidt det er nok, og om stiftsøkonomiudvalget er gode nok til at synliggøre deres aktiviteter for stiftet. Et medlem af stiftsøkonomiudvalget sagde, at kommunikationsindsatsen nok skal gøres bedre i forbindelse med stiftsøkonomiudvalgets nye kompetencer.

Fremtiden

Forventningen til fremtiden i stiftet var for én interviewpersons vedkommende, at de nye opgaver, som stiftsøkonomiudvalget er tillagt, vil forøge udvalgets brug af stiftsadministrationen til administrativ understøttelse.

I den forbindelse opstod også spørgsmålet, om det vil være en god ide at have nogle gejstlige medlemmer med i udvalget (altså et stiftsråd). Flere interviewpersoner udtrykte, at det måske ville være en god idé i forbindelse med administrationen og brugen af det bindende stiftsbidrag.

Interviewpersonerne fra de lokale distriktsforeninger tilkendegav, at debatten om stiftsråd ikke har fyldt meget i Roskilde Stift, og at de heller ikke savner et stiftsråd.

4.2.4 Lolland-Falsters Stift

Initiativet til nedsættelsen af stiftsrådet i Lolland-Falsters Stift blev oprindeligt taget af den daværende biskop og stiftamtmand i 2003.

Ved brev af 28. oktober 2003 ansøgte Lolland-Falsters Stiftsøvrighed således Kirkeministeriet om tilladelse til, at Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (herefter stiftsøkonomiudvalget) i en forsøgsperiode blev suppleret med stiftets domprovst samt en provst valgt af stiftets provster og en præst valgt af Den Danske Præsteforening. Der ansøgte endvidere om, at stiftsøkonomiudvalget i forsøgsperioden skulle tillægges kompetence til at udtale sig i sager og rådgive biskoppen og stiftsøvrigheden vedrørende:

Den overordnede prioritering af fællesfondsmidlerne.

Sager, hvori stiftsøvrigheden har beslutningskompetencen.

Samarbejdsordninger.

Kirkeministeriet meddelte ved brev af 27. februar 2004 dispensation i overensstemmelse med det ansøgte.

Ved brev af 17. marts 2005 ansøgte Lolland-Falsters Stiftsøvrighed om tilladelse til at forlænge forsøget samt, at udvalget fremover skulle betegnes ”Stiftsrådet for Lolland-Falsters Stift”.

Kirkeministeriet meddelte ved brev af 9. maj 2005 tilladelse i overensstemmelse med det ansøgte, således at forsøget kunne fortsætte til udgangen af marts 2007.

På baggrund af ansøgning fra stiftsøvrigheden forlængede Kirkeministeriet ved brev af 19. marts 2007 forsøgsperioden til den 31. marts 2009.

Interviews i Lolland-Falsters Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Lolland-Falsters Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet otte personer: Biskoppen, stiftamtmanden, domprovsten, stiftskontorchefen, tre menighedsrepræsentanter fra stiftsrådet samt et medlem af den lokale distriktsforening.

Sammensætning

Der var blandt de interviewede bred enighed om, at menighedsrepræsentationen i stiftsrådet er blevet for snæver. Indtil ændringerne af provstigrænserne trådte i kraft den 1. januar 2007 var der seks menighedsrepræsentanter i rådet – én fra hvert af stiftets provstier. Som følge af sammenlægningen af stiftets provstier til fire provstier har der fra årsskiftet alene været fire menighedsrepræsentanter. I øvrigt består rådet af stiftamtmanden og 4 gejstlige repræsentanter.

Samtlige interviewepersoner angav, at menighedsrepræsentanterne i rådet tilhører den gruppe, som har lavest indflydelse.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt der bør være andre grupper repræsenteret i stiftsrådet – f. eks. en repræsentant for kirkefunktionærerne – var flertallets holdning, at det ikke er ønskværdigt.

Dette blev begrundet med, at karakteren af de sager, som stiftsrådet beskæftiger sig med, ikke er af relevans for kirkefunktionærerne. Et mindretal af de adspurgte mente, det bør overvejes, om der kan være en idé i at involvere kirkefunktionærerne for derigennem at give dem en bedre fornemmelse af den økonomiske situation og derved få bedre opbakning til at ”knække den økonomiske kurve”.

Funktion og opgaver

Stiftsrådet har indtil nu afholdt 4 møder årligt, hvilket størstedelen af interviewpersonerne fandt passende. Der var dog en enkelt, som gav udtryk for, at det ville være hensigtsmæssigt med et par ekstra møder om året, for at der kan blive mere tid til diskussion på de enkelte møder. Stiftsrådet har typisk mellem 7 og 10 punkter på dagsordenen til møderne. Alle fandt, at det er passende.

Det er stiftsadministrationen, der varetager den administrative understøttelse af stiftsrådet og således forbereder sager og formulerer indstillinger. Der var generel tilfredshed med ordningen, men en enkelt interviewperson foreslog, at et valgt medlem af rådet skulle deltage ved udarbejdelsen af dagsordenen for at bringe ”kulturer sammen”.

Flertallet af de interviewede nævnte demokratisering af stiftet som stiftsrådets væsentligste funktion. Dette skal forstås som stiftsrådets mulighed for at skabe forbindelse mellem stiftet og sognene og fjerne noget af stiftets ”myndighedspræg”.

I denne sammenhæng var der flere som udtalte, at de ser det som en væsentlig opgave at hjælpe sognene med at etablere forskellige samarbejdsaftaler – og eventuelt være med til at skabe rammerne ved at yde aktiv bistand.

For så vidt angår indholdet af stiftsrådets opgaver, må de interviewedes besvarelser opfattes således, at der er to fokuspunkter i stiftsrådets opgaver: Det første er sager vedrørende kapitalforvaltning, långivning osv. Det andet er udskrivning af det bindende stiftsbidrag. I den forbindelse blev der lagt meget vægt på de afledte opgaver – f. eks. fastlæggelse af stiftsdage m.v.

Desuden fremhævede mange interviewpersoner opgaven med at rådgive biskoppen – særligt i sager om pastoratmølgninger. Der var i den anledning flere som udtrykte ønske om, at stiftsrådene fremover skal have direkte indflydelse på sogne- og pastoratstrukturen. Der var dog også synspunkter imod dette ønske, da enkelte fandt, at disse sager kan udvikle sig til personsager.

Resultater

Samlet set var de interviewede enige om, at stiftsrådet indtil nu ikke har skabt de store resultater, hvorfor stiftsrådet generelt ikke blev opfattet som uundværligt. Det blev dog fremhævet fra flere sider, at stiftsrådet har bidraget til, at der er blevet holdt stiftsdage og andre temadage, som højst sandsynligt ikke havde fundet sted uden stiftsrådets initiativ.

Der var blandt de interviewede enighed om, at man ikke – bortset fra de nævnte stiftsdage – har gjort noget særligt for at skabe opmærksomhed om stiftsrådets arbejde. Der har været enkelte artikler i stiftsbogen, og referater fra rådets møder er offentligt tilgængelige, men rådet har ingen ”pressestrategi”.

Det interviewede medlem af distriktsforeningen gav udtryk for, at han manglede konkret viden om stiftsrådets arbejde.

Fremtiden

Der var ingen af de interviewede, som ønskede, at stiftsrådsarbejdet skal blive mere krævende, end det er i dag. Flere sagde direkte, at man skal passe på ikke at overbelaste medlemmerne af stiftsrådet, som for de flestes vedkommende også er aktive i andre fora.

De interviewede blev spurgt, hvorvidt det vil være en god idé at lægge de opgaver, som i dag er underlagt andre institutioner – f. eks det mellemkirkelige stiftsudvalg - ind under stiftsrådet. Der var bred enighed om, at dette ikke vil være en god idé, da det er vigtigt, at stiftsrådet ikke kommer til at monopolisere det kirkelige arbejde. Flere af de interviewede mente således, at det er godt for bredden i det kirkelige engagement, at der også er andre udvalg/råd på stiftsniveau.

Overordnet set var den gennemgående holdning hos de interviewede, at et eventuelt fremtidigt stiftsråd skal beskæftige sig med de samme type opgaver, som det gør i dag.

4.2.5 Fyens Stift

Initiativet til nedsættelsen af stiftsrådet i Fyens Stift blev taget af biskoppen i 2003/2004. Baggrunden var, at biskoppen fandt, at der var for meget tendens til ”knopskydning” i stiftet, hvilket bevirkede, at der var alt for mange forskellige udvalg. Biskoppen ønskede at stoppe denne tendens ved i stedet at samle udvalgene.

Da Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (herefter stiftsøkonomiudvalget) efter biskoppens opfattelse godt kunne trænge til flere kompetencer, og da det mellemkirkelige stiftsudvalg havde brug for nye ”input”, foreslog biskoppen, at man slog de to udvalg sammen i et stiftsråd. Biskoppen forelagde sin idé for provsterne, stiftsøkonomiudvalget og det mellemkirkelige stiftsudvalg. Provsterne og stiftsøkonomiudvalget bakkede op om ideen, mens der var mere skepsis i det mellemkirkelige stiftsudvalg, som frygtede at blive klemt i et større forum.

På baggrund af biskoppens overvejelser ansøgte Fyens Stifts Bispeembede ved brev af 21. juni 2004 Kirkeministeriet om tilladelse til forsøgsvis at oprette et stiftsråd. Det fremgik af ansøgningen, at stiftsøkonomiudvalget og det mellemkirkelige stiftsudvalg skulle indgå i stiftsrådet, som endvidere skulle fastlægge stiftets udlånspolitik. Rådet skulle bestå af 19 medlemmer: Et valgt menighedsrådsmedlem fra hvert provsti, to provster, domprovsten, to præster samt biskoppen og stiftamtmanden.

På baggrund af biskoppens ansøgning meddelte Kirkeministeriet ved brev af 22. december 2004 dispensation til, at Fyens Stift kunne etablere forsøg med stiftsråd med virkning fra den 1. april 2005, dog således at det mellemkirkelige stiftsudvalg først kunne indgå i stiftsrådet ved udløbet af udvalgets funktionsperiode i marts 2006. Dispensationen har virkning til udgangen af marts 2009.

Interviews i Fyens Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Fyens Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet ni personer: Biskoppen, stiftamtmanden, stiftskontorchefen, et gejstligt medlem af stiftsrådet, to menighedsrepræsentanter fra stiftsrådet samt to medlemmer af den lokale distriktsforening.

Sammensætning

Der var blandt de interviewede bred enighed om, at sammensætningen af stiftsrådet er tilpas. Flere udtalte dog, at rådet er på grænsen til at være for stort, men understregede samtidig, at de ikke ser noget alternativ, da det er vigtigt med en repræsentant fra hvert provsti og nyttigt med de gejstlige medlemmer.

Ligeledes var der enighed om, at der i stiftsrådet er en ligelig fordeling af indflydelsen mellem de gejstlige medlemmer og menighedsrepræsentanterne – ingen var således af den opfattelse, at den ene gruppe dominerer arbejdet i rådet. Det blev derimod fra flere sider fremhævet, at det ikke er medlemmets baggrund, men derimod personlighed, som er afgørende for, hvorledes vedkommende bidrager til stiftsrådets arbejde.

Der var ingen af de interviewede, som ønskede andre grupper - som f.eks. kirkefunktionærerne - repræsenteret i stiftsrådet. Alle var enige om, at det let kunne ende med, at enhver diskussion blev fagpolitisk, hvilket ingen anså for ønskeligt. Desuden blev det fremhævet, at funktionærerne allerede er repræsenteret i stiftsrådet via deres arbejdsgivere – menighedsrådene.

Funktion og opgaver

Stiftsrådet afholder 4 møder årligt, hvilket alle interviewpersoner fandt passende. Stiftsrådet har typisk ca. 8 hovedpunkter på dagsordenen til møderne. Alle fandt, at det er en passende sagsmængde - enkelte mente dog, at det af og til kniber med tiden til at få behandlet sagerne ordentligt.

Det er stiftsadministrationen, der varetager den administrative understøttelse af stiftsrådet og således forbereder sager og formulerer indstillinger. Alle interviewede mente, at det fungerer upåklageligt, og havde ikke andre ønsker til sagsforberedelsen.

I stiftsrådet for Fyens Stift indgår også det mellemkirkelige stiftsudvalg. Flere af de interviewede sagde, at de på forhånd havde været bekymrede for denne sammensmeltning, da de havde frygtet, at det mellemkirkelige arbejde ville drukne i det store råd. Dette er dog ikke sket, og flere sagde endda, at arbejdet med det mellemkirkelige er blevet ”mere seriøst” efter, at det er blevet en del af stiftsrådet og dermed er blevet sat ind i en større sammenhæng. Det blev i øvrigt bemærket, at stiftsadministrationen har sparet ressourcer til sekretariatsbistand i forbindelse med denne sammensmeltning.

Stiftsrådet varetager stiftsøkonomiudvalgets opgaver - herunder fastlæggelsen af udlånspolitikken. Flere interviewpersoner fremhævede dette som stiftsrådets ”fundament”. Desuden blev fastsættelsen af det bindende stiftsbidrag fremhævet som en væsentlig opgave, da stiftsbidraget på sigt kan medvirke til at iværksætte tværgående kirkelige projekter i stiftet.

Samtlige interviewede nævnte arbejdet med den kirkelige undervisning, der er iværksat på stiftsrådets initiativ, som en anden væsentlig opgave. Stiftsrådet har således nedsat et udvalg, som igen har nedsat fire underudvalg, der dels består af medlemmer fra stiftsrådet og dels af eksterne repræsentanter. Grupperne arbejder henholdsvis med minikonfirmandundervisning, konfirmandundervisning, voksenundervisning samt med muligheden for samarbejde mellem skole og kirke i hele stiftet.

Stiftsrådet har endvidere sammen med biskoppen taget initiativ til afholdelse af en stor konference - ”Kirkernes Europa”.

Endelig var der flere, der udtrykte, at det er en opgave for stiftsrådet at hjælpe menighedsrådene med at etablere diverse samarbejder.

Resultater

For så vidt angår resultaterne af stiftsrådets arbejde var der generel enighed om, at det største resultat indtil nu har været, at der er blevet sat gang i arbejdet med den kirkelige undervisning. Desuden blev arbejdet med temadagen ”Kirkernes Europa” fremhævet som et resultat af stiftsrådets arbejde. Det blev samtidig understreget, at opgaver af denne karakter ikke ville være blevet løftet af stiftsøkonomiudvalget.

Endvidere blev det fremhævet, at stiftsrådet har bidraget til at forbedre udlånspolitikken i stiftet.

Der var desuden flere som nævnte, at stiftsrådet har givet plads til åbne diskussioner om mere ”bløde emner” – dvs. diskussioner som ikke har økonomi som fokusområde. Det vurderedes, at dette kan bidrage til at åbne for flere initiativer på stiftsniveau – her blev hjælp til samarbejde mellem menighedsråd fremhævet som et eksempel.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt stiftsrådet samlet set har bidraget til en bedre sammenhæng i løsningen af de folkekirkelige opgaver, var den

generelle opfattelse, at forsøget med stiftsråd fortsat er i det indledende stade, og at det derfor er for tidligt at drage de store konklusioner. Generelt var de interviewede dog positive, og der var flere, som sagde, at de på sigt var af den opfattelse, at stiftsrådet kan være et godt redskab til at skabe bedre sammenhæng i stiftet. Desuden var der en af de interviewede, som sagde, at stiftsrådet har bidraget positivt til det kirkelige demokrati.

Der var blandt de interviewede enighed om, at der ikke gøres tilstrækkeligt for at synliggøre stiftsrådets arbejde. I dag udsendes dagsordener og referater til menighedsrådene, ligesom de er tilgængelige på stiftets hjemmeside. Det er blevet diskuteret i rådet, om det ville være en god idé, hvis den valgte repræsentant fra hvert provsti får taletid ved sit lokale budgetsamråd og her får mulighed for at redegøre for stiftsrådets arbejde – herunder hvorledes det bindende stiftsbidrag skal anvendes.

De interviewede medlemmer af distriktsforeningen gav udtryk for, at stiftsrådet er meget dårligt til at informere om sit arbejde. Det blev foreslået, at stiftsrådet skal udarbejde en pjece, som kan fortælle, hvad stiftsrådet er for en konstruktion, og hvilke emner rådet behandler.

Fremtiden

De interviewede blev spurgt, hvorvidt det ville være en god idé at lægge opgaver, som i dag er underlagt andre institutioner ind under stiftsrådet. Dette var der generelt ikke opbakning til. Flere sagde, at det ville være for uoverskueligt, hvis stiftsrådet blev tillagt mange flere besluttende kompetencer, da der er grænser for, hvor meget frivillige magter at sætte sig ind i.

Der var derimod flere, som udtrykte ønske om, at stiftsrådet skal tillægges flere rådgivende opgaver i forhold til biskoppen og f.eks. deltage aktivt i forbindelse med afgivelse af høringssvar, strukturdrøftelser osv. De interviewede ønskede derimod ikke at blive konsulteret i sager vedrørende biskoppens tilsyn eller personsager. Ligeledes var der ikke opbakning til, at stiftsrådet skal involveres i mere politiske sager.

En interviewperson ytrede ønske om, at stiftsrådet fremover skal tage sig af nogle af de opgaver, som ikke bliver prioriteret af andre organer. Her blev kristen formidling til indvandrere nævnt som et oplagt eksempel, hvor der er et stort behov for en indsats, og hvor stiftsrådet med sin opbakning kunne gøre en forskel.

4.2.6 Aalborg Stift

Initiativet til nedsættelsen af stiftsrådet i Aalborg Stift blev taget af biskoppen i 2002. Baggrunden var, at biskoppen fandt det gavnligt, hvis Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (herefter stiftsøkonomiudvalget) fik et beslutningsmandat, således at det ikke længere blot skulle være et ”efterretningsorgan”, som alene havde indsigt med stiftsøvrighedens økonomiforvaltning.

Biskoppen var således af den opfattelse, at det ville være godt med demokratisk indflydelse på forvaltningen af stiftsmidlerne.

Biskoppen forelagde ideen på stiftsøkonomiudvalgets ordinære møde den 15. april 2002. Alle medlemmer tilsluttede sig biskoppens forslag.

På denne baggrund ansøgte Aalborg Stift ved brev af 18. september 2002 Kirkeministeriet om tilladelse til forsøgsvis at oprette et stiftsråd. Ifølge ansøgningen skulle stiftsøkonomiudvalgets valgte repræsentanter for menighedsrådene i den anledning suppleres med domprovsten samt 3 præster udpeget af Den Danske Præsteforening blandt tillidsmændene i Aalborg Stift. Stiftsrådet skulle overtage stiftsøkonomiudvalgets opgaver, dog således at rådet blev tillagt kompetence til at fastsætte de overordnede retningslinier for stiftsøvrighedens forvaltning af kirkernes og præsteembedernes kapitaler. Desuden skulle rådet danne ramme om et rådgivende samtaleforum, hvor biskoppen kunne drøfte spørgsmål vedrørende struktur, det kirkelige liv i stiftet osv. Det fremgik af stiftets ansøgning, at forsøgsordningen skulle vare til udgangen af det siddende stiftsøkonomiudvalgs funktionsperiode i udgangen af marts 2005.

Ved brev af 22. oktober 2002 meddelte Kirkeministeriet stiftet dispensation i overensstemmelse med det ansøgte.

Ved brev af 16. november 2005 ansøgte Aalborg Stift om tilladelse til at fortsætte forsøgsordningen i den kommende valgperiode fra 1. april 2005 til 31. marts 2009. Kirkeministeriet tiltrådte det ansøgte ved brev af 14. december 2005.

Interviews i Aalborg Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Aalborg Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet otte personer: Biskoppen, stiftamtmanden, stiftskontorchefen, et gejstligt medlem af stiftsrådet, to menighedsrepræsentanter fra stiftsrådet samt to medlemmer af de lokale distriktsforeninger.

Sammensætning

Alle interviewpersoner var enige om, at stiftsrådets størrelse er tilpas. Det blev dog anført fra flere sider, at rådet vil være for stort, hvis det i fremtiden skal behandle mere detailprægede sager.

For så vidt angik spørgsmålet om forholdet mellem de gejstlige medlemmer og menighedsrepræsentanterne i stiftsrådet, var der delte meninger: En enkelt af de interviewede fandt, at forholdet bør ændres således, at der er lige mange gejstlige repræsentanter og menighedsrepræsentanter. Dette blev begrundet med, at der er behov for flere gejstlige medlemmer for at bringe de kirkelige debatter op på et højere niveau. En anden interviewperson udtrykte bekymring for, at de gejstlige medlemmer bliver klemte blandt menig-

hedsrepræsentanterne, og ønskede derfor at udvide antallet af gejstlige, men understregede samtidig vigtigheden af, at menighedsrepræsentanterne er i flertal i rådet. De øvrige interviewpersoner udtrykte tilfredsheden med forholdet mellem rådets medlemmer og henviste til, at menighedsrepræsentanterne skal være i klart flertal i et demokratisk organ, men at den nuværende gejstlige repræsentation medvirker til at kvalificere debatten.

Størstedelen af interviewpersonerne var af den opfattelse, at der i stiftsrådet er en ligelig fordeling af indflydelsen mellem menighedsrepræsentanterne og de gejstlige medlemmer – en enkelt udtalte, at det ville være umuligt for en udefrakommende at udpege, hvilke medlemmer der er henholdsvis repræsentanter for menighedsrådene eller gejstlige. Andre sagde, at det er meget personafhængigt, hvorledes de enkelte medlemmer bidrager til rådets arbejde. En mente dog, at menighedsrepræsentanterne måske generelt interesserer sig mere for de økonomiske spørgsmål, mens de gejstlige i højere grad bidrager til de kirkelige diskussioner. En enkelt af interviewpersonerne var af den opfattelse, at de gejstlige medlemmer af stiftsrådet bidrager væsentligt mere kvalificeret til stiftsrådets arbejde end menighedsrepræsentanterne.

Ingen af interviewpersonerne ønskede kirkefunktionærerne repræsenteret i stiftsrådet. Flere fremhævede, at kirkefunktionærerne ikke kan opfattes som én gruppe, og at det derfor vil være umuligt at få dem repræsenteret på en ordentlig måde. Andre mente, at en repræsentant fra kirkefunktionærerne vil have en tendens til at dyrke ”særinteresser” i stedet for at se på sammenhængen i stiftet. Det blev også fremhævet, at kirkefunktionærerne allerede er repræsenteret i og med, at deres arbejdsgivere - menighedsrådene - er repræsenteret i stiftsrådet.

En enkelte af de interviewede udtalte dog, at stiftsrådet måske kunne have glæde af at have en organist med i rådet, da organister direkte arbejder med udviklingen af det kirkelige liv.

Funktion og opgaver

Stiftsrådet har indtil nu afholdt ca. 2 møder om året, hvilket har været passende. Flere interviewpersoner understregede dog, at der nok skal afholdes flere møder, hvis stiftsrådets kompetencer udvides. Stiftsrådet har typisk haft mellem 6 og 10 punkter på dagsordenen til møderne. Overordnet var der enighed om, at det var en passende sagsmængde.

Det er stiftsadministrationen, der varetager den administrative understøttelse af stiftsrådet og således forbereder sager og formulerer indstillinger. Alle var enige om, at det fungerer godt.

For så vidt angår stiftsrådets opgaver, fandt flertallet af de interviewede, at stiftsrådets arbejde med økonomiopgaverne er den opgave, som fylder mest. Stiftsrådet har siden nedsættelsen i 2002 fastsat retningslinierne for forvaltningen af stiftsmidlerne og behandlingen af låneansøgninger. Flere inter-

viewpersoner fandt, at dette arbejde er stiftsrådets væsentligste – bl.a. fordi rådet her har en reel kompetence.

En anden arbejdsopgave, der blev fremhævet som væsentlig, er fastsættelsen af det bindende stiftsbidrag. Flere af de interviewede fandt, at det er den af stiftsrådets opgaver, som har de største fremtidsperspektiver, idet midlerne vil kunne anvendes til at fremme det kirkelige liv på stiftsniveau.

Endelig blev stiftsrådets funktion som samtaleforum for biskoppen fremhævet som en meget væsentlig opgave. Biskoppen diskuterer således forskellige emner af kirkelig interesse med stiftsrådet. Det var den generelle opfattelse blandt interviewpersonerne, at biskoppen tager stiftsrådets synspunkter til efterretning og som oftest disponerer i overensstemmelse med dem.

Der findes en række andre udvalg på stiftsniveau, som er nedsat af biskoppen – f.eks. stiftsudvalg for unge og kirke, it-udvalget og det kirkemusikalske stiftsudvalg.

En del af de interviewede sagde, at de ikke har nok styr på de øvrige udvalg til at vide, hvorvidt det kunne være hensigtsmæssigt at lade et eventuelt fremtidigt permanent stiftsråd overtage udvalgenes arbejdsopgaver. En anden gruppe fandt, at det kunne være hensigtsmæssigt, hvis de øvrige udvalg skulle referere til stiftsrådet, da det ville give stiftsrådet et bedre overblik over aktiviteterne i stiftet og desuden give rådet mere ”input” at arbejde med. Ingen af disse interviewpersoner ønskede dog, at rådet direkte skal overtage udvalgenes opgaver.

Resultater

Størstedelen af de interviewede var enige om, at det største resultat indtil nu har været, at der er blevet skabt et rådgivende organ på stiftsniveau, som kan tage sig af alle typer spørgsmål vedrørende det kirkelige liv i stiftet. Det blev således fremhævet, at det er vigtigt, at menighedsrepræsentanter fra stiftet har fået et forum, hvor de har mulighed for at påvirke biskoppen og stiftet. Det blev af mange opfattet som godt for demokratiet på stiftsniveau.

I relation til forvaltningen af økonomiopgaverne blev det også fremhævet, at det er godt for det kirkelige demokrati, at folkevalgte repræsentanter har fået besluttende kompetence på området.

I øvrigt var der flere, som fremhævede, at stiftsrådet har taget initiativer til nye kirkelige aktiviteter i stiftet, som ikke med sikkerhed var kommet i gang uden stiftsrådet. Det blev også understreget, at det bindende stiftsbidrag må forventes at bidrage til øget kirkelig aktivitet på stiftsniveau.

Endelig var der nogle, som mente, at stiftsrådet har været med til at skabe bedre sammenhæng i stiftet, idet hvert provsti nu har en repræsentant siddende i et fælles stiftsorgan med besluttende kompetencer.

Ifølge de interviewede har stiftsrådet ikke en bevidst informationsstrategi. Referaterne fra stiftsrådets møder lægges ud på stiftets hjemmeside og udsendes til menighedsrådene og af og til skrives der lidt i stiftsbogen. Rådet har ikke truffet beslutning om, at medlemmerne efter hvert møde skal referere tilbage til deres bagland om stiftsrådets aktiviteter. Ifølge interviewpersonerne ved de meget interesserede menighedsrådsmedlemmer i stiftet godt, hvad der foregår i stiftsrådet, men det er ikke nødvendigvis tilfældet for det store flertal. Der var enighed om, at man burde gøre noget mere for at informere om rådets arbejde, men ingen havde konkrete forslag til hvordan.

De to interviewpersoner, som ikke er medlem af rådet, gav begge udtryk for, at stiftsrådet ikke gør nok for at synliggøre sit arbejde, hvilket resulterer i, at mange menighedsrådsmedlemmer intet ved om stiftsrådet. En af de interviewede foreslog, at stiftsrådet i højere grad aktivt bruger stiftsavisen til kommunikation.

Fremtiden

Flere af de interviewede sagde, at det vil være en god idé, hvis den besluttede kompetence i forbindelse med strukturændringer bliver lagt ind under stiftsrådet. Flere sagde i denne forbindelse, at der i Aalborg Stift er et behov for at tage fat på strukturdebatten, da mange sogne er blevet alt for små. De lokale menighedsråd er imidlertid ikke villige til at medvirke til at nedlægge deres egen kirke, og biskoppen er i denne forbindelse i en konfliktsituation, da menighedsrådene ser ham som kirkens ”beskytter”. Et overordnet organ som stiftsrådet, der hviler på et demokratisk mandat, vil derimod kunne bidrage til at få skub i debatten og på sigt få lavet de nødvendige strukturelle ændringer.

Ligeledes var der flere interviewpersoner, som mente, at stiftsrådet fremover skal arbejde med det kirkelige liv i stiftet – være inspirationsforum og medvirke til, at kirkelige projekter bliver iværksat.

En enkelt interviewperson udtrykte ønske om, at stiftsrådet skal overtage ledelsesansvaret for stiftsadministrationen. Stiftsrådet skal således være ”bestyrelse” for administrationen og skal fastsætte alle de generelle retningslinier for dens virke. Biskoppen skal alene have indflydelse på det administrative arbejde i kraft af sit medlemskab af stiftsrådet. Det blev dog kraftigt understreget, at biskoppen fortsat skal varetage det gejstlige tilsyn uden indblanding fra stiftsrådet.

Tre af de interviewede var modstandere af, at stiftsrådet skal have yderligere besluttende kompetencer. Der blev således udtrykt frygt for, at alle stiftsrådene vil udvikle sig til ”minisynoder”, ligesom der blev advaret mod, at stiftet ”drukner i demokrati” og derved bliver ineffektivt.

Alle interviewpersoner var dog enige om, at de ønsker, at stiftsrådene skal fortsætte, når forsøgsordningen udløber.

4.2.7 Viborg Stift

Viborg Stift har efter ansøgning til Kirkeministeriet valgt at nedsætte en stiftsbestyrelse og et stiftssamråd og desuden opretholde Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (*stiftsøkonomiudvalget*).

Initiativet til oprettelse af en stiftsbestyrelse blev taget af den nuværende biskop. Men konstruktionen med en stiftsbestyrelse blev forudgående diskuteret i stiftsøkonomiudvalget.

Viborg Stiftsøvrighed ansøgte i 2004 Kirkeministeriet om frem til menighedsrådsvalget i 2008 at måtte oprette en stiftsbestyrelse bestående af biskop, stiftamtmand, en præst, en provst og to valgte menighedsrådsmedlemmer.

Stiftsbestyrelsen skulle i forsøgsperioden varetage nogle af stiftsøvrighedens opgaver i forhold til lånesagsforvaltningen og administrationen af stiftsmidlerne. Det blev imødekommet af Kirkeministeriet.

Derudover ansøgte Viborg Stiftsøvrighed bl.a. om, at stiftsbestyrelsen i forsøgsperioden skulle have kompetencen til at godkende køb og salg, ombygning m.v. af fredende tjenesteboliger. De ønskede endvidere, at stiftsbestyrelsen skulle overtage stiftsøvrighedens godkendelseskompetence i forhold til menighedsrådenes beslutning om istandsættelse m.v.

De sidstnævnte kompetencer, der ønskedes overflyttet fra stiftsøvrigheden til stiftsbestyrelsen, kunne Kirkeministeriet på det tidspunkt ikke umiddelbart imødekomme bl.a. fordi, at placeringen af opgaverne ved stiftsøvrigheden sikrede, at de nødvendige gejstlige og juridiske hensyn blev taget.

Stiftsbestyrelsen består af seks medlemmer (tre læge og tre gejstlige). De læge medlemmer er stiftamtmanden samt to medlemmer af menighedsråd i stiftet. De gejstlige medlemmer er biskoppen samt en præst og en provst fra stiftet. Stiftsbestyrelsen er nedsat frem til menighedsrådsvalget i 2008.

Stiftssamrådet er det stort samtaleforum på 48 personer og med en ligelig repræsentation af læge og gejstlige medlemmer. Stiftssamrådet består ud over biskoppen og stiftamtmanden af 11 valgte medlemmer fra Stiftsudvalget vedrørende Økonomi, 11 valgte menighedsrådsmedlemmer fra distriktsforeningerne (som udgangspunkt én fra hvert provsti), 11 provster og 11 præster valgt blandt præsternes tillidsmænd, endvidere deltager valgmenighedernes bestyrelse og valgmenighedspræsterne med hver en repræsentant.

Formålet med stiftssamrådet er at drøfte forhold af kirkelig og teologisk karakter i Viborg Stift. Samrådet understøttes administrativt af stiftsadministrationen.

De beføjelser, stiftsøkonomiudvalget fik med den ændrede lovgivning, har stiftsøkonomiudvalget videregivet til stiftsbestyrelsen. Derfor opfattes stiftsøkonomiudvalget også af enkelte medlemmer (som også sidder i stiftsbesty-

relsen) som en smule diffust. Det er fortsat stiftsøkonomiudvalget, der fastlægger principperne for den økonomiske forvaltning i stiftet, men ellers har stiftsøkonomiudvalget de samme kompetencer som før lovændringerne, hvor de bliver orienteret om kapitalforvaltningen i stiftet.

Interviews i Viborg Stift

Interviewene i Viborg Stift blev foretaget af medarbejdere fra Kirkeministeriet. Interviewene er primært foretaget i relation til stiftsbestyrelsens rolle i stiftet, men perspektiver af stiftssamrådet og den rolle, som stiftsøkonomiudvalget stadig spiller i stiftet, er løbende inddraget.

I alt blev 12 personer interviewet: Biskoppen, stiftamtmanden, to valgte medlemmer, som både er medlemmer af stiftsbestyrelsen, stiftsøkonomiudvalget og stiftssamrådet, to gejstlige medlemmer af stiftsbestyrelsen, som også er medlemmer af stiftssamrådet, en præst, som er medlem af stiftssamrådet, to personer, som er medlemmer af de lokale distriktsforeninger (heraf den ene også af stiftssamrådet), formanden for stiftsøkonomiudvalget, som også er medlem af stiftssamrådet, en valgmenighedsrepræsentant, som er medlem af stiftssamrådet, og endelig kontorchefen, som ikke er medlem af stiftsbestyrelsen, men som deltager i møderne.

Sammensætning

Der var i forhold til sammensætningen af stiftsbestyrelsen stor enighed om, at det skulle være et forum, der om nødvendigt kan træffe hurtige beslutninger. Af den grund ønskede man ikke, at stiftsbestyrelsen blev for stor.

Alle interviewede medlemmer af stiftsbestyrelsen vurderede, at seks medlemmer er en passende størrelse. Flere af interviewpersonerne var samtidig bekendt med, at det gør stiftsbestyrelsen sårbar, at den er så forholdsvis lille, men tilkendegav, at det også gør det mere forpligtende at komme til møderne.

Formandskabet i stiftsbestyrelsen varetages i praksis af biskoppen, selv om der formelt ikke er nogen formandspost. Posten var i sin tid til drøftelse i stiftsøkonomiudvalget, hvor man blev enige om, at det var mest hensigtsmæssigt, at det er personen med det øverste administrative ansvar, der fungerer som formand.

Alle interviewede medlemmer af stiftsbestyrelsen fandt, at forholdet mellem antal valgte menighedsrepræsentanter og antal gejstlige medlemmer i stiftsbestyrelsen er passende, mens enkelte udenfor stiftsbestyrelsen fandt, at der er for mange gejstlige medlemmer, set i forhold til stiftsbestyrelsens nuværende kompetencer.

Det har ikke i forbindelse med nedsættelsen af stiftsbestyrelsen været overvejet, om der skulle være en repræsentant med for kirkefunktionærerne. Enkelte mente, at det er en overvejelse værd, men flertallet mente, at stiftsbe-

styrelsens sammensætning er fin, som den er, og at de beslutninger, der bliver truffet i stiftsbestyrelsen, ikke har direkte indflydelse på kirkefunktionærernes forhold, hvorfor det ikke blev opfattet som relevant, at de er repræsenteret.

Der var overvejende enighed blandt de interviewede om, at det ikke er nødvendigt, at medlemmer af stiftsbestyrelsen også deltager i provstiudvalgs-møder (som medlemmer eller observatører). Der blev i stedet lagt vægt på, at det er det enkelte medlems kompetence, der tæller. Flere interviewpersoner var dog enige om, at det ikke er nogen skade til, hvis medlemmer af stiftsbestyrelsen også sidder i provstiudvalget.

Der er ikke nedsat underudvalg under stiftsbestyrelsen.

Funktion og opgaver

Stiftsbestyrelsen mødes én gang pr. måned undtagen i sommerferien, hvilket de fleste fandt meget passende.

Det er stiftsadministrationen, der forbereder dagsorden og sager til møderne, og medlemmerne af stiftsbestyrelsen er godt tilfredse med administrationens varetagelse af denne opgave. De mente heller ikke, at de mangler information for at kunne deltage i diskussionen og beslutningerne på møderne.

Stiftsbestyrelsen har særligt arbejdet med afgørelser vedrørende kapitalforvaltningen i stiftet, herunder den finansielle anbringelse af ikke udlånte midler. Rutinesager bliver dog varetaget af stiftsadministrationen.

I forhold til opgavernes vigtighed vurderede flertallet af interviewpersonerne, at med de kompetencer, stiftsbestyrelsen p.t. er tillagt, så er investeringsopgaven den vigtigste. Også lånesagsforvaltningen blev dog nævnt som en vigtig opgave, ligesom en interviewperson nævnte, at det er en vigtig opgave for stiftsbestyrelsen at føre tilsyn med menighedsrådene og provstierne.

I forbindelse med spørgsmålet, om der er nogle af de opgaver, som andre myndigheder i dag varetager, som stiftsbestyrelsen med fordel kunne varetage i fremtiden, var der enkelte konkrete forslag.

En interviewperson mente, at flere af de opgaver, der i dag ligger ved stiftsøvrigheden, bør ligge ved stiftsbestyrelsen. Det ville være medvirkende til at demokratisere opgavevaretagelsen i stiftet. Det blev dog samtidig påpeget, at det er vigtigt, at besluttende opgaver i forhold til præster i stiftet varetages af biskoppen. Således vægtede biskoppen også selv, at han i sin embedsførelse skal være uafhængig af stiftsbestyrelsen i forhold til bl.a. sit tilsyn med præsterne i stiftet.

Enkelte interviewpersoner tilkendegav også, at de opfatter det som en mangel, at stiftsbestyrelsen ikke har budgetindsigt og ansvar i forhold til stiftets egen økonomi. De mente, at budgettet burde forelægges for stiftsbestyrelsen,

og at eventuelle budgetafvigelser burde fremlægges for stiftsbestyrelsen på kvartalsoversigter.

Flere af interviewpersonerne påpegede dog, at biskoppen, såfremt det skulle handle om større pastoratsomlægninger i stiftet, selv ville sætte det på dagsordenen til et stiftsbestyrelsesmøde, selv om opgaven umiddelbart ligger ved bispeembedet.

I forhold til spørgsmålet om, hvilke opgaver et eventuelt permanent stiftsråd (stiftsbestyrelse) ikke skal varetage, nævntes bl.a. personsager.

Flere interviewpersoner nævnte, at stiftsbestyrelsen generelt har for få kompetencer, og at ansøgningen fra Viborg Stift til Kirkeministeriet oprindeligt var bredere. Der var generel enighed om, at hvis stiftsbestyrelsen rigtig skal give mening, så skal den have flere kompetencer. Flere interviewpersoner var endvidere enige om, at stiftsøkonomiudvalget og stiftsbestyrelsen med fordel kan slås sammen.

Generelt udtrykte interviewpersonerne stor tilfredshed med stiftsbestyrelsens arbejdsform og tilkendegav, at der er en god og åben dokumentation omkring de sager, der skal behandles.

Resultater

De fleste interviewpersoner var enige om, at det største resultat, der på nuværende tidspunkt er afstedkommet af stiftsbestyrelsens arbejde, er den demokratisering, der er signaleret i forhold til opgavevaretagelsen i stiftet.

At resultaterne endnu er for få, skyldes ifølge interviewpersonerne dels tidsperspektivet, (dvs. man ved endnu ikke om kapitalforvaltningen giver gode resultater), dels at stiftsbestyrelsen p.t. har begrænsede kompetencer.

Der var dog udbredt enighed om, at stiftsbestyrelsen samlet set har bidraget til en bedre sammenhæng i løsningen af de folkekirkelige opgaver i stiftet, fordi det bidrager til en god demokratisk styring.

Ligeledes var der udbredt enighed om, at stiftsamrådet har bidraget til en bedre sammenhæng i stiftet og virker som inspiration for mange menighedsråd.

For at synliggøre arbejdet lægges dagsordner fra stiftsbestyrelsens møder på stiftets hjemmeside. Det samme gælder i forhold til stiftsamrådet, og lokalavisen bringer også gerne en artikel efter hvert samråd. Flere interviewpersoner nævnte dog, at stiftsbestyrelsen nok ikke er tilstrækkelig synlig, og at de ikke er sikre på, at menighedsrådene ved, at de kan finde information om stiftsbestyrelsen på stiftets hjemmeside.

Fremtiden

Flere interviewpersoner tilkendegav, at forventningen til stiftsbestyrelsen (eventuelt et stiftsråd) i Viborg Stift er, at stiftsbestyrelsen fortsat vil være

med til at åbne stiftet. I forlængelse heraf lagde interviewpersonerne vægt på, at der fortsat skal ske en demokratisering af stiftet. Det blev bl.a. foreslået, at flere af stiftsøvrighedens opgaver lægges over i stiftsbestyrelsen.

Selv om interviewpersonerne fra stiftsbestyrelsen alle tilkendegav stor tilfredshed med stiftsbestyrelsens sammensætning og størrelse, så fremhævede enkelte interviewpersoner det som en mulighed, at stiftsbestyrelsen (stiftsrådet) for fremtiden er på valg. Herunder vægtede nogle, at der fortsat skal være lige antal valgte menighedsrepræsentanter og gejstlige medlemmer, mens andre fremhævede, at de godt kunne tænke sig, at der var flere ikke-gejstlige medlemmer af stiftsbestyrelsen, jf. afsnit om sammensætning.

Enkelte interviewpersoner tilkendegav, at det er en smule uoverskueligt med tre fora på stiftsniveau: stiftsøkonomiudvalget, stiftsbestyrelsen og stiftssamrådet. De mente, at stiftet i fremtiden bør overveje at lægge stiftsbestyrelsen og stiftsøkonomiudvalget sammen til ét organ.

4.2.8 Århus Stift

Stiftsrådet i Århus blev nedsat i 2005. Initiativet til etableringen af stiftsrådet blev i sin tid taget af den nuværende biskop. Biskoppens udgangspunkt var på det tidspunkt, at der var for lidt diskussion om, hvad man ville med folkekirken.

Stiftsøvrigheden ansøgte i 2004 Kirkeministeriet om at nedlægge Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (stiftsøkonomiudvalget) i en forsøgsperiode svarende til provstiudvalgenes funktionsperiode fra 1. april 2005 til 31. marts 2009. Hensigten var, at der i stedet i denne periode skulle nedsættes et stiftsråd, og at stiftsrådet skulle varetage stiftsøkonomiudvalgets opgaver samt en række andre opgaver.

Ansøgningen lød på, at stiftsrådet skulle bestå af 18 læge og 8 gejstlige medlemmer, og at de valgte medlemmer skulle vælges efter de regler, der gælder for stiftsøkonomiudvalget. Samtidig skulle stiftsrådet med henblik på rådgivning af biskoppen og stiftsøvrigheden kunne suppleres med en repræsentant fra Det Teologiske Fakultet i Århus og en repræsentant fra Menighedsfakultetet.

Hensigten var ifølge ansøgningen, at stiftsrådet primært skulle have rådgivende karakter i forhold til biskoppen samt varetage opgaver fra stiftsøkonomiudvalget.

Stiftsrådet består i dag af i alt 24 medlemmer samt 3 yderligere medlemmer.

Til varetagelsen af kapitalforvaltningen i stiftet er der under stiftsrådet nedsat et forretningsudvalg.

Interviews i Århus Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Århus Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet syv personer: Biskoppen, stiftamtmanden, to valgte menighedsrepræsentanter fra stiftsrådet, et gejstligt medlem af stiftsrådet, et medlem fra en lokal distriktsforening og den konstituerede kontorchef - de to sidstnævnte er ikke medlemmer af stiftsrådet, men kontorchefen deltager i stiftsrådets møder.

Sammensætning

Stiftsrådet i Århus stift er stort og bredt sammensat. Det indeholder et valgt medlem fra hvert af stiftets provstier (samt Samsø), 2 provster valgt af og blandt stiftets provster, 4 præster valgt af præsternes tillidsmænd. Derudover er domprovsten, stiftamtmanden og biskoppen fødte medlemmer.

Stiftsrådet suppleres til møderne med en repræsentant fra Det teologiske fakultet i Århus (udpeget af fakultetet), en repræsentant fra Menighedsrådsfakultetet (udpeget af fakultetet), en repræsentant fra De Folkekirkelige Organisationers Fællesudvalg (udpeget af organisationen) samt yderligere repræsentanter for kirkelige organisationer efter biskoppens/stiftsøvrighedens beslutning. Disse medlemmer har ingen kompetence eller besluttende myndighed.

Der er i forhold til sammensætningen af stiftsrådet lagt vægt på, at der skal være en overrepræsentation af valgte menighedsrepræsentanter. Alligevel mente én interviewperson, at der er for mange gejstlige medlemmer af stiftsrådet, og at sammensætningen hellere burde være en fjerdedel gejstlige og tre fjerdedele valgte menighedsrepræsentanter. Resten af medlemmerne af stiftsrådet mente, at sammensætningen er passende, som den er nu.

Flere interviewpersoner tilkendegav, at de gejstlige medlemmer af stiftsrådet taler meget, men generelt var opfattelsen, at der er en god balance mellem de gejstlige og de valgte menighedsrepræsentanter i stiftsrådet.

To interviewpersoner, der deltager i stiftsrådsmøderne, mente, at stiftsrådet er for stort, hvorimod tre mente, at det har en passende størrelse set i forhold til ønsket om, at det skal være bredt sammensat.

I forhold til spørgsmålet, om der burde være en kirkefunktionær repræsenteret i stiftsrådet, var der delte meninger blandt interviewpersonerne, men overvejende var der enighed om, at hvis det skulle være relevant, så skulle vedkommende kun have observatørstatus.

Der var ikke blandt interviewpersonerne enighed om, hvorvidt det er nødvendigt, at valgte medlemmer af stiftsrådet også sidder i provstiudvalget. De fleste mente dog, at det er hensigtsmæssigt, at der er en kobling eller i hvert fald en form for dialog mellem de to organer. En enkelt interviewperson

påpegede, at det ikke bør være et krav, at valgte stiftsrådsmedlemmer også skal være medlemmer af provstiudvalget. En anden påpegede, at ulempen herved kan være, at provstiudvalgsmedlemmer kun har økonomiske kompetencer, hvorimod stiftsrådet handler om meget mere end økonomi.

Stiftsrådet har valgt at nedsætte et forretningsudvalg, som står for kapitalforvaltningen i stiftet. Stiftsadministrationen tager sig fortsat af rutinesager i forhold til kapitalforvaltningen.

Funktion og opgaver

Stiftsrådet har indtil nu afholdt 2-3 møder årligt, hvilket har været passende. Det har typisk været mellem 5 og 10 punkter på dagsordenen til møderne. Alle fandt, at det er en passende sagsmængde, men at de bare ikke har haft tid nok til at behandle alle punkter. Af den grund har stiftsrådet også fremover valgt at forlænge mødetiden.

Det er stiftsadministrationen, der varetager den administrative understøttelse af stiftsrådet og således forbereder sager og formulerer indstillinger. Interviewpersonerne mente, at de får den information, der er nødvendig for at kunne deltage i stiftsrådsmøderne og træffe beslutninger. Beslutninger i stiftsrådet træffes gennem samtaler og konsensus. Der er således ikke tradition for at anvende afstemninger. Ingen interviewpersoner kunne umiddelbart se, at sagsforberedelsen kan varetages bedre end nu.

Flere interviewpersoner mente, at det med stiftsrådets kompetencer vedrørende forvaltningen af stiftsmidlerne nok er mere realistisk, at rådet fremover mødes omkring 4-5 gange årligt.

Stiftsrådsmedlemmerne bruger mellem 2 og 4 timer om måneden på stiftsrådsarbejde (heri indgår transporttid). Det var ikke alle interviewpersoner, der svarede på dette spørgsmål, men generelt fandt interviewpersonerne den tid, de bruger på stiftsrådsarbejdet, passende.

Samtlige interviewpersoner var enige om, at stiftsrådets funktion primært er rådgivning i forhold til biskoppen. Enkelte nævnte dog, at de synes, at møderne ofte har mere karakter af orientering end egentlig rådgivning, men at de fornemmer, at udviklingen går i den rigtige retning, så stiftsrådet efterhånden kommer til at optræde i en mere rådgivende funktion.

Det var lidt forskelligt, hvad interviewpersonerne opfattede som stiftsrådets vigtigste opgave i øjeblikket. En interviewperson mente, at det er budgetfastsættelse og anvendelse af stiftsbidraget. En anden pegede på, at den vigtigste opgave i øjeblikket er at ændre sigtet for stiftsrådet fra at være et passivt organ til at være et aktivt. En tredje påpegede, at den kirkelige struktur er den vigtigste. En fjerde nævnte opgaven med at være rådgiver for biskoppen – f.eks. i diskussioner om folkekirkens ressourcer.

I forbindelse med spørgsmålene omkring stiftsrådets funktion og opgaver

kom enkelte interviewpersoner selv ind på, at de godt kunne tænke sig, at stiftsrådets rolle i fremtiden skal være at lægge strategier for stiftet, at komme med ideer til stiftets virksomhed, den organisatoriske ledelse i stiftet og samtidig være budgetansvarlig for stiftets budget og forvaltningen af stiftsmidlerne. En enkelt interviewperson tilkendegav, at biskoppen skal koncentrere sig om det gejstlige tilsyn i stiftet. Også andre interviewpersoner tilkendegav, at stiftsrådet ikke skal blande sig i det gejstlige tilsyn.

Af opgaver, der ikke på nuværende tidspunkt ligger i stiftsrådet, men som eventuelt kunne ligge der i fremtiden, nævntes sognestrukturen også af flere interviewpersoner. Det blev dog indikeret, at det skal gennemtænkes, om stiftsrådet er det rigtige forum at lægge opgaven i. Med hensyn til opgaver, der ikke skal ligge i stiftsrådet, nævntes ansættelsen af de enkelte præster, biskoppens gejstlige tilsyn samt personsager generelt.

Der er i dag oprettet flere udvalg i Århus stift, som refererer til biskoppen, men ikke til stiftsrådet som sådan. Interviewpersonerne vurderede det overvejende ikke hensigtsmæssigt, at de opgaver, der i dag varetages i udvalgene, løftes op i et eventuelt permanent stiftsråd. Flere så det dog som sandsynligt, at udvalgene fremover kunne referere til stiftsrådet. En enkelt mente også, at det mellemkirkelige arbejde kan lægges ind i stiftsrådet som en af stiftsrådets opgaver.

Resultater

Flere var enige om, at stiftsrådet endnu ikke har nået resultater, som stiftsøkonomiudvalget ellers ikke ville have opnået. Dog nævntes stiftsbidraget og de diskussioner, der er afstedkommet af det. Det nævntes også, at væsentlige diskussioner er nået længere ud i stiftet, end de ellers ville være nået. Derudover nævntes det, at man har fået en demokratisering af stiftet.

Ingen interviewpersoner afviste, at stiftsrådet samlet set har bidraget til en bedre sammenhæng i løsningen af de folkekirkelige opgaver i stiftet. Diskussionerne, der er foregået i stiftsrådet, har virket som øjenåbnere for flere, og man har fået etableret en samtale på stiftsplan.

Alle interviewpersonerne mente, at stiftsrådet ikke gør nok for at synliggøre sit arbejde. Der findes referater på stiftets hjemmeside, men flere klagede over, at de kommer meget lang tid efter mødet. Andre interviewpersoner tilkendegav, at de ikke nødvendigvis tror, at menighedsrådene kender til, hvor de kan finde information om stiftsrådets arbejde. Stiftsrådsmedlemmerne har dog forpligtet sig til at referere til deres bagland efter stiftsrådsmøderne.

Fremtiden

I Århus Stift gav interviewpersonerne generelt udtryk for, at stiftsrådet er et projekt, som hele tiden forbedrer sig, og som der er forventninger til i fremtiden.

Der er brugt tid på at finde formen for møderne og stiftsrådets arbejde, men interviewpersonerne tilkendegav, at det går den rigtige vej. Således forventes det, at der i fremtiden vil være endnu bedre sammenhæng mellem de ressourcer, der investeres i stiftsrådsarbejdet, og det, der kommer ud af det.

4.2.9 Ribe Stift

Ribe Stift har ikke forsøg med stiftsråd, hvilket betyder, at de følger lovens almindelige ordning med Stiftsudvalg vedrørende Økonomi (stiftsøkonomiudvalget).

Ribe Stift har ikke tillagt udvalget opgaver udover, hvad der følger af lovgivningen.

Interviews i Ribe Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Ribe Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet fire personer: Formanden for stiftsøkonomiudvalget, biskoppen samt to repræsentanter fra de lokale distriktsforeninger.

Sammensætning

Stiftsøkonomiudvalget består af en valgt menighedsrepræsentant fra hvert af stiftets otte provstier samt biskoppen, der er næstformand. Formanden er valgt blandt de valgte medlemmer. Derudover deltager stiftskontorchefen, en stiftsfuldmægtig, samt stiftskasseren i møderne.

Der var enighed om, at antallet af medlemmer og deltagere i stiftsøkonomiudvalget er passende.

Interviewpersonerne var ikke enige om, hvorvidt det er hensigtsmæssigt, at valgte medlemmer af stiftsøkonomiudvalget også deltager i provstiudvalgs-møderne. Et synspunkt var, at det ikke er nødvendigt, og at man let risikerer, at der kommer for meget fokus på økonomi i forhold til, at kirken også er meget andet – ikke mindst nu, hvor forvaltningen af stiftsbidraget indgår. Et andet synspunkt var, at det er nødvendigt at være fuldgyldigt medlem af eller observatør i et provstiudvalg.

Der er ikke nedsat underudvalg under stiftsøkonomiudvalget.

Funktion og opgaver

Stiftsøkonomiudvalget mødes 4-6 gange årligt. Der er typisk 6-10 sager på dagsordenen til et møde. De interviewede medlemmer bruger i gennemsnit

2-3 timer på at forberede sig til møderne, hvilket de fandt passende i forhold til det nuværende organ. Kommer der i fremtiden et permanent stiftsråd i Ribe Stift, var interviewpersonerne indstillet på, at der nok skal bruges lidt mere tid på mødeforberedelsen.

Det er stiftsadministrationen, der forbereder sager og formulerer indstillinger til møderne i stiftsøkonomiudvalget. Endvidere har formanden for udvalget selv forberedt nogle sager til møderne. Interviewpersonerne anså det for naturligt, at det er stiftsadministrationen, der yder den administrative understøttelse af udvalget.

Nogle interviewpersoner mente, at den information, som er relevant for at kunne diskutere og træffe beslutninger på møderne, er tilstede. Andre tilkendegav, at man ikke er klædt godt nok på i forhold til kapitalforvaltningen.

Det er stiftsadministrationen, der sørger for, at de beslutninger der træffes, bliver ført ud i livet. Det oplystes dog, at udvalget endnu ikke har truffet rigtige beslutninger, men i stedet har forsøgt at etablere rammerne for udvalgets arbejde - herunder retningslinierne for opkrævning af stiftsbidraget.

Interviewpersonerne var enige om, at de nye kompetencer gør det sjovere at sidde som medlem af stiftsøkonomiudvalget. Tidligere har stiftsøkonomiudvalget i høj grad haft karakter af orientering fra biskoppen til medlemmerne – biskoppen påpegede dog, at hun, allerede før de nye kompetencer kom til, har forsøgt at inddrage udvalget, så de ikke kun modtog en orientering.

Interviewpersonerne reflekterede også over, at det nuværende stiftsøkonomiudvalg er valgt som et orienterende forum, hvorimod det næste stiftsøkonomiudvalg, der skal vælges, også har besluttende kompetencer. Det vil muligvis betyde, at endnu flere kandidater melder sig på banen.

Der findes - som i de andre stifter - forskellige stiftsudvalg i Ribe Stift. De refererer ikke i dag til stiftsøkonomiudvalget, men en interviewperson foreslog, at stiftsudvalgene i fremtiden, såfremt Ribe Stift indfører et stiftsråd, skal forelægge et budget for stiftsrådet. Der var dog enighed om, at de øvrige stiftsudvalgs arbejde ikke skal lægges ind i et eventuelt stiftsråd.

Resultater

Interviewpersonerne mente, at der grundlæggende er en god sammenhæng mellem de ressourcer, man lægger i stiftsøkonomiudvalget, og det, der kommer ud af arbejdet.

Med hensyn til, om stiftsøkonomiudvalget på nuværende tidspunkt har bidraget til en bedre sammenhæng i løsningen af de folkekirkelige opgaver i stiftet, var svarene primært orienteret mod fremtiden, og der var stor tiltro til, at stiftsøkonomiudvalget (eller et stiftsråd) i fremtiden vil have betydning for stiftets sammenhængskraft – ikke mindst under hensyn til de nye kompetencer og Ribe Stifts ansættelse af en mediekonsulent.

I dag synliggøres stiftsøkonomiudvalgets arbejde gennem referater af møderne på stiftets hjemmeside. Derudover udsendes fire gange årligt et nyhedsbrev fra stiftet. Der var dog enighed om, at formen nok er for kedelig til at synliggøre udvalget, og det er bl.a. også derfor, at man har valgt at ansætte en mediekonsulent.

Fremtiden

Interviewpersonerne fremhævede, at der er en god og åben debat i stiftsøkonomiudvalget, men også, at de gerne vil have et permanent stiftsråd i fremtiden. Der blev lagt vægt på, at biskoppen har nogle i stiftet at sparre med. Dette blev også vægтет højt af biskoppen. Tanken er derfor, som ved de øvrige stiftsrådsforsøg, at et eventuelt stiftsråd skal have en rådgivende funktion i forhold til biskoppen. Det blev dog understreget, at det er vigtigt, at stiftsrådet også har besluttende kompetencer.

Interviewpersonerne havde ikke umiddelbart nogle forslag til, om opgaver, der i dag varetages af andre myndigheder, kunne ligge i et eventuelt permanent stiftsråd.

Blandt interviewpersonerne fra de lokale distriktsforeninger var der også enighed om, at det ville være ønskeligt med et permanent stiftsråd i Ribe Stift. En af disse interviewpersoner foreslog, at et kommende stiftsråd i Ribe Stift, på det rådgivende plan, kunne beskæftige sig med sognestrukturen, herunder de små sognes fremtid og kirkelukninger. Personen mente også, at stiftsrådet med fordel kunne have en rådgivende funktion i forhold til stiftets planlægning af temadage, kurser, korvirksomhed og minikonfirmander. Dertil kom, at et fremtidigt stiftsråd også skal have de besluttende kompetencer vedrørende forvaltningen af stiftsmidlerne og det bindende stiftsbidrag.

4.2.10 Haderslev Stift

Initiativet til nedsættelsen af stiftsrådet i Haderslev Stift stammer tilbage fra bispevalgkampen i 1998/1999, hvor der var diskussion om etablering af et stiftsråd. Den nuværende biskop udtalte sig positivt og tilkendegav, at han gerne så et stiftsråd i Haderslev Stift.

I 2002 nedsatte biskoppen en ”tænk tank”, som var sammensat af forskellige ”håndplukkede” personer fra bl.a. stiftets provstiudvalg. ”Tænk tanken” drøftede forskellige emner - herunder behovet for et stiftsråd. I 2004 blev en eventuel etablering af et stiftsråd endvidere drøftet på konferencen ”Kirkens arbejdende parlament”, på landemødet og på det halvårslige økonomiudvalgsmøde. Drøftelserne viste stor interesse for etablering af et stiftsråd.

På denne baggrund ansøgte Haderslev Stift ved brev af 13. januar 2005 Kirkeministeriet om tilladelse til forsøgsvis at oprette et stiftsråd.

Ved brev af 24. februar 2005 meddelte Kirkeministeriet Haderslev Stift dispensation, således at stiftsrådsforsøget kunne iværksættes. Forsøgsperioden skulle løbe fra april 2005 til udgangen af marts 2009. Stiftsrådet skulle i overensstemmelse med det ansøgte bestå af Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (stiftsøkonomiudvalgets) valgte medlemmer suppleret med to præster, to provster samt stiftsøvrigheden. Stiftsrådet skulle udover stiftsøkonomiudvalgets kompetencer have følgende opgaver:

Indseende med stiftsøvrighedens bestyrelse af fællesfonden, herunder forslag til budget og regnskab, og adgang til at rådgive stiftsøvrigheden om forvaltningen af indtægter og udgifter.

Indseende med stiftsøvrighedens forvaltning af kirkernes og præsteembedernes kapitaler, herunder fastsætte de overordnede retningslinier for udlån og anbringelse af kapitaler.

Indseende med stiftsøvrighedens administration af sager i henhold til planloven og sager om kirkernes omgivelser og adgang til at rådgive stiftsøvrigheden i principielle sager.

Indseende med stiftsøvrighedens administration af sager om den kirkelige myndighedsstruktur, herunder sager om provsti- og stiftsgrænser.

Indseende med biskoppens forvaltning af sager om ændring af sogne- og pastoratsstrukturen.

Indseende med kirkelige satsningsområder i stiftet.

Interviews i Haderslev Stift

I forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøgene i Haderslev Stift interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet syv personer: Biskoppen, stiftamtmanden, stiftskontorchefen, et gejstligt medlem af stiftsrådet, to valgte medlemmer af stiftsrådet samt et medlem fra en lokal distriktsforening.

Sammensætning

Der var blandt de interviewede enighed om, at stiftsrådets størrelse er tilpas. Alle var af den opfattelse, at der er en god stemning ved rådets møder, og at der altid er en livlig diskussion, som de fleste medlemmer deltager aktivt i.

For så vidt angår stiftsrådets sammensætning, var den generelle opfattelse, at de valgte og gejstlige medlemmer bidrager til stiftsrådets arbejde på lige fod. Det er således ikke af betydning, om man er valgt medlem eller gejstlig. De fleste var af den opfattelse, at det er den enkeltes personlighed, som er afgørende for, hvorledes vedkommende bidrager til rådsarbejdet, selvom nogle af diskussionerne selvfølgelig vedrører de gejstlige medlemmers hverdag, hvorfor de nok har en særlig viden.

Der blev udtrykt tilfredshed med, at hvert provsti er repræsenteret i stiftsrådet med en valgt repræsentant. Der var endvidere enighed om, at det er godt,

at der er et flertal af valgte medlemmer, da det er nødvendigt for den demokratiske legitimitet. Det blev i denne forbindelse fremhævet, at de valgte medlemmer af stiftsrådet fungerer som ”livliner” til de lokale niveauer i stiftet.

Alle de valgte medlemmer af stiftsrådet har en plads i deres lokale provstiudvalg – enten som medlem eller som observatør. Ifølge interviewpersonerne er der forskel på, hvor godt observatørfunktionen virker i de forskellige provstiudvalg – det var den overordnede opfattelse, at dette afhænger meget af indstillingen i det enkelte provstiudvalg. Der var generel enighed om, at det er vigtigt, at stiftsrådsmedlemmerne også har et ståsted i provstiudvalgene – dels for at sikre ”en rød tråd” mellem de forskellige niveauer og dels for at have et sted, hvor stiftsrådsmedlemmerne kan informere om rådets arbejde.

Det er fastsat i stiftsrådets vedtægt, at en repræsentant for kirkefunktionærerne skal deltage i rådets møder som observatør. Ingen af de interviewede mente, at denne ordning var en succes. Det blev fremhævet, at der er mange meget forskellige medarbejdergrupper blandt kirkefunktionærerne, hvorfor en enkelt repræsentant vanskeligt kan være repræsentativ for alle funktionærerne.

Der var en enkelt af interviewpersonerne, som mente, at medarbejderrepræsentanten bør blive ligeværdigt medlem af rådet, da den nuværende ordning ikke fungerer. Andre interviewpersoner argumenterede derimod med samme begrundelse for, at medarbejderrepræsentanten ikke skal have plads i stiftsrådet.

Funktion og opgaver

Stiftsrådet holder ca. 4 møder årligt, hvilket af interviewpersonerne blev opfattet som passende. Stiftsrådet har ca. 10 punkter på dagsordenen til møderne. Alle fandt, at det er en passende sagsmængde.

Det er stiftsadministrationen, der varetager den administrative understøttelse af stiftsrådet og således forbereder sager og formulerer indstillinger. Alle de interviewede var tilfredse med stiftsadministrationens arbejde, men flere sagde, at de på sigt kan forestille sig en anden arbejdsform, hvor det er et underudvalg bestående af stiftsrådsmedlemmer, som varetager sagsforberedelsen og formulerer indstillingerne.

For så vidt angår stiftsrådets arbejde, var der enighed blandt de interviewede om, at økonomiopgaverne fylder meget – det gælder både formueforvaltningen og fastsættelsen af lånepolitikken. Desuden har stiftsrådet for nylig for første gang fastsat størrelsen på det bindende stiftsbidrag. Fra flere sider blev det fremhævet, at stiftsrådets medlemmer har været meget engagerede i disse opgaver.

En anden opgave, som blev fremhævet blandt interviewpersonerne, er udpegningen af fokusområder. Fokusområder er noget, stiftsrådet har indført for at kunne lave en forstærket indsats på nogle områder, som rådet synes er vigtige. Konfirmandundervisning er fokusområdet i 2007. Stiftsrådet har fastlagt ”sogneoverskridende samarbejde” som særligt fokusområde for 2008. Området er blandt andet valgt med tanke på menighedsrådsvalget i 2008, som – særligt for mindre sogne – vil sætte samarbejdsproblematikken på dagsordenen.

Plansager er i henhold til vedtægten en af stiftsrådets opgaver, og ifølge interviewpersonerne har stiftsrådet på sine møder brugt tid på principielle drøftelser i forbindelse med administrationen af planloven. Stiftsrådet har således lavet en slags retningslinier for administrationen af området. Ifølge de interviewede har stiftsrådet i denne forbindelse givet udtryk for, at stiftet bør handle aktivt i denne type sager.

En sidste funktion, som blev fremhævet som væsentlig, er den generelle diskussion af ”bløde” emner – dvs. emner, som ikke direkte relaterer sig til stiftets økonomi eller andre lovbundne opgaver.

Flere fremhævede her rådets rolle som rådgiver for biskoppen i sager om kirkelige spørgsmål, men også strukturudviklingen har haft stiftsrådets interesse og er et område, hvor rådets medlemmer har givet deres besyv med. En interviewperson sagde, at rådet grundet sin sammensætning egner sig godt til holdningsdrøftelser. Der var i øvrigt flere som sagde, at det er godt, at biskoppen gennem stiftsrådet nu har fået et forum, som løbende kan fortælle ham, hvad der ”tænkes lokalt”. En ”blød” aktivitet, som blev fremhævet af flere, var arbejdet med at arrangere fælles temadage for stiftet – senest en debatdag med titlen ”Kirken ved en korsvej”.

Der findes på stiftsniveau en række andre udvalg, som er nedsat af biskoppen (religionspædagogisk udvalg, udvalg for kirkens arbejde for psykisk udviklingshæmmede, diakoni-udvalget osv.). Disse udvalg er blevet ”underlagt” stiftsrådet – forstået på den måde - at de skal afgive en årlig rapport til stiftsrådet om deres aktiviteter. En af de interviewede understregede, at stiftsrådet også fremover alene skal stå for de overordnede retningslinier i forhold til udvalgene, og at disse i øvrigt skal have lov til at forblive selvstændige udvalg.

Resultater

Der var flere af interviewpersoner, som sagde, at et væsentligt resultat af stiftsrådets arbejde har været, at rådet har været med til at sætte fokus på det kirkelige arbejde i stiftet. Frem for kun at diskutere mursten og økonomi har stiftsrådet således bidraget til, at der er blevet fastlagt nogle fokusområder, som kan bidrage til øget samarbejde i stiftet, ligesom stiftsrådet har været med til at arrangere kirkelige temadage. Der var bred enighed om, at disse initiativer ikke ville være fremkommet i stiftsøkonomiudvalget.

Et andet væsentligt resultat af rådets virke er ifølge flere af de interviewede, at biskoppen hører rådets holdninger til diverse spørgsmål. Det var opfattelsen, at biskoppen ikke alene lytter, men også lader sig påvirke og inspirere. I denne sammenhæng blev det også fremført, at stiftsrådet kan udgøre en slags ”demokratisk kontrol” med biskoppens virke på en række områder.

Den åbne dialog i stiftsrådet og de deraf følgende initiativer har ifølge nogle af de interviewede bidraget til at tydeliggøre stiftet i folks bevidsthed. Dette har øget sammenhængskraften mellem de forskellige niveauer i stiftet.

Alle de interviewede gav udtryk for, at stiftsrådet er opmærksom på at informere om rådets arbejde. Der bliver således hver måned lavet et selvstændigt nyhedsbrev om stiftsrådets arbejde. Endvidere skrives der artikler i ”Nyhedsbrev for Haderslev Stift”, og samtlige referater udsendes til menighedsrådene og lægges på hjemmesiden. Endelig orienterer de læge medlemmer om stiftsrådets arbejde på provstiudvalgsmøderne.

På trods af alle tiltagene var der enkelte interviewpersoner, som fortsat udtrykte bekymring for, om man gør nok for at informere. Blandt andet var der usikkerhed omkring, hvorvidt menighedsrådene forstår, at det bindende stiftsbidrag ikke er en ekstra skat.

Fremtiden

Alle interviewpersonerne udtrykte ønske om, at stiftsrådet skal fortsætte, når forsøgsperioden udløber.

Der var generel enighed om, at den model for stiftsrådet, som er praktiseret i Haderslev Stift, er velfungerende, og man udtrykte ønske om en lignende ordening, hvis rådet gøres permanent. Flere understregede, at rådet har en god størrelse, da alle har mulighed for at komme til orde. Der blev udtrykt stor skepsis omkring, hvorvidt dette også vil være tilfældet, hvis man fra lovgivers side vælger ”en større model”.

De interviewede blev spurgt, hvorvidt det vil være en god idé at lægge de opgaver, som i dag er underlagt andre organer, ind under stiftsrådet.

Majoriteten af de interviewede sagde, at det vil være en god idé, hvis stiftsrådet fremover i højere grad bliver involveret i forbindelse med strukturændringer – både for så vidt angår sognesammenlægninger og pastoratsomlægninger. Det var dog ikke alle, som ønskede en egentlig besluttende kompetence – flere sagde, at stiftsrådet alene skal deltage som sparringspartner for biskoppen. Enkelte var i modsætning hertil af den opfattelse, at upopulære strukturændringer måske lettere vil kunne gennemføres af et stiftsråd, da det er et demokratisk valgt organ.

Der var en enkelt af de interviewede, som havde overvejet, hvorvidt stiftsrådet på sigt skal overtage ledelsen af stiftsadministrationen fra biskoppen. Interviewpersonen havde dog ikke gennemtænkt scenariet i detaljer.

4.3 Bidrag fra organisationer

4.3.1 Grundtvigsk Forum

Grundtvigsk Forum (tidligere Kirkeligt Samfund) har i foråret 2007 udarbejdet et samlet forslag til indførelse af stiftsråd.⁴ Grundtvigsk Forums forslag forholder sig ikke direkte til de igangværende forsøg med stiftsråd og bygger således ikke eksplicit på nogen evaluering af disse. Grundtvigsk Forums forslag er derimod båret af to visioner for stiftsrådets virke.

Den ene ser indførelsen af stiftsråd som et led i, at menigheden tager medansvar for det kirkelige liv:

”Den lutherske reformation var forbundet med et ganske bestemt syn på menighedens medansvar for det kirkelige liv i et sogn, som aldrig helt tilfredsstillende er blevet indfriet; det syn nemlig, at menigheden ikke blot skal forholde sig til rammerne men også til indholdet, ”bedømme læren”, som Luther udtrykker det i det lille skrift ”Hvorledes skriften forklarer og beviser, at en kristen forsamling eller menighed har ret eller magt til at bedømme enhver lære og til at kalde, indsætte og afsætte lærere” (Luthers Skrifter i Udvalg bd. 2). Den danske folkekirkeordning kan måske rose sig af at være nået ganske langt i den retning, i alle tilfælde rent organisatorisk. Det er denne danske tradition eller model, vi ønsker at videreudvikle. Stiftsrådets møder med menighedsrådene i et provsti kan ses som en pendant til det årlige kirkesyn. Her handler det blot ikke om ”mursten”, men om ”menighedens liv og vækst”.⁵

Den anden ser indførelsen af stiftsråd som et middel til en mere effektiv central styring af den lokale økonomi:

”Et af formålene med dette forslag om stiftsråd er derfor at få tilvejebragt en struktur, der giver mulighed for den optimale nytte af de økonomiske midler, folkekirken har til rådighed. Det lader sig kun gøre, hvis de tre niveauer: sogn, provsti og stift hver har deres selvstændige økonomi, altså hver deres kasse, budget og regnskab med tilhørende selvstændige økonomiske kompetencer, men sådan at der er løbende kontakt mellem de tre niveauer i forbindelse med budgetlægningen med henblik på at få afstemt udgifterne i sogne, provstier og stift, så pengene bruges så effektivt som muligt, og fællesskabet kan få løst de opgaver, der kan opnås enighed om er nødvendige at få løst”.⁶

Efter Grundtvigsk Forums forslag skal et stiftsråd have følgende sammensætning:

⁴ Dansk Kirketidende nr. 11, 2007, s. 157 ff.

⁵ Dansk Kirketidende nr. 11, 2007, s. 162.

⁶ Dansk Kirketidende nr. 11, 2007, s. 163.

Biskoppen.

Domprovsten.

En provst.

Fire præster.

Et valgt menighedsrådsmedlem fra hvert provsti.

Et bestyrelsesmedlem fra eventuelle valgmenigheder.

En repræsentant for kirkefunktionærerne.

Stiftsrådet vælger af sin midte en formand og en næstformand. Stiftskontorchefen, der er ansat af Kirkeministeriet, fungerer som rådets sekretær og forretningsfører. Stiftsrådet er ansættelsesmyndighed for stiftsadministrationens øvrige personale.

Grundtvigsk Forum foreslår, at stiftsrådet skal have følgende opgaver:

1. Stiftsrådet varetager overordnet den folkekirkelige ledelse af stiftet, dog med den indskrænkning, at biskoppen i udøvelsen af sin gejstlige tilsynsforpligtelse er uafhængig af stiftsrådet. Den folkekirkelige ledelse af stiftet består bl.a. i, at:

- Udfordre til en fælles besindelse på, hvad det i praksis indebærer at være en evangelisk-luthersk folkekirke i dag: Liturgisk, læremæssigt, etisk, spirituelt osv.,
- Indsamle og dele viden og erfaringer samt inspirere til nytænkning og præsentere nye modeller for samarbejde mellem sogne,
- Afholde møder med menighedsrådene provstivis, f.eks. to gange om året, med det formål at drøfte lokale kirkelige anliggender, så som sognestruktur og personalenormering både hvad angår præster og kirkefunktionærer, så stiftets menigheder inddrages i den samlede prioritering af de kirkelige ligningsmidler.

2. På baggrund af de ovenfor nævnte drøftelser med menighedsrådene beslutter stiftsrådet, hvilke opgaver der bør løses på stiftsplan og finansieres af stiftskassen. Som eksempler kan nævnes:

- Kirkelig undervisning.
- Samarbejde mellem kirke og skole.
- Stifts- og provstibaseret efteruddannelse af præster.
- Personalepleje.
- Integration af kristne indvandrere og flygtninge (tværkulturelt samarbejde).
- Diakoni og mission.

3. Ligeledes med udgangspunkt i de ovennævnte drøftelser og på baggrund

af budgetsamråd med provstiudvalgene er det stiftsrådets opgave at arbejde for den mest hensigtsmæssige anvendelse af de økonomiske ressourcer, der er til rådighed i stiftet. Dette stiller stiftsrådet over for bl.a. følgende opgaver:

- Træffe beslutning om oprettelse og nedlæggelse af præstestillinger efter indstilling fra biskoppen. En naturlig følge heraf er, at muligheden for lokalt finansierede sognepræster bortfalder.
- Udfærdigelse af fælles retningslinier for oprettelse og ændring af kirkefunktionærstillinger i stiftet.
- Stille praktisk og juridisk bistand til rådighed for provstier og menighedsråd.

4. Stiftsrådet kan forestå stiftets mellemkirkelige arbejde, herunder valg af repræsentant til Det mellemkirkelige Råd.

Særligt hvad angår de økonomiske kompetencer, foreslår Grundtvigsk Forum, at stiftsrådet skal stå for en samlet prioritering af den kirkelige økonomi.

Der oprettes i hvert stift en stiftskasse under stiftsrådets ansvar og kompetence.

Stiftskassen afholder følgende drifts- og anlægsudgifter:

- Udgifter til stiftets personale og administration.
- Præste- og provstelønninger, pensioner og de dermed sammenhængende ydelser til vikarer, kørsels- og ferieordninger m.v. Det bemærkes, at bispestillingen fortsat skal være en statslønnet tjenestemandstilling.
- Udgifter til kirkelige opgaver, der ønskes løst på stiftsplan.
- Udgifter til praktisk hjælp, der ydes menighedsråd og provstier.
- Udgifter til revision og forsikringer i det omfang, fællesordninger anses for fordelagtige.
- Udgifter til eventuel udligning mellem provstierne.
- Anlægsfinansiering.

Stiftskassens indtægter:

- Renteindtægter.
- Bloktilskud fra staten (som afløser statstilskuddet til præsteløn), som fordeles til stiftskasserne efter objektive kriterier.

- Lokale kirkelige ligningsmidler efter budgetsamråd med provstiudvalgene.

Der afholdes hvert år ét eller flere budgetsamråd mellem stiftsråd og provstiudvalg for at koordinere størrelsen af provstiernes stiftsbidrag.

Stiftsrådet forvalter stiftsmidlerne og bevilger lån til kirke- og præstegårdskasser.

4.3.2 Præsteforeningen

Præsteforeningen fremsendte ved brev af 14. december 2007 foreningens bemærkninger til stiftsrådsforsøgene. Præsteforeningen ønskede at afgive sit bidrag til evalueringen skrifteligt til Kirkeministeriet.

Præsteforeningens umiddelbare indtryk af stiftsrådene og deres arbejde er, at der stor forskel på, hvordan stiftsrådene er sammensat, og hvilke emner de har behandlet. Præsteforeningen mener derfor, at arbejdet i stiftsrådene er afhængigt af traditionen i det enkelte stift.

Præsteforeningen har overordnet en positiv holdning til stiftsrådene, fordi de fungerer som et nyttigt forum for de forskellige grupper, der er involveret i kirkens arbejde. De mener dog, at det er for tidligt at forvente sig konkrete resultater af stiftsrådernes arbejde.

Foreningen tilslutter sig, at stiftsrådene skal have økonomisk kompetence og desuden kunne rådgive biskoppen om kirkelige aktiviteter på stiftsplan. Præsteforeningen mener derimod ikke, at stiftsrådene skal have teologisk kompetence.

Det er Præsteforeningens opfattelse, at præsterne skal sidde med i stiftsrådene, fordi de kan bidrage med faglig viden og kompetence i forhold til kirkens mål og opgaver. Derudover understreges det, at præsterne igennem deres præstetjeneste har et indgående kendskab til folkekirkens vilkår og virkelighed.

Med hensyn til, hvilke præster der skal sidde i stiftsrådet, er det Præsteforeningens holdning, at disse skal vælges blandt stiftets præster. Der skal således ikke foregå en udpegning af præster til stiftsrådet, men et valg. Det er ligeledes ikke foreningens holdning, at der skal være en født formand for stiftsrådet, men at formanden skal kunne vælges blandt alle stiftsrådets medlemmer.

4.3.3 Domprovsterne

Kirkeministeriet har ved brev af 9. januar 2008 modtaget domprovsternes bemærkninger til evalueringen af stiftsrådsforsøgene. Det fremgår af dom-

provsternes brev, at de anser det for at være af væsentlig betydning, at domprovsten i et eventuelt permanent stiftsråd er født medlem.

Domprovsterne anfører i denne anledning følgende:

”Det fremgår af vores stillingsbeskrivelse, at vi foruden at være sognepræster og provster er "domprovster over et stift". Denne funktion indeholder mere end blot at være biskoppens stedfortræder - var vi kun det, kunne vi jo også i forhold til stiftsrådet "nøjes med" at være tilstede som biskoppens stedfortræder, når han/hun altså ikke selv kan være der. Men vores stilling indebærer, at vi fungerer som selvstændige deltagere i tilrettelæggelsen af stiftets overordnede forhold, herunder diverse arbejdsudvalg. En af vores særligt anvendelige kvalifikationer er, at vi i ét embede forener sognepræstens, provstens og biskoppens perspektiv på kirkens liv. Det giver os særlige forudsætninger for at bidrage til varetagelsen af stiftets kirkelige anliggender. Denne opgave vil vi ikke kunne løse tilfredsstillende fremover, hvis ikke vi har sæde i stiftsrådet. Ja, det er vores holdning, at være "domprovst over X stift" vil ikke være muligt, hvis der er oprettet stiftsråd, som domprovsten ikke har sæde i. Der vil i så fald være tale om en ophævelse af den del af domprovstens funktioner, som har at gøre med stiftets forhold.

Man kunne for eksempel indrette reglerne sådan, at én plads af dem, der vil blive beregnet for provster, altid tilhører domprovsten.”

4.3.4 Kirkefunktionærernes organisationer

I forbindelse med evalueringsprocessen interviewede medarbejdere fra Kirkeministeriet også repræsentanter for kirkefunktionærernes organisationer.

Dansk Organist og Kantor Samfund og Foreningen af Præliminære Organister blev interviewet sammen. Derudover er interviewet repræsentanter for Danmarks Kordegneforening samt repræsentanter for Danmarks Kirketjenereforening og Forbundet af Kirke- og Kirkegårdsansatte.

Fra samtlige organisationer er der givet udtryk for, at man ikke har mange bemærkninger i forhold til stiftsrådene.

Organisationerne oplyste i denne forbindelse, at kirkefunktionærerne har en repræsentant i Haderslev Stiftsråd, som har observatørstatus, men at dette ikke gør sig gældende i nogle af de andre stifter.

Ingen af organisationerne var af den opfattelse, at kirkefunktionærerne generelt ønsker at blive repræsenteret i stiftsrådene, hvis disse fremover gøres permanente.

Det blev anført, at der er mange forskellige typer kirkefunktionærer, og at det derfor næppe er realistisk at forestille sig, at alle kan blive repræsenteret i et fremtidigt stiftsråd. Samtidig vil det være vanskeligt at finde en enkelt

repræsentant, som kan repræsentere alle faggrupper, da der er stor forskel på kirkefunktionærer og deres arbejdsområder.

Der blev derimod udtrykt ønske om, at stiftsrådene – inden de endeligt tager stilling til spørgsmål, som kan være af interesse for kirkefunktionærerne – af egen drift retter henvendelse til organisationerne og sørger for, at de relevante kirkefunktionærer bliver inviteret til at deltage i eventuelle udvalgsarbejder eller møder om den pågældende sag.

Ingen af organisationerne har oplevet, at stiftsrådene har taget kontakt til dem i forbindelse med konkrete sager. En af organisationerne har imidlertid selv forsøgt at tage kontakt til et stiftsråd uden større held.

Som eksempel på en sag, hvor det ifølge organisationerne havde været en fordel, hvis stiftsrådet havde rettet henvendelse til kirkefunktionærernes organisationer, henvistes til fremlæggelsen af forslaget til strukturændringer i Københavns Stift.

Mange kirkefunktionærer blev meget bekymrede over forslaget, da de fik den opfattelse, at deres job var i fare for at blive nedlagt. Det havde her været nyttigt, hvis organisationerne havde været inddraget – eller i det mindste havde fået en orientering på forhånd – således at de havde haft mulighed for at kommunikere sagens rette sammenhæng til deres medlemmer.

Der blev i øvrigt generelt udtrykt ønske om, at kommunikationen fra stiftsrådene bliver forbedret. Dansk Organist og Kantor Samfund og Foreningen af Præliminære Organister gav udtryk for, at de gerne ville modtage nyhedsbreve fra stiftsrådene, således at de kan følge med i, om der er sager under behandling, som kan være af relevans for medlemmerne. Allerhelst så organisationerne, at stiftsrådene laver en abonnementsservice om stiftsrådernes arbejde, som interesserede kan abonnere på.

4.3.5 Andre

Landsforeningen af Menighedsråd gennemførte i 1998 en undersøgelse af stiftsudvalgene vedrørende økonomi.⁷ Formålet med undersøgelsen var at:

- Belyse formålene med arbejdet i stiftsudvalgene.
- Kortlægge, hvilke emner der har været drøftet på stiftsudvalgenes møder i perioden 1993-1997.
- Indkredse de valgte medlemmers grad af tilfredshed med arbejdet.
- Opsamle de valgte medlemmers eventuelle ønsker til fornyelse.

⁷ ”Stiftsudvalg for økonomi”, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, 1998.

Undersøgelsen blev bl.a. foretaget ved, at landsforeningen i januar-februar 1998 sendte et spørgeskema ud til de valgte menighedsrepræsentanter i stiftsøkonomiudvalgene samt til de personer, der var valgt for perioden 1993-1997, men ikke blev genvalgt i 1997.

Desuden blev der foretaget en analyse af referaterne fra samtlige møder i landets 10 stiftsøkonomiudvalg i perioden 1993-1997.

Undersøgelsen viste, at stiftsøkonomiudvalgene tog mange emner op på deres møder – i henhold til referaterne kunne der således samlet spores 90 forskellige emner. Det fremgik endvidere af undersøgelsen, at emnevalget var meget forskelligt fra stift til stift – i nogle stifter beskæftigede man sig alene med emner med direkte tilknytning til kapitalforvaltningen, mens man andre steder tog en bred række af emner op vedrørende folkekirkens liv og vækst.

For så vidt angik formålet med stiftsøkonomiudvalgenes arbejde, viste undersøgelsen, at de interviewede menighedsrepræsentanter delte sig i tre grupper. De to største grupper lagde vægt på, at stiftsøkonomiudvalget skulle være et forum til gensidig orientering mellem stiftsøvrigheden og de valgte menighedsrepræsentanter, men var delte i spørgsmålet om, hvorvidt stiftsøkonomiudvalgene skulle være første skridt til oprettelsen af et fremtidigt stiftsråd. Den tredje gruppe fandt derimod, at de økonomiske emner vedrørende kapitalforvaltningen var det vigtigste formål med stiftsøkonomiudvalgets arbejde.

Med hensyn til udvalgenes kompetencer blev interviewpersonerne i undersøgelsen præsenteret for tre fremtidsmuligheder:

1. Bevare kompetencerne som på undersøgelsestidspunktet.
2. Udvide kompetencerne i bredden svarende til forsøget med stiftssamråd i Viborg Stift.
3. Udvide kompetencerne i dybden forstået således, at udvalgets sammensætning bevarede, men at det blev tillagt formel besluttende kompetence vedrørende stiftsmidlernes forvaltning.

Et markant flertal af de interviewede valgte mulighed nr. 3 som det mest ønskeværdige fremtidsperspektiv. Det fremgik af undersøgelsen, at interviewpersonernes holdning til de tre fremtidsmuligheder havde sammenhæng med, hvilket stift de kom fra. Tendensen var således, at jo mere man overskred den daværende ordnings formelle indhold i interviewpersonens stift, des mere parate var de interviewede til at bevare den nuværende ordning.

I relation til udvalgenes kompetence var der desuden blandt de interviewede særligt stor tilslutning til, at stiftsøvrigheden burde have pligt til at høre udvalget i principielle sager, og til at udvalget burde høres om stiftsøvrighedens regnskab og budgetforslag for fællesfonden.

Endvidere har *sognepræst Søren Peter Hansen* som led i sit Master of Public Administration studie ved Aalborg Universitet interesseret sig for stiftsråd og udarbejdet rapporten ”Stiftsråd – en strategisk ændring i Den danske Folkekirke” fra juni 2005. Søren Peter Hansen konkluderer, ”at stifterne med deres nuværende administrationer har mulighedsbetingelser for at håndtere en decentralisering af magten og økonomien i folkekirken. Det er det demokratiske element, der endnu ikke er endeligt udformet og udfoldet. Oprettelsen af stiftsråd er et skridt på den demokratiske vej, men der er en del skridt at gå endnu. Det er en kontinuerlig proces, som har taget sin begyndelse.” (side 44).

Søren Peter Hansen henleder dog samtidig opmærksomheden på, at en nok så demokratisk indrettet kirkeordning aldrig kan overflødiggøre det almindelige præstedømme som kritisk teologisk norm. Han ser således en grænse for demokratiet inden for kirken derved, at forkynderembedet aldrig kan underlægges demokratiets styringsvilkår, lige så lidt som det kan unddrage sig det almindelige præstedømme som kritisk norm.

Hvad angår stiftsrådernes opgaver, bemærker Søren Peter Hansen, at styringen af den fælles økonomi og de økonomiske styringsovervejelser hidtil har stået centralt. Han ser det som en nødvendig debat, hvormed der kan diskuteres, hvordan man får mest kirke for pengene. Men han ser det samtidig som et for snævert perspektiv og stiller spørgsmålstegn ved, om det er besværet værd at oprette stiftsråd blot for at varetage disse opgaver.

Han ser imidlertid i flere af forsøgene intentioner, som peger mod – over tid – at trække mere i retning af de indholdsmæssige spørgsmål. Perspektivet for stiftsråd kan således være – parallelt med menighedsråd – på stiftsniveau at gøre det, som menighedsrådene kan gøre på sogneniveau.

Disse opgaver omfatter for det første kirkens liv og lære i stiftet, dvs. generel støtte og inspiration til sognenes liv.

For det andet ansvaret for økonomi, ressourcer og rammeordninger i en bredere forstand, som går videre end de opgaver, der i forsøgene er overtaget fra stiftsøvrigheden. Det handler bl.a. om at udbygge samarbejdet mellem menighedsråd, præster, provstier og biskop inden for eksempel: Kirkelig undervisning; sognestrukturen, hvor sammenlægninger eller nye samarbejdsformer kan være aktuelle; skole-kirke samarbejde; udbygning af kontakten mellem menighedsråd og menighed; forholdet til medierne, herunder kirke- eller sogneblade og hjemmesider; eventuelle fællesskaber om personale- og bygningsadministration.

For det tredje at kordinere og udvikle varetagelsen af en række opgaver, der går på tværs af sognene.

Og for det fjerde kunne stiftsrådene overtage de nuværende mellemkirkelige stiftsudvalgs opgaver. Øvrige udvalg kunne i forlængelse heraf tilknyttes stiftsrådene eller måske indoptages i stiftsrådene.

Hvad angår sammensætningen af stiftsrådene, er det Søren Peter Hansens opfattelse, at et flertal af lægfolk også i en permanent ordning uden tvivl vil være udgangspunktet. Han betragter det som naturligt, at præsterne også er repræsenteret i stiftsrådene, dels for at sikre den nødvendige samtale om koordination af ønskerne for fremtiden, dels ud fra et ønske om at imødegå en opdeling af kirkens ydre og indre anliggender. Deltagerne i et stiftsråd skulle således gerne være ligeværdige samarbejdspartnere funderet i det almindelige præstedømme.

5 Opgaver

I dette kapitel redegøres for stiftets opgaver, og det drøftes på baggrund af erfaringerne med de igangværende forsøg med stiftsråd, hvilke opgaver eventuelle permanente stiftsråd med fordel kunne varetage.

Det er en vigtig præmis for en sådan drøftelse, at der i en evangelisk-luthersk kirke ikke er en bestemt kirkeforfatningsform, der har bekendelseskarakter eller på anden vis på forhånd fremstår som en forpligtende model for kirkens organisering.

Kirkens styre har da også siden reformationen undergået betydelige forandringer, som i høj grad har været bestemt af den almindelige samfundsudvikling. Med menighedsrådsloven af 1903 og bispevalgloven af 1922 blev der gennemført en omfattende demokratisering, som siden er blevet videre udbygget.

Sognekirken er i dag for så vidt angår både de kirkelige og de administrative forhold, styret af et menighedsråd valgt af medlemmerne, der som en af sine vigtigste kompetencer har at kalde sognets præst. Bispeembedet er blevet demokratiseret, for så vidt som biskoppen vælges af stiftets menighedsrådsmedlemmer.

Denne demokratisering har i folkekirken fået en mere radikal udmøntning end i vore evangelisk-lutherske nabokirker, hvor der som oftest er adgang til at flytte rundt på præsterne uafhængigt af menighedernes ønsker, og hvor biskopperne vælges af mere snævre organer med en stærkere gejstlig repræsentation.

Selv om denne demokratisering af kirkens styre kan ses som en parallel til udviklingen af det politiske demokrati, så er formålet med en demokratisk orden inden for kirken imidlertid ikke ganske det samme som formålet med det politiske demokrati.

Det er et særkende ved menighedsrådet, at det består af såvel de valgte medlemmer som sognets præst(er). Der stilles undertiden spørgsmålstegn ved berettigelsen af præstens medlemskab af menighedsrådet, og ud fra de normer, der gælder for det politiske demokrati, ville dette medlemskab da også vanskeligt kunne begrundes. Den gældende orden sætter imidlertid fokus på rådets rolle som et sted for *samvirket* mellem menighed og præst. Menighedsrådet er ikke overordnet præsten som dennes arbejdsgiver. Menighedsrådet er heller ikke underordnet præsten som dennes hjælper (således som det var tilfældet med de menighedsråd, der eksisterede før 1903). Men menighedsrådet er et sted, hvor de valgte repræsentanter for sognets menighed møder sognets præst for i fællesskab at tage ansvar for sognets kirkelige og administrative anliggender. Hvis præsten ikke var medlem, men kun obser-

vatør, kunne det ses som et signal om, at præsten kunne ”køre på fribillet” i forhold til dette ansvar.

Mere generelt formuleret kan man se etableringen af råd på såvel sogne- som stiftsniveau som en måde at strukturere kirkeledelsen på i et samspil mellem menighed og præst, eller – i dogmatikkens termer – mellem det almindelige præstedømme og præsteembedet. Det drejer sig – som det udtrykkes i Grundtvigsk Forums stiftsrådsforslag (jf. afsnit 4.3.1) – om menighedens medansvar for det kirkelige liv.

Formålet med stiftsråd bliver i dette perspektiv på stiftsplan at danne ramme om et tilsvarende samvirke mellem menighed og biskop, som i sognet kommer til udtryk i samspillet mellem menighed og præst.

Det betyder, at det biskoppelige embede og dette embedes opgaver nødvendigvis kommer til at stå centralt i en drøftelse af stiftsrådets opgaver og virksomhed.

Det er i den forbindelse et væsentligt udgangspunkt, at bispeembedet grundlæggende er et præsteembede – blot med et større geografisk aktivitetsområde og med særlige opgaver. Det, der kendetegner bispeembedet er, at det har et særligt ansvar for tilsynsopgaven. ”Biskop” (ἐπίσκοπος) betyder slet og ret ”tilsynsmand”. Dette tilsyn handler i bred forstand om at holde øje med og drage omsorg for kirkens liv på stiftsplan. Heraf udspringer det gejstlige tilsyn, som biskoppen fører med præster og menigheder, men også biskoppens ansvar for at løfte store kirkelige opgaver i stiftet i samarbejde med sogne og provstier.

Stiftsrådets opgaver må i dette perspektiv knytte an til de biskoppelige opgaver med at skabe rammerne for kirkens liv på stiftsplan. Det betyder, at stiftsrådet bliver et inspirationsforum for menigheder og biskop vedrørende udviklingen af det kirkelige liv i stiftet. Men det betyder også, at biskoppen må være uafhængig af stiftsrådet for så vidt angår udøvelsen af det gejstlige tilsyn, ikke mindst i forhold til tilsynet med konkrete præster og menigheder. En uafhængighed, der modsvarer præstens uafhængighed af menighedsrådet i udøvelsen af sin pastorale forpligtelse.

Men ligesom biskoppen ikke er en over-præst, bør et stiftsråd ikke blive et over-menighedsråd, som er overordnet menighedsrådene i sognene. Det gælder også på det økonomiske område. Lov om folkekirkens økonomi indeholder i dag en bestemmelse om, at kirkeministeren ikke kan fastsætte regler om størrelsen af kirke- og præstegårdskassernes udgifter eller om kirkeskattens størrelse (§ 7, stk. 5). Begrundelsen for indførelsen af denne bestemmelse var, at en adgang for kirkeministeren til at fastsætte bindende

regler om stigningen i de lokale kirkelige udgifter blev anset for uforenelig med den herskende opfattelse af, hvad folkekirken er.⁸

En adgang for stiftsrådet til at styre den lokale økonomi, som synes at ligge i Grundtvigsk Forums tanker om, at stiftsrådet skal foretage en afstemning af udgifterne i sogn, provsti og stift, rejser naturligvis ikke den samme problemstilling om forholdet mellem staten og folkekirken, men den rejser alligevel en problemstilling om forholdet mellem central og lokal styring af udgifterne i sognene.

Det er en præmis for de følgende overvejelser, at den lokale økonomi fortsat skal fastlægges i et samspil mellem provstiudvalg, menighedsråd og budgetsamråd, og at stiftsrådet ikke skal have nogen formelle kompetencer til at kunne gribe ind i denne budgetproces. En central styring af de lokale udgifter kunne antagelig være ønskelig ud fra økonomiske kriterier, men den vil stride mod opfattelsen af folkekirkens lokale forankring.⁹

For at undgå, at et stiftsråd bliver et over-menighedsråd, er det derfor væsentligt, at stiftsrådets kompetencer over for menighedsrådene er klart afgrænsede, og at stiftsrådet ikke selv kan tiltage sig nye kompetencer på menighedsrådenes bekostning.

I det følgende gennemgås de opgaver, der i dag løses eller kunne løses på stiftsniveau, med henblik på at vurdere, om stiftsrådet kan have en beslutningskompetence eller rådgivende rolle i forhold til disse opgaver.

Anbefalingerne i forhold til et eventuelt permanent stiftsråds opgaver er i overensstemmelse med de ønsker, som fremkom i forbindelse med interviewrunden i de enkelte stifter - nemlig at stiftsrådets primære opgave skal være at rådgive biskoppen om forhold vedrørende det kirkelige liv i stiftet.

For så vidt angår økonomiopgaverne, anbefales det dog, at stiftsrådet tillægges besluttende kompetencer. Det er naturligt, at det er repræsentanter for kapitalejerne, dvs. menighedsrådene, der varetager opgaver vedrørende forvaltning af kapitalerne. Ligeledes er det naturligt, at det er repræsentanter fra ”bidragsyderne”, som fastlægger det bindende stiftsbidrag. Dertil kommer, at mange interviewpersoner i evalueringen har givet udtryk for, at det er væsentligt for stiftsrådets virke, at rådet er tillagt nogle besluttende kompetencer.

⁸ Betænkning afgivet af Kirkeudvalget den 14. maj 2003 over L 163 2002-03 forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens økonomi, lov om menighedsråd, lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde og lov om ansættelse i stillinger i folkekirken m.v.

⁹ Se kapitel 7 i Betænkning 1491/2007, Folkekirkens lokale økonomi, Kirkeministeriet 2007.

5.1 Det kirkelige liv i stiftet, herunder stiftsbidrag

Stiftets rolle i det kirkelige liv omfatter f.eks. udgivelse af stiftsblade eller stiftsårhbøger, afholdelse af stiftsdage samt udvikling af materiale til kirkelig undervisning og lignende. Der er tale om stiftsspecifikke opgaver, som håndteres på forskellig måde og i forskelligt omfang i de 10 stifter.

Opgaven forudsætter ikke nødvendigvis meget store økonomiske ressourcer, men indtil vedtagelsen af stiftsbidragene har ressourcerne været nærmest ikke-eksisterende, jf. betænkning 1477/2006. Pengene, der er brugt på disse opgaver, har beroet på frivillige bidrag til stiftsfondene.

5.1.1 Den nuværende opgavevaretagelse

Med vedtagelsen af stiftsbidragene i lov nr. 531 af 6. juni 2007 (lov om ændring af lov om menighedsråd, lov om valg til menighedsråd, lov om folkekirkens økonomi og lov om udnævnelse af biskop) blev det muligt for Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (stiftsøkonomiudvalget) at udskrive et bidrag fra kirkekasserne på op til 1 pct. af den lokale kirkelige ligning. Stiftsbidraget betales således af de lokale ligningsmidler.

Stiftsbidraget kan bruges til at finansiere følgende aktiviteter indenfor stiftet: Kommunikation mellem stiftet, menighedsråd og præster, formidling af kristendom samt udvikling af forskellige projekter, der kan være til gavn for kirkelivet. Det kan være projekter inden for undervisning, diakoni, IT, medier, kirkemusik eller lignende – herunder også analyser til forberedelse af sådanne tiltag, jf. også bemærkningerne til L 160 (Folketinget 2006-2007).

For så vidt stiftsrådet, som det er tilfældet på Fyen, har valgt at integrere det mellemkirkelige stiftsudvalg i stiftsrådet, bemærkes det, at stiftsbidraget også i denne relation kun kan anvendes til aktiviteter indenfor stiftet. Finansiering af øvrige mellemkirkelige projekter må således fortsat ske ved indsamling og donationer fra menighedsrådene.

I de fleste af de stifter, hvor der er etableret forsøg med stiftsråd, er der efter ansøgning givet dispensation til, at stiftsrådet i forsøgsperioden varetager stiftsøkonomiudvalgets kompetencer vedrørende udskrivelsen og disponeringen over stiftsbidraget. Dog har man i Viborg Stift beholdt kompetencen vedrørende udskrivningen og disponeringen af stiftsbidraget i stiftsøkonomiudvalget.

Kompetencen vedrørende udskrivningen og disponeringen af stiftsbidraget er dog i henhold til dispensationerne ikke henlagt til det samlede stiftsråd, men er afgrænset til de medlemmer, der er valgt efter samme principper som stiftsøkonomiudvalget. Således vil det ved eventuelle afstemninger vedrørende stiftsbidraget alene være de valgte menighedsrepræsentanter og biskoppen (svarende til medlemmerne af stiftsøkonomiudvalget), der kan stemme. Baggrunden herfor er, at stiftsbidraget ikke skal være en ekstra skat,

som øger folkekirkens samlede udgifter. Bidraget skal derfor alene kunne udskrives af repræsentanter for menighedsrådene, der i øvrigt har ansvaret for den lokale ligning.

5.1.2 Erfaringer

Samtlige interviewpersoner er positivt stemt overfor stiftsbidraget og dets anvendelsesmuligheder. Det varierer dog, i hvilket omfang de enkelte stifter arrangerer stiftsaktiviteter, så som f.eks. kirkedage eller stiftsblade, og det kan der være flere grunde til. I stifterne er man opmærksomme på, at stiftsbidraget bl.a. kan anvendes til at finansiere sådanne stiftsaktiviteter.

Generelt taler interviewpersonerne ikke meget om, at det kun er de valgte menighedsrepræsentanter og biskoppen, der har kompetence til at udskrive og disponere over stiftsbidraget. Omvendt lægges der stor vægt på, at de valgte menighedsrepræsentanter udgør størsteparten af stiftsrådet.

I et enkelt stift tilkendegiver biskoppen dog, at det alene bør være biskoppen, der kan udskrive og disponere over stiftsbidraget, mens de valgte menighedsrepræsentanter af stiftsrådet i forhold til denne opgave blot skal have en rådgivende funktion.

Der er relativt stor forskel på, hvor meget de enkelte stifter har valgt at udskrive i stiftsbidrag for 2008, jf. nedenstående tabel 5.1:

Tabel 5.1. Procentsats for stiftsbidrag for 2008

Stift	Stiftsbidrag (procentsats af den samlede lokale ligning)	Udskrivningen og disponeringen af stiftsbidraget varetages i:
København	0,75	Stiftsrådet
Helsingør	0,15	Stiftsøkonomiudvalget
Roskilde	0,1	Stiftsøkonomiudvalget
Lolland-Falster	0,22	Stiftsrådet
Fyen	0,3	Stiftsrådet
Aalborg	0,35	Stiftsrådet
Viborg	0,26	Stiftsbestyrelsen
Århus	0,25	Stiftsrådet
Ribe	0,372	Stiftsøkonomiudvalget
Haderslev	0,18	Stiftsrådet

Note: Tal indhentet fra stifterne 2007.

Gennemsnitsværdien for stiftsbidraget i stifterne er således 0,293 pct. af den lokale kirkeskat.

Fire stifter (Roskilde, Helsingør, Haderslev, Lolland-Falster) har udskrevet et stiftsbidrag på 0-0,25 pct. af den lokale kirkeskat, fem stifter (Århus, Vi-

borg, Fyen, Aalborg, Ribe) har udskrevet 0,26-0,37 pct., mens ét stift (København) har udskrevet 0,75 pct. af den lokale kirkeskat i stiftsbidrag for 2008.

Spørgsmålet om stiftsbidraget har ikke været en integreret del af interviewguiden, men snakken er typisk faldet herpå i forbindelse med spørgsmålet om, hvilke opgaver der opfattes som de væsentligste for stiftsrådet.

Mange af interviewpersonerne tilkendegiver, at det bl.a. er en kompetence, som udskrivningen og disponeringen over stiftsbidraget, der gør det interessant at sidde i stiftsrådet.

Vedtagelsen af udskrivningsprocenten for stiftsbidraget samt disponeringen af midlerne er i alle stifter foregået på baggrund af et oplæg og en indstilling fra stiftsadministrationen.

Det er dog ikke i alle tilfælde, at stiftsrådet eller stiftsøkonomiudvalget har valgt at følge indstillingen. I Københavns Stift havde stiftsadministrationen f.eks. lagt en minimumsløsning op, men menighedsrepræsentanterne i stiftsrådet, der har beslutningskompetencen på området, endte med at vedtage et langt større stiftsbidrag. I Helsingør Stift var situationen lige omvendt; her havde administrationen foreslået et større stiftsbidrag, end der blev vedtaget af stiftsøkonomiudvalget.

Det varierer fra stift til stift, hvor stor en del af budgettet for stiftsbidraget, der er baseret på eksisterende aktiviteter. Det vil sige stiftsaktiviteter, hvortil der i forvejen ydes tilskud af menighedsrådene, samt aktiviteter som hidtil er finansieret over stiftets bevilling på fællesfonden, men hvor bevillingen falder bort med overgangen til det bindende stiftsbidrag¹⁰. 9 ud af 10 stifter tilkendegiver dog, at der også er tænkt i nye baner i forhold til, hvad stiftsbidraget kan anvendes til.

I forlængelse heraf ønsker man f.eks. i Viborg Stift at bruge en stor del af stiftsbidraget på at finansiere en teologisk rådgiver for biskoppen, i Ribe Stift ansættes en mediekonsulent, imens et stort projekt i Haderslev Stift er et nyt skole-kirkeprojekt og i Århus Stift et nyt børn-unge projekt.

Der er typisk tale om en blanding af rammebevillinger og konkrete dispositioner i forhold til stiftsbidragets anvendelse. Som eksempler på, hvad der afsættes penge til, kan nævnes stiftspræstekursus, stiftsudvalgsarbejde – f.eks. diakoni og religionspædagogisk arbejde –, efteruddannelse af præster, informationsindsatser, mediekonsulent, stiftsbibliotek, folkekirkens skoletjeneste, Palladiusprisen (uddeling af en hæderspris), en teologisk rådgiver for biskoppen.

Herudover har de fleste stifter afsat penge til ”øvrige tiltag og nye initiativer”.

¹⁰ Lov om folkekirkens økonomi, jf. lovbekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007.

I forhold til udmøntningen af pengene til stiftsbidragsaktiviteterne er der i de fleste stifter endnu ikke fastlagt en forvaltningspraksis. Det vil man se på i nærmeste fremtid. Spørgsmålet er, hvilken bemyndigelse stiftsadministrationen skal have fra stiftsrådet eller stiftsøkonomiudvalget. Skal bemyndigelsen f.eks. begrænses i forhold til en beløbsgrænse eller skal alle sager vedrørende udmøntning af aktivitetspenge varetages af stiftsadministrationen – eller omvendt af stiftsrådet/stiftsøkonomiudvalget?

I nogle stifter forventes praksis at blive sådan, at stiftsadministrationen, når pengene er meget konkret disponeret i budgettet, og når der er tale om aktiviteter, som stiftet plejer at finansiere (f.eks. stiftsårbogen), vil stå for udmøntningen. Derimod vil andre aktiviteter, der f.eks. falder indenfor rammebevillinger, skulle godkendes af stiftsrådet/stiftsøkonomiudvalget, før udmøntningen af pengene kan ske. Stiftsadministrationen vil under alle omstændigheder kun kunne forvalte inden for det budget, der er fastlagt for stiftsbidraget.

5.1.3 Vurdering

På baggrund af interviewene vurderes det, at der generelt er taget positivt imod stiftsbidraget i stifterne, og at der således også er ønske om at forvalte denne opgave.

Det er indtrykket, at stiftsbidraget opfattes som et godt tiltag, der skaber rammerne for, at man på stiftsplan kan understøtte det lokale kirkelige liv i stiftet. Stiftsbidraget (udskrivning og disponering) vurderes at være en kerneopgave for stiftsrådet, som sammen med kompetencer vedrørende kapitalforvaltningen af stiftsmidlerne vil udgøre stiftsrådets besluttende kompetencer.

Som det fremgår af erfaringerne fra interviewene, tillægges det i de fleste tilfælde ikke stor betydning, at det kun er biskoppen og de valgte menighedsrepræsentanter af stiftsrådet, der udskriver og disponerer over stiftsbidraget. Det gør sig nok primært gældende, fordi hovedparten af medlemmerne i stiftsrådet alligevel er valgte menighedsrepræsentanter.

Interviewundersøgelsen siger ikke noget om sammenhængen mellem entusiasmen for stiftsbidraget og den udskrivningsprocent, som stiftet har valgt, og kigger man på størrelsen af de stiftsbidrag, stifterne har udskrevet pr. 1. januar 2008, jf. tabel 5.1, er det vanskeligt at konkludere en generel tendens. Der kan altså ikke siges at være nogen signifikant forskel på størrelsen af stiftsbidraget afhængig af, om stiftet har et stiftsråd eller et stiftsøkonomiudvalg.

Det er for så vidt heller ikke muligt at sige, om de enkelte stiftsbidrag er passende i forhold til det enkelte stifts opgave med at fremme det kirkelige liv på stiftsplan. Vurderingen afhænger af det enkelte stifts ambitioner og

planer for aktiviteter på stiftsniveau. Stifterne er forskellige, og det folkekirkelige engagement på stiftsniveau er nødvendigvis forskelligt.

På baggrund af erfaringerne fra dataindsamlingen vurderes det, at de fleste stifter, ligesom de anskuer etableringen af et velfungerende stiftsråd som en proces, også anskuer stiftsbidraget som en proces, der tager tid. Det er indtrykket, at de fleste stifter træder varsomt i forhold til fastsættelsen af et stiftsbidrag for 2008 - ”for ikke at forskrække menighedsrådene”, som det udtrykkes i flere stifter, og for lige at have tid til at finde ud af, hvad stiftsbidraget er for en størrelse, og hvilke muligheder der ligger i det.

I henhold til den gældende regulering af stiftsbidraget udmelder stiftsøkonomiudvalget rammen for et eventuelt stiftsbidraget for det kommende år til provstiudvalgene senest den 1. marts. I forlængelse heraf skal stiftsøkonomiudvalget senest den 1. november fastlægge budgettet for det kommende års stiftsbidrag og offentliggøre dette på stiftets hjemmeside¹¹. I alle de stifter, hvor der er etableret forsøg med stiftsråd, er der efter ansøgning givet dispensation til, at stiftsrådet i forsøgsperioden varetager stiftsøkonomiudvalgets kompetencer på dette område.

Det vurderes at være en god ide, at fastsættelsen af stiftsbidraget både beror på rammebevillinger og bevillinger til konkrete projekter. På den måde sikrer stiftsrådet sig på den ene side fleksibilitet i forhold til at iværksætte nye ideer/aktiviteter midt i et budgetår og på den anden side et ”håndtag” i bevillingernes anvendelse.

Vedrørende den endelige udmøntning af pengene skal stiftsrådet etablere en forvaltningspraksis, hvor der eventuelt kan ske delegation til stiftsadministrationen. Det er stiftsadministrationen i det enkelte stift, som varetager administration af samt regnskab og aflæggelse af årsrapport for det bindende stiftsbidrag.

5.2 Forvaltningen af stiftsmidler

Historisk er kirkernes og præstegårdenes kapitaler etableret ved de afløsningssummer, der blev udbetalt ved afløsning i henhold til tiendeafløsningsloven af 1903. Hertil kom betalingen ved afhændelsen af størstedelen af præstegårdsjordene til etablering af husmandsbrug i henhold til jordlovene af 1919 (og i 1949 i Sønderjylland).

I dag udgøres langt størstedelen af kapitalerne imidlertid af forudbetalt gravstedsvedligeholdelse. I modsætning til de førnævnte kapitaler modsvares gravstedskapitalerne af kirkegårdens forpligtelse til at foretage den forudbetalte vedligeholdelse.

¹¹ Jf. § 1, stk. 2, og 4, i cirkulære af 18. december 2007 om udskrivning af bindende bidrag fra kirkekasserne til finansiering af aktiviteter i stifterne.

Tabel 5.2: Ultimo 2005 kunne kapitalerne opgøres som følger:

Kirkernes kapitaler	3.372 mio. kr.
Heraf: <i>gravstedskapitaler</i>	<i>3.287 mio. kr.</i>
<i>andre kirkekapitaler</i>	<i>85 mio. kr.</i>
Præsteembedernes kapitaler	375 mio. kr.
Kapitaler i alt	3.747 mio. kr.

5.2.1 Den nuværende opgavevaretagelse

Det er i dag Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (stiftsøkonomiudvalget), der bestyrer de kapitaler, som tilhører kirker og præsteembeder i stiftet.

Stiftsøkonomiudvalgets opgave med forvaltning af stiftsmidler består grundlæggende af tre elementer:

Administration af gravstedsaftaler. Stiftsøkonomiudvalget er ikke direkte involveret heri, men sørger alene for at administrationen er så effektiv som mulig.

Udlån af kapitaler til kirke- og præstegårdskasser. I bekendtgørelse om bestyrelse af kirkernes og præsteembedernes kapitaler er der fastsat nærmere regler om, hvilke formål kirkernes og præsteembedernes kapitaler kan udlånes til, og hvordan disse udlån forrentes. Indenfor disse rammer skal stiftsøkonomiudvalget fastlægge en politik for udlån, som administreres af stiftsadministrationen. I udlånspolitikken kan der for eksempel være indsat bestemmelser om, hvor stor en del af stiftsmidlerne der skal henholdsvis udlånes og investeres, samt om at mindre udlån behandles administrativt, mens udlån over en vis størrelse skal behandles i stiftsøkonomiudvalget.

Placering af resterende kapitaler. I bekendtgørelse om bestyrelse af kirkernes og præsteembedernes kapitaler er fastsat regler om, at kapitaler, der ikke er udlånt, skal placeres efter nærmere fastsatte principper. Det er således stiftsøkonomiudvalget, der beslutter, hvordan ikke-udlånte kapitaler indenfor disse rammer skal placeres. Stiftsøkonomiudvalget kan herudover beslutte at overlade det til en professionel kapitalforvalter at placere kapitalen efter retningslinier fastlagt af udvalget.

Forvaltningsopgaven og dermed beslutningskompetencen vedrørende de forskellige folkekirkelige kapitaler blev flyttet fra stiftsøvrigheden til stiftsøkonomiudvalget ved lov nr. 1566 af 20. december 2006. Lovændringen skete bl.a. af hensyn til at indsnævre stiftsøvrighedens opgavefelt. En anden begrundelse for kompetenceflytningen var, at lovgivningen netop var blevet ændret, således at stiftsmidlerne fremover alene forrentes til fordel for de lokale kasser. I denne sammenhæng gav det god mening, at det også var repræsentanter fra menighedsrådene, som fremover skulle forvalte midlerne.

I alle de stifter, hvor der er etableret forsøg med stiftsråd, er der efter ansøgning givet dispensation til, at stiftsrådet i forsøgsperioden varetager stiftsøkonomiudvalgets kompetencer på dette område.

Med vedtagelsen af lov nr. 531 af 6. juni 2007 blev stiftsøkonomiudvalgets sammensætning ændret, således at det nu består af en valgt repræsentant for hvert provsti i stiftet samt stiftets biskop.

Det fremgår af bemærkningerne til den ovennævnte lov, at dette for stifter, hvor der er forsøg med stiftsråd, har den konsekvens, at både de valgte menighedsrepræsentanter og biskoppen tillægges stiftsøkonomiudvalgets kompetencer i forsøgsperioden. De gejstlige medlemmer af stiftsrådet har derimod ikke besluttende kompetencer i forhold til forvaltningen af stiftsmidlerne. Baggrunden herfor er, at alene de valgte medlemmer af rådet er repræsentanter for kapitalejerne (dvs. menighedsrådene).

5.2.2 Erfaringer

I de stifter, hvor der er forsøg med stiftsråd, er der generel enighed om, at stiftsmidlerne er en af de vigtigste opgaver for stiftsrådene - både for så vidt angår udlånspolitikken og kapitalforvaltningen. Stiftsmidlerne blev først og fremmest fremhævet, fordi det er et område, hvor stiftsrådene har en reel kompetence. Flere steder blev disse opgaver således fremhævet som stiftsrådets ”fundament”. Der var også interviewpersoner, som fremhævede, at det var godt, at der er sket en demokratisering i forhold til forvaltningen af stiftsmidlerne.

I praksis er der forskel på, hvorledes opgaverne med forvaltning af stiftsmidlerne bliver varetaget i stifterne med stiftsrådsforsøg. Nogle steder har stiftsrådene alene fastlagt den overordnede administrationspraksis og herefter overladt alle konkrete sager til stiftsadministrationen. I andre stifter har stiftsrådet besluttet, at f.eks. lånesager over en vis størrelse skal forelægges for stiftsrådet til afgørelse, hvorimod administrationen kan ekspedere de mindre sager, og atter andre steder har stiftsrådet behandlet en større mængde af sagerne selv.

Stiftsbestyrelsen i Viborg Stift må vurderes at varetage en højere grad af konkret sagsbehandling end stiftsrådene.

5.2.3 Vurdering

Det må være udgangspunktet for en vurdering af placeringen af denne opgave, at der er tale om midler, der tilhører de enkelte kirke- og præstegårdskasser. Til trods for betegnelsen ”stiftsmidler” er der således ikke tale om stiftets midler, men alene om midler, som stiftet forvalter på de lokale kassers vegne. For så vidt angår gravstedskapitalerne, som udgør langt den største del af stiftsmidlerne, modsvares kapitalen af en forpligtelse for de lokale

kasser til at udføre den modsvarende gravstedsvedligeholdelse. Indbetalingen i stiftet har imidlertid en række fordele. For det første en mere effektiv forvaltning af gravstedsaftalerne, for det andet at de lokale kasser kan gøre brug af en enkel, ubureaukratisk og billig låneordning, og for det tredje at der kan opnås bedre vilkår i placeringen af midlerne.

Det er naturligt, at det er repræsentanter for kapitalejerne, dvs. menighedsrådene, der varetager disse opgaver. Der ses ikke at være nogen grunde til, at præster og provster i væsentligt omfang skulle have kompetencer i forhold til denne opgave. Placeringen af opgaven afhænger derfor af et eventuelt stiftsråds sammensætning. Hvis stiftsrådet i væsentligt omfang består af repræsentanter for andre end stiftets menighedsråd, bør opgaven med forvaltning af stiftsmidlerne derfor enten ikke placeres i stiftsrådet eller henlægges til de valgte repræsentanter i stiftsrådet, således som det er tilfældet under de nuværende forsøg. Hvis stiftsrådet derimod sammensættes med en klar overvægt af menighedsrepræsentanter taler dette for, at opgaven placeres i det samlede stiftsråd.

5.3 Den lokale kirkelige struktur

Den lokale kirkelige struktur består af inddelingen i sogne og provstier.

Inddelingen i sogne og provstier er bestemmende for det lokale kirkelige demokratis virkemåde, idet der som udgangspunkt skal være et menighedsråd for hvert sogn og et provstiudvalg for hvert provsti. Der kan dog etableres fælles menighedsråd for sognene inden for et pastorat og fælles provstiudvalg for to provstier inden for et ligningsområde.

5.3.1 Den nuværende opgavevaretagelse

Inddelingen i sogne er ikke fastlagt i den kirkelige lovgivning, men forudsættes i lovgivningen som en kendsgerning. Den kirkelige inddeling i sogne findes omtalt i de ældste kirkelove og i Jyske Lov. Sogneinddelingen blev opretholdt efter reformationen, men ændringer i den kirkelige inddeling kendes allerede fra gammel tid. Kirkeordinansen af 1537/39 gav f.eks. anvisning på, hvorledes flere sogne kunne sammenlægges til ét, hvis indbyggertal eller økonomi gjorde det påkrævet:

”Framdelis findes wel her de Sogne wdi Riget, huor huercken er saa meget folck, eller saa rundelig forsørgede, at huer kand holde syn Sognepræst. Der aff kommer det da, at een sognepræst nødis til at tiene mange sogner, bode med syn store wmag oc deris føyge forbedring. Di skal ingen sognepræst haffue flere Kircker, end hand til gaffns kand med predicken oc Sacramenters tildelelse wel bestaa, Oc med syn degen lære Børnelerdommen, det er Catechismus, oc besøge dennom i syn tiid, til at lære dennom effter Ordinantzen, som Superattendenten hannem fore

scriffuer med prouisten i samme herrit. Saa maa der da aff flere sogner bliffue een Sogen, huor som Superattendenten, Prouisten oc wor Leensmand saa siunes, Oc schriffue oss det saa til, at wy det stadfeste.¹²”

Inddelingen i sogne og provstier fastlægges i dag ved kongelig resolution efter indstilling fra kirkeministeren. I de senere år er ændringer af sognegrænser som udgangspunkt sket efter indstilling fra de berørte menighedsråd. Ændringer af provstigrænserne er derimod foretaget ud fra hensyn til en administrativt hensigtsmæssig inddeling, ikke mindst for så vidt angår den meget omfattende omlægning af provstigrænserne, der fandt sted pr. 1. januar 2007 i forlængelse af kommunalreformen. Det blev her tilstræbt, at der så vidt muligt er sammenfald mellem kommune- og provstigrænserne. Dette skyldes, at kirkeskatten, som fastsættes af provstierne, efterfølgende opkræves med kommunerne som ligningsområder.

Menighedsrådene har mulighed for at indgå samarbejde om løsning af diverse opgaver samt at oprette fælles menighedsråd. Etablering af samarbejde kræver alene, at de pågældende menighedsråd vedtager det, og at de nærmere bestemmelser om samarbejdet optages i en vedtægt, der offentliggøres på Kirkeministeriets hjemmeside. Etableringen af et fælles menighedsråd kræver tillige, at der afholdes et menighedsmøde i hvert af de involverede sogne, hvor det beslutes, at man ønsker et fælles menighedsråd.

Menighedsrådene har endvidere mulighed for at indgå samarbejde med provstiet som ramme. Det er dog et krav, at samarbejde på provstiniveau alene kan sættes i værk efter beslutning på budgetsamråd med et kvalificeret flertal på 2/3 af de vægtede menighedsrådsstemmer. Samarbejdet skal beskrives i en vedtægt, som skal offentliggøres på Kirkeministeriets hjemmeside.

5.3.2 Erfaringer

Stiftsrådet i København har arbejdet meget indgående med den kirkelige struktur. Stiftsrådet har således fremlagt et forslag til strukturforandringer, som lægger op til sognesammenlægninger og provstiændringer.

Ingen af de øvrige stiftsråd har i tilsvarende grad beskæftiget sig med den kirkelige struktur. Det er imidlertid et emne, som optager medlemmerne af flere af stiftsrådene, og mange steder blev der udtrykt ønske om, at stiftsrådene fremover i højere grad skal involveres i arbejdet med fastlæggelsen af den kirkelige struktur.

Der var i øvrigt flere stiftsråd, som så det som en opgave for stiftsrådene at hjælpe de lokale menighedsråd med etablering af diverse samarbejder.

¹² Kirkeordinansen 1537/39, tekstudgave med indledning og noter ved Martin Schwarz Lausten, Akademisk Forlag 1989, s. 192.

5.3.3 Vurdering

Såfremt stiftsrådet tillægges kompetencen til at fastlægge sogne- og provsti-strukturen, vil stiftsrådet kunne fremstå som et over-menighedsråd, som kan nedlægge sogne efter forgodtbefindende. Det synes derfor mest hensigtsmæssigt, at oprettelsen og nedlæggelse af sogne og provstier fortsat sker ved kongelig resolution efter indstilling fra kirkeministeren.

Dette er dog ikke ensbetydende med, at stiftsrådets synspunkter ikke skal høres i processen. Det naturlige vil således være, at en anbefaling fra stiftsrådet vil indgå i et eventuelt beslutningsgrundlag sammen med anbefalingerne fra de berørte menighedsråd og provstiudvalg.

Desuden vil det være naturligt at inddrage stiftsrådet i processen, hvis der er behov for gennemgribende ændringer af den kirkelige struktur i et stift. Ligeledes vil stiftsrådet - i forbindelse med sin rådgivningsfunktion i forhold til biskoppen - selv kunne tage initiativ til en diskussion af den kirkelige struktur i stiftet.

Der er intet til hinder for, at stiftsrådet beslutter at medvirke til at skabe bedre rammer for menighedsrådenes indgåelse af samarbejder om mere overordnede emner. For eksempel kan stiftsrådet fastlægge et fokusområde, som stiftets menighedsråd herefter opfordres til særligt at samarbejde om - f. eks. konfirmandundervisning.

For så vidt angår sager om konkrete samarbejder mellem menighedsråd, synes det derimod at være mere naturligt, såfremt det er provstiudvalget, som yder støtte i forbindelse med indgåelsen af sådanne samarbejder.

5.4 Pastoratsinddeling og normering af præstestillinger

Inddelingen i pastorater er bestemmende for præstens arbejdsområde, idet præsterne som udgangspunkt gør tjeneste inden for et pastorat.

Normeringen eller fordelingen af præstestillinger er bestemmende for, hvor mange og hvilke præster der gør tjeneste hvor i stiftet.

5.4.1 Den nuværende opgavevaretagelse

Pastoratsinddelingen blev tidligere ligesom sogne- og provstiinddelingen foretaget ved kongelig resolution, men er siden den 1. november 2006 sket ved biskoppens afgørelse. Herunder hører, at det også er biskoppens kompetence at foretage eventuelle pastoratsændringer i stiftet.

Ændringerne af kompetencen vedrørende pastoratsinddelingen blev foretaget for at smidiggøre den kirkelige administration og skal desuden ses i lyset af, at det er biskoppens forpligtelse at sikre gejstlig betjening af alle dele af

stiftet, herunder også fordelingen af præsteressourcerne, jf. senere i dette afsnit.

Med til biskoppens kompetence hører også, at det er biskoppen, der i pastorater, hvor der er flere sogne, fastsætter, hvilket sogn der er hovedsognet, jf. § 1, stk. 3 i cirkulære nr. 9894 af 23. oktober 2006 om oprettelse ændring og nedlæggelse af pastorater, fastsættelse af pastoratsnavne samt oprettelse og nedlæggelse af præstestillinger¹³.

Udpegningen af et hovedsogn sker alene af praktiske grunde, så man i givne sammenhænge er sikker på, at der er nogen, der har initiativpligten, jf. f.eks. lov om menighedsråd § 22, stk. 6, hvoraf det fremgår, at ”Fællesmøder indkaldes og ledes af formanden for hovedsognets menighedsråd” eller ”Hvis der er tale om flersognspastorater, sendes ansøgningen til formanden for hovedsognets menighedsråd”, jf. pkt. 11 i cirkulære af 27. februar 2004 om opslag, besættelse af og ansættelse i præstestillinger. Der ligger i øvrigt ikke nogen rangordning af sognene ved udpegningen af et hovedsogn.

Normeringen eller fordelingen af præstestillinger i stiftet hænger overordnet sammen med pastoratsstrukturen.

Før grundlovens vedtagelse i 1849 var det kongen, der fordelte præstestillingerne og besatte embederne (foretog kaldsudnævnelser) i Danmark. Efter 1849 og frem til 1971 blev alle præsteembeder besat ved kongelig udnævnelse, dvs. en kongelig resolution udvirket gennem kirkeministeren. Fra 1971 er præsteembeder blevet besat ved udnævnelse af kirkeministeren. Herefter finder kongelig udnævnelse inden for folkekirken kun sted til stillinger som provst og biskop.

Derimod er oprettelse og nedlæggelse af præstestillinger fortsat sket ved kongelig resolution frem til 2006, hvorefter den overgik til biskoppen. Biskoppen kan således i dag, inden for stiftets præstebevilling, foretage oprettelse og ændring af præstestillinger efter høring af de berørte menighedsråd.

Det har siden 1990 været biskoppens opgave at fordele præstestillingerne i stiftet inden for det totale antal præstestillinger, der er tildelt stiftet, jf. cirkulæreskrivelse om ændret procedure vedrørende fordeling af præstestillinger. Før 1990 var det kirkeministerens opgave at fordele præstestillingerne i folkekirken.

Biskoppens opgavevaretagelse beror således på en bemyndigelse fra kirkeministeren. Bemyndigelsen forudsætter, at biskoppen forhandler med det relevante menighedsråd herom, jf. cirkulæreskrivelse af 2. juli 1990 om ændret procedure vedrørende fordeling af præstestillinger.

Den overordnede fordeling af præstestillinger imellem stifterne foretages af Kirkeministeriet på grundlag af den vedtagne finanslov samt det endelige

¹³ Som udfærdiget i henhold til kgl. resolution nr. 9778 af 19. juli 2006.

budget for fællesfonden. Fordelingen udmeldes til hvert stift gennem en nøje specifikation af det samlede antal præstestillinger i stiftet.

Staten yder et årligt tilskud til fællesfonden, der svarer til 40 pct. af udgifterne til løn til provster og præster, jf. lov om folkekirkens økonomi § 20, stk. 2. Tilskuddet optages og bevilges på de årlige finanslove, hvor der også fastsættes antallet af årsværk.

Fællesfondens budget fastlægges af kirkeministeren efter høring af budgetfølgegruppen og efter behandling på budgetsamråd, jf. afsnit 5.6.1.

Ved fordelingen af præstestillinger indenfor stiftet lægger biskoppen bl.a. vægt på antal indbyggere, men også på andre forhold, som f.eks. om der er flere kirker/sogne pr. præst og den geografiske udstrækning af pastoratet, herunder om der er store institutioner, socialt belastede områder eller større sommerhusområder i sognet¹⁴.

5.4.2 Erfaringer

De færreste interviewpersoner tænker på pastoratsinddelingen og normeringen af præstestillinger som en mulig beslutningskompetence, et fremtidigt stiftsråd kunne varetage.

Flertallet af interviewpersonerne opfatter det dog som en god ide, at stiftsrådet kunne rådgive biskoppen om normeringen af præstestillinger. Det tilkendegives, at hensynet her kunne være et ønske om at støtte biskoppen og tage noget af presset for beslutningerne af ham.

Enkelte interviewpersoner giver derimod udtryk for, at de mener, at det alene er biskoppens afgørelse at tilrettelægge pastoratsinddelingen og fordelingen af præstestillinger. De mener ikke, at biskoppen behøver rådgivning fra stiftsrådet. I interviewpersonernes udtalelser ligger bl.a. hensynet til, at det ville skabe splid mellem sognene, hvis ikke afgørelsen alene er biskoppens.

Sidstnævnte hænger muligvis sammen med, at interviewpersonerne generelt fremhæver, at det er vigtigt, at stiftsrådet ikke kan opfattes som et slags overmenighedsråd, der pålægger de lokale menighedsråd beslutninger.

Alle de interviewpersoner, der er blevet forelagt et spørgsmål om, hvordan stiftsrådet eventuelt skulle forholde sig til fordelingen af præstestillinger, er enige om, at rådgivningen vedrørende normeringen af præstestillinger skal være generel, og at man også her skal være varsom, da generelle spørgsmål let kan dække over konkrete personsager.

¹⁴ Rapport om kortlægning af den nuværende opgavefordeling i folkekirken, Kirkeministeriet 2006.

5.4.3 Vurdering

Biskoppens opgave vedrørende pastoratsinddelingen i stiftet er tæt knyttet til biskoppens gejstlige tilsyn i stiftet. Det er derfor naturligt, at det forsat er en opgave, der i sidste ende er under biskoppens ansvar. Det betyder imidlertid ikke, at biskoppen ikke kan lade sig rådgive af et eventuelt stiftsråd.

Man kan også se opgaven vedrørende pastoratsændringer fra det synspunkt, at det er et element i præsters ansættelsesvilkår og som sådan en almindelig arbejdsgiverkompetence, hvilket understreger, at det mest naturligt er biskoppen som arbejdsgiverrepræsentant, der har denne kompetence.

Det kan diskuteres, om opgaven og kompetencen vedrørende normering af præstestillinger i stiftet kunne overdrages til det samlede stiftsråd. Erfaringerne fra interviewene viser, at nogle interviewpersoner mener, at det eventuelt kunne tage noget af presset fra biskoppen, at der er flere til at tage beslutningen og dermed flere til at dele ansvaret.

Man må imidlertid holde sig for øje, at det er biskoppen, der i sidste ende har ansvaret for bevillingen til præstelønninger i stiftet. En eventuelt delt kompetence vedrørende præstenormeringen i stiftet vil derfor kunne skabe tvetydighed i forhold til ansvaret for overholdelse af bevillingen til præstelønninger. Endvidere hænger normeringen af præstestillinger ligesom opgaven vedrørende pastoratsomlægninger også tæt sammen med biskoppens opgave vedrørende det gejstlige tilsyn i stiftet.

I forlængelse af ovenstående forekommer det mest hensigtsmæssigt, at det alene er biskoppens kompetence at afgøre, om ledige præstestillinger skal opslås uændret, eller om der skal ske oprettelse, ændring eller nedlæggelse af præstestillinger.

Der kan være god grund til at drøfte disse problemstillinger på et generelt plan i stiftsrådet, så længe stiftsrådet blot er rådgivende.

5.5 Godkendelse af kirkebygningsændringer

Kirkebygninger er ikke undergivet den almindelige fredningslovgivning. Hensynet til kulturbevarelse er i stedet sikret gennem stiftsøvrighedens tilsyns- og godkendelseskompetence.

Tilsvarende varetager stiftsøvrigheden en række opgaver i medfør af planlovgivningen.

5.5.1 Den nuværende opgavevaretagelse

I dag er de af folkekirkens kirkebygninger, som er i brug, undtaget fra lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger. For disse kirkebygninger gælder i stedet en særlig fredningslovgivning om folkekirkens kirkebygning-

ger og kirkegårde¹⁵, som bl.a. har til formål at sikre, at der ikke sker forringelse af de kulturværdier, der er knyttet til bygninger og kirkegårde.

I henhold til denne lovgivning er det stiftsøvrigheden, der skal godkende menighedsrådenes ønsker om udvidelse, ombygning og ændring af kirkebygninger. I denne forbindelse skal stiftsøvrigheden sikre, at alle de nødvendige sagkyndige (f.eks. Nationalmuseet) bliver hørt, inden et ønsket arbejde på en kirkebygning bliver gennemført.

Denne ordning skyldes et hensyn til at sikre en balance mellem kirkebygningen som et gudstjenesterum (et brugsrum) og kirkebygningen som en del af den nationale kulturarv. Hensynet til kulturbevarelsen er således i dag sikret gennem stiftsøvrighedens tilsyns- og godkendelseskompetence.

For så vidt angår plansager, er det stiftsøvrigheden, som er statslig sektormyndighed i henhold til planlovgivningen, for så vidt angår varetagelse af de kirkelige interesser.

Ved forslag efter planloven til lokalplaner, der vedrører kirkens eller kirkegårdens omgivelser, kan et menighedsråd gøre indsigelse mod et lokalplanforslag over for kommunalbestyrelsen.

Såfremt menighedsrådet finder, at et lokalplanforslag er et alvorligt anslag mod kirken, kirkegården eller omgivelserne, må rådet rette henvendelse til stiftsøvrigheden. Stiftsøvrigheden kan herefter i henhold til planloven nedlægge veto mod en kommunalbestyrelses gennemførelse af et lokalplanforslag, der er til skade for en kirke.

Forslag til kommuneplaner, regionale udviklingsplaner m.v. behandles ligeledes af stiftsøvrighederne. Såfremt en stiftsøvrighed mener, at et sådant forslag har en uheldig påvirkning på en eller flere kirkers omgivelser, skal sagen indsendes til Kirkeministeriet med henblik på, at kirkeministeren kan anmode miljøministeren om at nedlægge veto efter planloven.

5.5.2 Erfaringer

Ingen af stiftsrådene har efter det oplyste været involveret i sager om ændring af kirkebygninger m.v.

Det er alene stiftsrådet i Haderslev, der har behandlet sager om planlovgivning. Plansager er således i henhold til vedtægten en af stiftsrådets opgaver: ”Stiftsrådet har på menighedsrådenes vegne indseende med stiftsøvrigheden over Haderslev Stifts administration af sager i henhold til planloven samt sager om kirkernes omgivelser og kan rådgive stiftsøvrigheden i principielle sager”.

¹⁵ Lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, jf. lovbekendtgørelse nr. 7 af 3. januar 2007.

I praksis har stiftsrådet brugt tid på principielle drøftelser i forbindelse med administrationen af planloven. Stiftsrådet har således lavet en slags retningslinier for administrationen af området, som stiftsadministrationen følger.

5.5.3 Vurdering

Såfremt stiftsrådet generelt bliver tillagt kompetencen til at godkende kirkebygningsændringer, vil dette kunne skabe problemer i forhold til de gældende fredningsregler.

Stiftsøvrigheden er et statsligt administrativt forvaltningsorgan og må i dag ses som garant for, at der ikke sker forringelser af kulturarven i forbindelse med et menighedsråds ønsker om at ændre eller udbygge en kirkebygning. Det er tvivlsomt, om et demokratisk valgt organ på tilsvarende måde objektivt vil kunne varetage de hensyn, som er nødvendige i forhold til bevaringsværdige bygninger.

Hvis kompetencen således flyttes fra stiftsøvrigheden, må man forudse, at kirkernes undtagelse fra fredningslovgivningen vil komme under pres. Det vurderes, at en sådan løsning ikke vil være hensigtsmæssig i forhold til folkekirken, da det ikke kan forventes, at de almindelige fredningsmyndigheder vil have den samme forståelse som stiftsøvrigheden for balancen mellem kirkebygningen som brugsrum og som bevaringsværdig bygning.

For så vidt angår sager vedrørende planlovgivningen kan det ligeledes tænkes, at stiftsrådet i ringere grad end stiftsøvrigheden vil være i stand til objektivt at forholde sig til, om der er tale om en sag, hvor en indsigelse er på sin plads. I modsætning til stiftsrådet er stiftsøvrigheden en decentral statslig myndighed, som efter delegation fra Kirkeministeriet påser, at f. eks. lokalplanforslag tager tilstrækkeligt hensyn til kirkerne og deres omgivelser. Det vurderes derfor, at opgaver i henhold til planlovgivningen ikke bør flyttes til et folkevalgt organ.

Der er derimod intet til hinder for, at man i stiftsrådet kan foretage en mere generel drøftelse af de overordnede hensyn i plansagerne. Dog er det vigtigt, at stiftsrådet hele tiden holder sig for øje, at stiftsrådet ikke er forvaltningsmyndighed på området og derfor ikke kan blande sig i konkrete sager, ligesom stiftsrådet ikke kan komme med pålæg til stiftsøvrigheden i forhold til dennes administrationspraksis.

5.6 Bestyrelse af fællesfonden

Fællesfonden dækker folkekirkelige udgifter, som ikke i henhold til lov om folkekirkens økonomi skal afholdes af kirke- og præstegårdskasserne i sognene eller af provstiuudvalgenes kasser, og som heller ikke dækkes af statens tilskud til folkekirken.

5.6.1 Den nuværende opgavevaretagelse

Det er kirkeministeren, der efter høring af budgetfølgegruppen fastsætter fællesfondens budget. Budgetfølgegruppen består af en stiftamtmand, en biskop, en repræsentant for Landsforeningen af Menighedsråd, en repræsentant for Danmarks Provsteforening, en stiftskontorchef samt en repræsentant for Kirkeministeriet. Fra og med budgettet for 2008 afholder budgetfølgegruppen forud for den endelige behandling af budgettet et budgetsamråd med deltagelse af en læg repræsentant for hvert stift valgt af og blandt stiftsøkonomiudvalgets medlemmer.

Tabel 5.3. Fællesfonden havde i 2006 følgende hovedposter:

Delregnskab	mio. kr.
Landskirkeskat (indtægt)	994
Præster og provster	534
Stiftsadministrationer	67
Folkekirkens IT	76
Folkekirkens uddannelser	41
Folkekirkens fællesudgifter	22
Folkekirkelige tilskud	22
Finansielle poster (nettoudgift)	19
Tilskud til lokale kasser	90
Pension, tjenestemænd	73
Folkekirkens forsikring	46
Udgifter i alt	990
Resultat	4

Det følger af lov om folkekirkens økonomi¹⁶, at fællesfonden bestyres af stiftsøvrighederne og af et administrativt fællesskab, som er placeret i Lolland-Falsters stift. For så vidt angår driftsudgifterne, sker dette i praksis ved, at Kirkeministeriet på baggrund af det fastlagte budget skriver bevillingsbreve til de disponerende myndigheder. I brevet er anført den ramme, som den pågældende myndighed i henhold til budgettet kan disponere inden for.

For en række af budgetposterne er der tale om fælles udgifter for folkekirken. Det gælder uddannelsesinstitutionerne (pastoralseminarierne, TPC, kirkemusikskolerne), IT-udgifter (kirkenettet), fællesudgifter (konsulenter, revision) og tilskud (bl.a. døve og hørehæmmede, Det Mellemkirkelige Råd, udviklingsprojekter) samt udligningstilskud og finansielle poster. Disse ud-

¹⁶ Lov om folkekirkens økonomi, jf. lovbekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007.

giftsposter forvaltes af det administrative fællesskab, dog således, at institutionerne har et selvstændigt disponerings- og budgetansvar.

Inden for den fastsatte samlede udgiftsramme bestyres udgifterne til præster og provster af stiftsøvrigheden. Forvaltningen af disse udgifter hænger tæt sammen med biskoppens ansvar for fordelingen af præstestillingerne, eftersom biskoppen må sikre sig, at der er lønmidler til de stillinger, han eller hun normerer og besætter.

Driftsbevillingen til stiftsadministrationen bestyres ligeledes af stiftsøvrigheden, der har frihed til at disponere inden for den samlede bevillingsramme, dog således at den i budgettet anførte lønsum ikke må overskrides.

Udgifterne til tjenestemandspension til kirkefunktionærer og stiftsmedarbejdere er bundne udgifter, idet de beror på forpligtelser, der følger af de pågældende ansættelsesforhold. Der er derfor ingen frihedsgrader i disponeringen af disse udgifter.

5.6.2 Erfaringer

Det er alene stiftsrådet i Københavns Stift, der i større omfang har behandlet spørgsmål vedrørende fordelingen af præstestillinger i stiftet. Dette er sket som led i den samlede strukturdrøftelse, som stiftsrådet har taget initiativ til. Nogle interviewpersoner fra forskellige stifter har udtrykt ønske om, at stiftsrådene fremover skal enten rådgive om eller have direkte indflydelse på pastoratsstrukturen. Andre har i modsætning hertil fremført, at disse sager kan udvikle sig til personsager, som ikke egner sig til drøftelse i et stiftsråd, jf. afsnit 5.4.2.

I et af stifterne får stiftsrådet regelmæssig orientering om driftsbevillingen til stiftsadministrationen. Der har været enkelte af de interviewede, som ønskede oplysninger om eller indflydelse på anvendelsen af stiftets driftsbevilling.

5.6.3 Vurdering

De udgifter, der i dag bestyres af folkekirkens administrative fællesskab, er netop fælles udgifter for hele folkekirken. Det må vurderes, at det også fremover vil være mest hensigtsmæssigt, at de prioriteres og disponeres centralt, således at det f.eks. ikke er op til to af stifterne at beslutte omfanget af udgifter til pastoralseminarierne.

Efter den nye ordning sker budgetfastlæggelsen i et samspil mellem kirkeministeren, budgetfølgegruppen og et budgetsamråd med deltagelse af en læg repræsentant for hvert stift. Det ligger uden for nærværende evaluering at vurdere, om budgetprocessen hermed har fundet en hensigtsmæssig form. Men der er i alle tilfælde tale om udgifter, som ikke hensigtsmæssigt vil kunne henlægges til disponering i 10 stiftsråd.

Forvaltningen af midlerne til løn til præster og provster hænger tæt sammen med ansvaret for pastoratsinddelingen og normeringen af præstestillingerne, jf. afsnit 5.4 ovenfor. I dag har biskoppen ansvar for begge dele. Det er gennem beslutningerne om pastoratsomlægninger og ændringer af stillingsnormeringerne, at den samlede ramme, der er fastsat til løn til præster og provster, udmøntes.

Der kan principielt tænkes tre muligheder for, hvorledes den samlede ramme til præsteløn fastsættes og finansieres:

På fællesfonden

Dvs. den nuværende model. Fordelen er, at den sikrer, at præstelønnen finansieres ved samme skatteprocent (landskirkeskatten) over hele landet. Det er således en solidarisk ordning, som indebærer en betydelig udligning mellem landsdelene og mellem land og by. Det forhold, at præster lønnes af fællesfonden og staten, er endvidere blevet fremhævet som en sikring af præstens uafhængighed efter menighedsrådslovens § 37.

En ulempe ved modellen er, at den ikke sikrer sammenhæng i folkekirken samlede økonomi. En udvidelse eller indskrænkning af den gejstlige betjening har typisk betydelige udgiftskonsekvenser for den lokale økonomi (præstebolig, kirketjeneste mv.). Modellen rummer ikke nogen formelle rammer for at adressere dette spørgsmål, selv om biskoppen naturligvis kan inddrage det i grundlaget for sine beslutninger.

I stiftet

En finansiering af præstelønnen via stiftet vil forudsætte en form for stiftsskat svarende til lidt over halvdelen af den nuværende landskirkeskat. Størrelsen af denne stiftsskat kunne i givet fald fastsættes af et stiftsråd. Dette er Grundtvigsk Forums model.

Denne model indebærer, at der bliver tre skatteudskrivende niveauer i folkekirken, det lokale, stiftet og fællesfonden. Stiftet vil i sagens natur få nye frihedsgrader, idet man får frihed til at øge eller reducere stiftsskatten. Men det vil i givet fald stadig være fællesfonden, der skal sikre solidariteten mellem stifterne gennem en udbygning af udligningsordningen. Der opnås heller ikke en bedre sammenhæng mellem udgifterne til præsteløn og de lokale udgifter til kirkefunktionærer, præstegårde mv. Da mulighederne for en tværgående prioritering dermed reelt forringes, er der risiko for, at de nye frihedsgrader i realiteten alene består i en frihed til at forøge den samlede kirkeskat.

Hvis stiftsrådet – som det er tilfældet i Grundtvigsk Forums model – også har præster som medlemmer, indebærer modellen et habilitetsproblem ved fastsættelsen af udgifterne til præsternes løn.

Lokalt

Endelig kunne man tænke sig, at udgifterne til præsteløn, som i 2006 udgjorde 1,1 mia. kr., blev finansieret af de lokale ligningsmidler, dvs. af enten provsti- eller kirkekasserne. Til sammenligning afholdt de lokale kasser i 2006 lønudgifter til kirkefunktionærer på 2,5 mia. kr.

Fordelen ved denne model er for det første, at den vil kunne skabe sammenhæng i de lokale udgifter, idet en ændring af den gejstlige betjening som anført kan have betydelige udgiftskonsekvenser for de lokale økonomi. For det andet vil den kunne give en klar ansvarsfordeling i forhold til præstestillingerne, idet det økonomiske ansvar ville ligge hos de lokale kirkelige myndigheder, mens ansvaret for den gejstlige betjening ville bero hos biskoppen. Det svarer til den ansvarsfordeling, der er fastlagt for den nye ordning med lokalt finansierede præster. Der er næppe grund til at frygte, at en decentralisering af det økonomiske ansvar vil føre til færre præstestillinger - nok snarere tværtimod.

En sådan ordning vil imidlertid have betydelige fordelingsmæssige konsekvenser. En opretholdelse af den nuværende solidaritet i finansieringen af præstestillingerne vil derfor forudsætte en væsentligt udbygget udligningsordning. En sådan udligningsordning vil næppe kunne fastlægges på stiftsniveau, da der vil være en uundgåelig interesse modsætning mellem de provstier, der skal betale, og dem, der skal modtage udligningsbeløb. Man kan endvidere rejse spørgsmålet, om modellen på længere sigt vil ændre ved præstens uafhængighed af menighedsrådet ud fra en betragtning om, at ”den, der betaler, bestemmer hvad musikken spiller”.

Samlet er det vurderingen, at det næppe er hensigtsmæssigt, at stiftsrådet skal have kompetence til at fastlægge lønudgiften til præster og provster. Det må anbefales, at den nuværende model med finansiering af præstelønningerne over fællesfonden fortsætter. Alternativet er at gå over til rent lokal finansiering af præstestillingerne, sådan som det har været tilfældet i de 900 af kirkens 1000 år i Danmark.

Af fællesfondens øvrige udgiftsposter er det reelt kun driftsbevillingen til stiftsadministrationerne, der kunne overvejes som en opgave for stiftsrådet. Det kan overvejes, om stiftsrådet skal fastlægge niveauet for den administrative service, som stiftet tilbyder menighedsrådene. Her tænkes f.eks. på stiftets åbningstider, herunder telefontid, samt serviceniveau for vejledning af menighedsrådene.

Spørgsmålet er herudover, om stiftsrådet skal have kompetencen til at fastlægge stiftets budget inden for den udmeldte budgetramme. For en sådan kompetence taler, dels at hovedparten af stiftets udgifter bruges til at yde menighedsrådene administrativ service, dels at det vil kunne skabe sammenhæng til fastlæggelsen af budgettet for stiftsbidraget, som netop ikke kan anvendes på administrativ service, men alene på ”liv og vækst”. Imod en

budgetkompetence taler, at det vil kunne skabe modsætning mellem det budgetmæssige og det ledelsesmæssige ansvar i stiftet, og at det i højere grad vil gøre stiftsrådet til et administrativt organ.

En anden model er, at stiftsrådet også på dette område kan rådgive biskoppen og stiftsøvrigheden. I sådan en model vil det være stiftsøvrigheden, der fastlægger stiftets administrative services inden for den udmeldte budgetramme. Denne model vil sandsynligvis skabe en større ensartethed mellem stifternes ydelser samtidig med, at der også skabes en tydelig sammenhæng mellem budgettet og det ledelsesmæssige ansvar i stiftet.

I denne model kan det være sværere for biskoppen at følge rådgivningen fra stiftsrådet i forhold til stiftets administrative serviceniveau, idet de overordnede rammer er fastsat af Kirkeministeriet. Samtidig risikerer det enkelte stift at miste den værdi, der ligger i, at *brugerne* er med til at definere kravene til stiftet og forestå en prioritering af kravene i forhold til de samlede ressourcer. Det vil typisk være sådan, at alle medlemmer af stiftsrådet, undtagen biskoppen, er medlemmer af menighedsråd og derfor har erfaringer med, hvilke krav der stilles til stiftet, og hvilket serviceniveau menighedsrådene forventer af stiftet. Medlemmerne af stiftsrådet er selv brugere af stiftets ydelser og kan tilføre stiftet nyttig viden om efterspørgslen herpå, samt hvilke krav der stilles til stiftet.

5.7 Tilsyn med præster

I kirkeordinansen af 1537/39 siges det om biskopperne ("superintendenterne"), at de har til opgave holde kirkens tjenere ved deres embede og se til, at alle ting alle vegne går ordentligt og ret til. I Danske lov 2-17-1 fastsættes tilsvarende:

"I hvert Stigt skal være een Superintendent, som Kongen dertil beskikker og stadfæster, som skal have alle Provster, Præster, Skoletienere, Dægne, og Substitutter, under sig, og holde dem til at giøre deris Embede, og se til, at alting gaar skikkeligen og ret til, som her befalis."

Denne bestemmelse anses med visse modifikationer at være gældende ret i dag og udgør retsgrundlaget for biskoppens tilsynsfunktion over for stiftets præster.¹⁷ Udtrykket, at biskoppen "skal have alle provster og præster under sig" kan – i hvert fald i dag – ikke tages at indebære et egentligt (og generelt) underordningsforhold. Udtrykket "se til, at alt går skikkeligt og ret til, som her befales", henviser i dag ikke kun til de øvrige relevante bestemmelser i Danske Lov, men til de nyere retsregler i den kirkelige lovgivning, som i vidt omfang har erstattet Danske Lovs bestemmelser.

¹⁷ Espersen, Preben, Kirkeret, Almindelig del, 2. Udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1999, s. 99.

Biskoppens tilsyn med præsterne har historisk altid haft og har også i dag to aspekter: dels et gejstligt tilsyn og dels et alment tilsyn med præsternes embedsførelse.

Det gejstlige tilsyn omfatter et tilsyn med, at folkekirkens bekendelsesgrundlag ikke tilsidesættes, og at gudstjenesteordninger og ritualer følges. Ud fra såvel et teologisk som et praktisk perspektiv må det bemærkes, at det gejstlige tilsyn med præsterne ikke kun varetages af biskoppen, men også af pågældende præsters menigheder. Dette viser sig blandt andet ved, at de fleste ”præstesager” starter med en klage fra menigheden. Det er dog kun biskoppen, der har formelle kompetencer til at gribe ind over for præsten. For så vidt angår bekendelsesgrundlaget, kan biskoppen forlange en læresag rejst ved præsteretten efter reglerne i lov om domstolsbehandling af gejstlige læresager. For så vidt angår spørgsmål om præstens anvendelse af de autoriserede gudstjenesteordninger og de autoriserede ritualer, hvor dette er påbudt i lovgivningen, er der som udgangspunkt tale om en almindelig tjenstlig sag.

I praksis udøves biskoppens gejstlige tilsyn i form af samtale og rådgivning og tillige offentlige tilkendegivelser på skrift og i tale. Egentlige pålæg eller trussel om rejsning af læresag kommer kun yderst sjældent på tale. Biskoppen udøver herigennem en form for uformel gejstlig ledelse, som har et bredere sigte, end hvad der underbygges af de formelle kompetencer.

Under biskoppens gejstlige tilsyn hører endvidere bispeeksamen og meddelelse af kollats.¹⁸

Biskoppen fører endvidere et alment tilsyn med præsternes embedsførelse. Det følger af tjenestemandslovens § 10, at en tjenestemand samvittighedsfuldt skal overholde de regler, der gælder for hans stilling, og såvel i som uden for tjenesten vise sig værdig til den agtelse og tillid, som stillingen kræver. For overenskomstansatte antages et tilsvarende krav at gælde på ulovbestemt grundlag.

Biskoppen fører tilsyn hermed på vegne af Kirkeministeriet som ansættelsesmyndighed. Klager over præster skal i første række rettes til biskoppen.

I tilfælde af en tjenesteforseelse kan biskoppen efter delegation fra Kirkeministeriet tildele sanktionerne advarsel, irrettesættelse og bøde på 1/25 af månedslønnen, mens de større sanktioner alene kan tildeles af Kirkeministeriet, typisk efter indstilling fra biskoppen.

Det gejstlige tilsyn med præsterne må vurderes at være en kerneopgave for bispeembedet - en opgave, der slet og ret er definerende for dette embede. Der er tale om en opgave, der hører under bispeembedet netop som gejstligt embede. Imod inddragelse af et stiftsråd i varetagelsen af denne opgave taler

¹⁸ Se kapitel 6 i *Rapport fra arbejdsgruppen om gejstlige læresager m. v.*, Kirkeministeriet, november 2006.

også, at der er tale om personsager. Der er heller ikke noget i evalueringen, der peger i retning af et ønske herom.

For så vidt angår det almene tilsyn, må det opfattes som en almindelig arbejdsgiverkompetence, som biskoppen udfører på vegne af Kirkeministeriet. Det vil på denne baggrund ikke give mening at inddrage stiftsrådet i det almene tilsyn, da stiftsrådet ikke er arbejdsgiver. Dertil kommer, at der også her vil være tale om konkrete personsager.

5.8 Det gejstlige tilsyn med menighederne

Biskopperne fører også et gejstligt tilsyn med stiftets menigheder. Det er på denne baggrund, det skal ses, at biskoppen har ret til at bruge alle kirker i stiftet til gudstjeneste, jf. Danske Lov 2-17-5:

”Superintendenterne skulle lære andre den hellige Skrift, prædike Guds Ord for Folket, ikke alleeneste i Byen der som de boe, men ogsaa over det heele Stigt, hvor som helst de komme.”

Biskoppens gejstlige tilsyn med menighederne viser sig endvidere i, at visse centrale beslutninger, som har direkte konsekvenser for kirkelivet i et sogn, efter lovgivningen involverer biskoppen.

Biskoppen kan således træffe afgørelse om at stille en kirke til rådighed for en valgmenighed eller evangelisk-luthersk frimenighed¹⁹.

Det kræver biskoppens samtykke, hvis der ved de faste gudstjenester skal foretages mindre ændringer i liturgi eller ritualer eller benyttes andre salmebøger eller salmebogstillæg end de autoriserede²⁰.

I forbindelse med et menighedsråds indstilling af ansøgere til et præsteembede skal biskoppen endvidere vejlede menighedsrådet om ansøgerne²¹.

Som det er tilfældet med tilsynet med præsterne, udøver biskoppen også i tilsynet med menighederne typisk en uformel gejstlig ledelse, som har et bredere sigte end de nævnte formelle kompetencer.

Biskoppens gejstlige tilsyn med menighederne indskrænkes af, at en menighed har adgang til at løse stiftsbånd til en anden biskop, som er villig til at modtage den²².

¹⁹ Jf. lov om valgmenigheder, § 3, stk. 2, lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m., § 14.

²⁰ Jf. lov om menighedsråd, jf. lovebekendtgørelse nr. 611 af 6. juni 2007, § 38, stk. 2.

²¹ Jf. lov om ansættelse i stillinger i folkekirken m.v. jf. lovebekendtgørelse nr. 8 af 3. januar 2007, § 10.

²² Jf. lov om udnævnelse af biskopper og om stiftsbåndsløsning, jf. lovebekendtgørelse nr. 608 af 6. juni 2007, § 8.

Der ses ikke at være noget grundlag for at involvere et stiftsråd i det gejstlige tilsyn med menighederne. Der er tale om en opgave, der hører under bispeembedet netop som gejstligt embede. Der har heller ikke været fremsat ønske herom i evalueringen.

Der ses dog ikke at være noget i vejen for, at biskoppen rådfører sig med andre om principielle spørgsmål vedrørende udøvelsen af det gejstlige tilsyn med menighederne. Dette har for eksempel været en af funktionerne for stiftssamrådet i Viborg Stift. Om biskoppen rådfører sig med stiftsrådet eller med andre organer må være op til den enkelte biskop.

5.9 Legalitetstilsyn med menighedsrådene

Menighedsrådene er lokale, demokratisk valgte offentlige myndigheder, der ikke står i noget almindeligt underordningsforhold til nogen anden myndighed. Der findes ingen overordnet myndighed, som har en almindelig adgang til at lave et menighedsråds beslutning om eller til at handle i dets sted.

En del af menighedsrådenes opgaver er lovbundne, og menighedsrådene træffer på adskillige områder endelige retlige afgørelser.

De afgørelser, som et menighedsråd træffer, kan kun påklages til en højere myndighed, når der er udtrykkelig hjemmel hertil i en lov eller i en administrativ forskrift. Dog kan spørgsmål om en afgørelses lovlighed altid forelægges for en højere myndighed.

Tilsynet med menighedsrådenes økonomiske forvaltning varetages af provstiudvalget og stiftsøvrigheden efter de regler, der gælder herom. Det er imidlertid biskoppen, der fører tilsyn med, om menighedsrådets øvrige beslutninger er lovlige.

Biskoppen har i forbindelse med sin tilsynsfunktion ingen selvstændige sanktionsmidler over for menighedsrådene. Det har stiftsøvrigheden derimod, så konstaterer biskoppen, at menighedsrådet begår ulovligheder, må denne om nødvendigt indberette forholdet til stiftsøvrigheden.

Stiftsøvrigheden kan sætte en ulovlig menighedsrådsbeslutning ud af kraft, hvis den endnu ikke er udført, og stiftsøvrigheden kan midlertidigt suspendere en beslutning, der ikke er udført, mens sagen behandles²³. Stiftsøvrighedens afgørelse kan indbringes for kirkeministeren.

Hvis et menighedsråd undlader at udføre en foranstaltning, som det efter lovgivningen har pligt til at udføre, kan stiftsøvrigheden pålægge de medlemmer af menighedsrådet, som er ansvarlige for undladelsen, tvangsbøder.

²³ Jf. lov om menighedsråd, jf. lovebekendtgørelse nr. 611 af 6. juni 2007, § 46, stk. 1.

Stiftsøvrigheden kan endvidere anlægge en erstatningssag mod et menighedsrådsmedlem, som er ansvarlig for, at kirkekassen er påført et tab.

Det vil ikke være hensigtsmæssigt at involvere et stiftsråd i legalitetstilsynet med menighedsrådene. Der er tale om en opgave, som er af rent administrativ karakter, og hvor der derfor kræves en administrativ erfaring, som stiftsrådene ikke kan forventes at være i besiddelse af. Dette understreges af, at det i henhold til den gældende lovgivning er stiftsøvrigheden, som kan træffe afgørelse om suspension af en menighedsrådsbeslutning eller idømmelse af en tvangsbøde. En parallel til den kommunale sektor viser, at en model med deltagelse af valgte amtsrådspolitikere i de kommunale tilsynsråd i forbindelse med kommunalreformen er blevet tilsidesat til fordel for en model, hvor det er statsforvaltningen alene, som varetager det kommunale tilsyn.

Bortset fra stiftsrådenes manglende administrative erfaring vil det også kunne give anledning til spændinger i stiftet, såfremt et valgt stiftsråd bestående af bl.a. menighedsrådsmedlemmer skal føre tilsyn med valgte menighedsråd. Det skal understreges, at der ikke i forbindelse med evalueringsprocessen er blevet fremsat ønske om, at stiftsrådene skal tillægges en tilsynskompetence med menighedsrådene.

6 Sammensætning

I dette kapitel drøftes på baggrund af erfaringerne med de igangværende forsøg med stiftsråd, hvordan eventuelle permanente stiftsråd med fordel kunne sammensættes.

Det er udgangspunktet for denne drøftelse, at man kan se etableringen af råd på såvel sogne- som stiftsniveau som en måde at strukturere kirkeledelsen på i et samspil mellem menighed og præst, eller - i dogmatikkens termer - mellem det almindelige præstedømme og præsteembedet. Formålet med stiftsråd bliver i dette perspektiv på stiftsplan at danne ramme om et tilsvarende samvirke mellem menighed og biskop, som i sognet kommer til udtryk i samspillet mellem menighed og præst.

Det betyder, at stiftsrådet *ikke* skal opfattes som en form for kirkelig ”stænderforsamling”, hvor folkekirkens forskellige interessenter er repræsenteret, og hvor den forholdsmæssige repræsentation afspejler fordelingen af magt og indflydelse mellem disse grupperinger. En sådan opfattelse er fremmed i forhold til, hvad det vil sige at være kirke, og den vil kunne være ødelæggende for stiftsrådernes virksomhed.

En overvejelse om sammensætningen af stiftsrådet bør derfor ikke tage udgangspunkt i folkekirkens forskellige interessentgrupper: præsterne, provsterne, kirkefunktionærerne, menighedsrådsmedlemmerne, Kirkeministeriet osv., men må tage udgangspunkt i begreberne menighed og embede. Stiftsrådet bliver således frem for alt et mødested mellem biskoppen og repræsentanter for stiftets menigheder.

6.1 Stiftsrådets størrelse

Sammensætningen - og dermed størrelsen - afhænger af rådets opgaver. Hvis tyngden i opgaverne ligger inden for forvaltningsafgørelser, peger det i retning af et snævert organ med f.eks. 5-6 medlemmer, sådan som det er tilfældet med stiftsbestyrelsen i Viborg Stift. Med et større organ vil det ikke være muligt at føre de relativt detaljerede drøftelser, som konkrete forvaltningsafgørelser forudsætter, og det vil heller ikke være muligt at opretholde den mødefrekvens på cirka et møde om måneden, som er nødvendig, hvis sagsbehandlingstiden ikke skal blive uacceptabelt lang.

Hvis tyngden i opgaverne ligger i at fremme det kirkelige liv i stiftet og at ”rodfaste” de biskoppelige opgaver i stiftets menigheder, så peger det derimod i retning af et større organ, som har en læg repræsentation fra alle provstier, således som det er tilfældet med de seks stiftsrådsforsøg.

Med den i kapitel 5 anbefalede opgaveportefølje kan den sidstnævnte model for sammensætningen anbefales. Det er dog et klart resultat af evalueringen,

at de fleste stiftsråd er lige på grænsen til at være for store. Med undtagelse af Lolland-Falsters Stift er det generelt tilkendegivet, at der i hvert fald ikke bør være flere medlemmer.

6.2 Repræsentanter for menighederne

I de seks stiftsråd er der valgte repræsentanter for menighederne, som er valgt efter samme principper, som gælder for stiftsøkonomiudvalget.

I Københavns Stift er valget blevet foretaget således, at det til stiftsrådet valgte medlem samtidig vælges som medlem af pågældende provstiudvalg. De øvrige medlemmer af provstiudvalget vælges samtidig, men separat.

Til stiftsbestyrelsen i Viborg Stift har stiftsøkonomiudvalget af sin midte valgt to læge repræsentanter.

Til stiftsøkonomiudvalgene i de tre stifter, der ikke har forsøg med stiftsråd, vælges der efter nyvalg til menighedsrådet en repræsentant for hvert provsti. Valgret har medlemmerne af provstiets menighedsråd (såvel valgte som præster), valgbare er menighedsrådenes valgte medlemmer.

6.2.1 Erfaringer

Der er i interviewene fra mange sider blevet lagt stor vægt på, at de valgte medlemmer har et naturligt ”bagland”, som de kan rapportere tilbage til og viderebringe synspunkter fra til rådets drøftelser. Det er blevet fremhævet, at det netop er dette forhold, der sikrer ”remtrækket” fra sogn over provsti til stift og tilbage igen.

Modsat er der dog i Viborg Stift blevet lagt vægt på, at medlemmerne af stiftsbestyrelserne skal kunne hæve sig over deres egne lokale interesser og varetage stiftets samlede interesser - på samme måde som det gælder medlemmerne af provstiudvalget.

Det må vurderes, at denne forskel i væsentlig grad beror på forskellene på henholdsvis stiftsrådenes og stiftsbestyrelsens opgaver.

Modellen fra Københavns Stift, hvor stiftsrådsmedlemmet samtidig er medlem af provstiudvalget, har der ikke vist sig nogen klar holdning til. De fleste har set det som en fordel med en form for forbindelse mellem stiftsrådsmedlem og provstiudvalg, men ikke nødvendigvis i form af medlemskab. Der var afstemningsvalg i ét af provstierne i Københavns Stift. Med den anvendte valgprocedure, var der ikke mulighed for, at den kandidat, der ikke blev valgt til stiftsrådet, kunne stille op og blive valgt som ”almindeligt” medlem af provstiudvalget.

Blandt de valgte repræsentanter for menighederne har det fra mange sider været understreget, at det er vigtigt med en overvægt af valgte menighedsre-

præsenterer i stiftsrådet. Der er et flertal af valgte menighedsrepræsentanter i alle stiftsråd med undtagelse af Lolland-Falsters Stift, hvor antallet af provstier er blevet reduceret fra 6 til 4. Enkelte gav udtryk for, at de fandt det problematisk, hvis præstesiden udgjorde mere end cirka 1/3 af de samlede medlemmer i stiftsrådet.

Det er dog samtidig en gennemgående tilkendegivelse, at efterhånden som stiftsrådene har arbejdet, så er medlemmernes baggrund trådt i baggrunden, mens deres individuelle og personlige egenskaber har fået større betydning for deres bidrag til drøftelserne i rådet.

6.2.2 Vurdering

Det må anbefales, at der til stiftsrådet vælges én repræsentant fra hvert provsti blandt menighedsrådenes valgte medlemmer. Det foreslås, at både valgte medlemmer og præster har valgret, således som det i dag er tilfældet for valg til provstiudvalget.

Med den opgavesammensætning, som er anbefalet i kapitel 5, må synspunktet om, at de pågældende repræsentanter skal sikre ”remtrækket” fra sognet over provstiet til stiftet, tillægges betydelig vægt. Medlemmerne skal dog ikke kunne være bundet af nogen form for mandat fra deres provsti.

Evalueringen viser, at der kan være betydelige fordele ved, at det pågældende medlem tillige er provstiudvalgsmedlem, men det anbefales ikke at gøre dette obligatorisk, dels fordi det komplicerer valget til provstiudvalget, dels fordi der kan være tilfælde, hvor et provsti ønsker sig repræsenteret i stiftsrådet af et medlem, som ikke samtidig ønsker at være provstiudvalgsmedlem. I så fald anbefales en model, hvor provstiudvalget tilknytter stiftsudvalgsmedlemmet som tilforordnet med taleret på provstiudvalgets møder og med mulighed for, at provstiudvalget kan indbyde den pågældende med henblik på at redegøre for stiftsudvalgets arbejde.

Der anbefales én repræsentant fra hvert provsti, idet flere repræsentanter vil give et så stort stiftsråd, at rådets drøftelser vil ændre karakter, blandt andet fordi man ikke vil kunne sidde sammen om et bord, og nogle af medlemmerne i højere grad vil risikere at blive tilskuere til end deltagere i debatten. For Lolland-Falsters Stift, som kun består af fire provstier, anbefales dog to medlemmer fra hvert provsti.

Et spørgsmål, som ikke har været rejst i forbindelse med evalueringen, men som tidligere har været fremført i forbindelse med valg til provstiudvalget, er om det kunne være en fordel, at medlemmerne af stiftsråd og provstiudvalg blev valgt et år efter menighedsrådsvalget i stedet for som nu at blive valgt få måneder efter. Argumentet er, at der ved menighedsrådsvalget er betydelig udskiftning af medlemmerne, og det kunne være en fordel for såvel muli-

ge kandidater som de valgberettigede, at valget først finder sted nogen tid efter, at de nye menighedsråd er tiltrådt.

Efter de gældende regler går provstiudvalgets og stiftsøkonomiudvalgets funktionsperiode fra 1. april. Det passer dårligt med budgetprocessen. Provstiudvalget skal udmelde de foreløbige rammer senest den 15. april og stiftsbidraget skal således vedtages i stiftsøkonomiudvalget og meldes ud senest 1. marts. Med en forskydning på cirka trekvart år vil det være muligt for såvel provstiudvalg som stiftsråd at tiltræde 1. søndag i advent, det vil sige præcis et år efter menighedsrådene.

6.3 Biskoppen

Biskoppen er født medlem af stiftsrådet.

Biskoppen er født medlem af stiftsbestyrelsen i Viborg Stift.

I forbindelse med, at stiftsøkonomiudvalget fik tillagt kompetencer vedrørende fastsættelse af bindende stiftsbidrag, blev biskoppen samtidig født medlem af udvalget.

6.3.1 Erfaringer

Der er ikke i evalueringen fra nogen side blevet stillet spørgsmålstejn ved biskoppens medlemskab af stiftsrådet.

6.3.2 Vurdering

Med den opgaveportefølje, der er beskrevet i kapitel 5 ovenfor, knytter stiftsrådets opgaver bl.a. an til de biskoppelige opgaver med at varetage kirkens liv på stiftsplan. Det betyder, at stiftsrådet bliver et sted for samvirke og gensidig inspiration mellem menigheder og biskop om det kirkelig liv i stiftet. Desuden skal stiftsrådet varetage forvaltningen af kapitalerne i stiftet.

Det må på denne baggrund anbefales, at biskoppen er medlem af stiftsrådet. Alternativet – at biskoppen ikke er medlem af eller eventuelt er observatør i stiftsrådet - vil øge risikoen for, at biskop og stiftsråd kommer til at følge hver deres dagsorden. Det er en parallel problemstilling til spørgsmålet om præstens medlemskab af menighedsrådet og provstens medlemskab af provstiudvalget.

6.4 Præster og provster

I de seks stiftsrådsforsøg er et antal præster og provster medlemmer af stiftsrådet. Antallet af præster varierer fra en til fem. Præsterne er valgt på for-

skellig vis: Ved urafstemning (København, Haderslev), af tillidsmændene (Fyen, Århus) eller af Præsteforeningen (Lolland-Falster, Aalborg)

I de seks stifter er der en til to repræsentanter for provsterne (bortset fra domprovsten), bortset fra i Aalborg Stift, hvor der ikke nogen provster som medlem. Provsterne er i alle stifter valgt af og blandt stiftets provster.

I fem stifter er domprovsten født medlem. I Haderslev stift er domprovsten udpeget som repræsentant for provsterne.

I Viborg Stift er en præst og en provst medlem af stiftsbestyrelsen.

Stiftsøkonomiudvalgene har ingen præster eller provster som medlem.

6.4.1 Erfaringer

I fem af stifterne med stiftsråd blev der overvejende givet udtryk for, at der er balance i rådet mellem menighedsrepræsentanter og gejstlige medlemmer i den forstand, at ingen af grupperne dominerer arbejdet i rådet. Flere steder blev det dog bemærket, at de gejstlige måske havde domineret i starten af rådets arbejde. I Lolland-Falsters Stift følte menighedsrepræsentanterne det som et problem, at de er kommet i mindretal. I Københavns Stift var der også enkelte, der fandt, at der er lovligt mange gejstlige i rådet. I flere stifter blev der fra forskellig side sat spørgsmålstejn ved, om domprovsten burde være født medlem af rådet.

6.4.2 Vurdering

Man kan stille spørgsmålet, hvorfor et stiftsråd bør have deltagelse af andre præster end biskoppen.

En sådan deltagelse er principielt set ikke en nødvendighed for stiftsrådets legitimitet i forhold de opgaver, der er beskrevet i kapitel 5. Stiftsrådet skal ikke ses som en kirkelig ”stændersamling”, men som en udmøntning af menighedens deltagelse i arbejdet på stiftsniveau.

Hvis man drager en parallel til menighedsrådets og provstiuvalgets sammensætning, er der heller ikke noget, der tilsiger, at stiftsrådet skulle omfatte andre end de valgte menighedsrepræsentanter og biskoppen. I menighedsrådet deltager sognets præst(er). I provstiuvalget deltager provsten, men ikke andre præster. Hvorfor skal der så være andre præster end biskoppen i stiftsrådet?

Begrundelsen for en yderligere gejstlig deltagelse er af pragmatisk art. Når det drejer sig om stiftets understøttelse af den lokale kirkelige virksomhed gennem tiltag inden for eksempel kirkelig undervisning, er det væsentligt at sikre, at præsternes sagkundskab og konkrete erfaringer også bliver inddraget, da præsterne typisk vil spille en central rolle, hvis man lokalt ønsker

at gøre brug af stiftets tilbud. Tilsvarende kan det være nyttigt at have en provst med ved bordet, blandt andet for at sikre, at der er fokus på konsekvenserne for den lokale økonomi. At der deltager flere præster end biskoppen i rådets arbejde kan endvidere bidrage til at uddybe den teologiske refleksion i relation til rådets drøftelser.

Det anbefales derfor, at rådet ud over biskoppen og menighedsrepræsentanterne består af yderligere tre medlemmer, nemlig en provst og to præster (valgt blandt stiftets provster og præster).

Hvis stiftsrådet blev tillagt besluttende kompetencer i relation til forvaltningen af stiftets del af fællesfonden, herunder særligt præstebevillingen, ville det ikke kunne anbefales, at stiftsrådet skulle have præster som medlemmer. Der ville nemlig kunne stilles spørgsmål ved præsternes habilitet i forbindelse med beslutninger om præstebevillingens størrelse og fordeling. En tilsvarende problemstilling har givet anledning til, at kirkefunktionærer ikke længere kan vælges til menighedsrådet i det sogn, hvor de arbejder. Kirkefunktionærerne har derimod en plads som observatør i menighedsrådet. Hvis stiftsrådet blev tillagt kompetencer i forhold til præstebevillingen, måtte en tilsvarende model således anbefales for stiftsrådet. Hvis stiftsrådet som anbefalet ikke får sådanne kompetencer, er der derimod en fordel, at præsterne er ordinære medlemmer af rådet.

De pågældende kan dog ikke siges at deltage i stiftsrådet som ”repræsentanter” for henholdsvis stiftets provster og stiftets præster. Det ville netop indebære, at stiftsrådet blev betragtet som en kirkelig ”stænderforsamling”.

Af hensyn til den teologiske bredde i stiftsrådet skal de gejstlige medlemmer af stiftsrådet vælges af henholdsvis stiftets provster og præster efter en model, der sikrer mindretalsbeskyttelse, for eksempel ved at hver provst/præst kun kan afgive én stemme. For at sikre en høj valgdeltagelse må det anbefales, at valget foretages for eksempel i tilknytning til et stiftspræstestævne.

Det kan ikke anbefales, at præsterne vælges af og blandt tillidsmændene eller af Præsteforeningen, således som er tilfældet ved nogle af de nuværende stiftsrådsforsøg, da det indebærer en sammenblanding af fagforeningspolitik og kirkestyre. Det betyder ikke, at for eksempel arbejdsmiljørelaterede betragtninger er irrelevante i forhold til stiftsrådets drøftelser, men hvis der skal deltage præster i stiftsrådet (ud over biskoppen), så bør det baseres på et bredere perspektiv.

Der ses ikke at være grund til, at domprovsten er født medlem, men han eller hun vil kunne vælges som provstemedlem.

Et mindretal i styregruppen bestående af repræsentanterne for Landsforeningen af Menighedsråd gør gældende, at kun biskoppen og de valgte menighedsrepræsentanter skal have stemmeret i forhold til udskrivningen af det bindende stiftsbidrag. Landsforeningens anbefaling er derfor, at præsterne og

provsten deltager i stiftsrådets diskussioner og rådgivning af biskoppen, men at de ikke har stemmeret vedrørende stiftsbidraget.

Flertallet i styregruppen *anbefaler* dog, at de gejstlige medlemmer og de valgte menighedsrepræsentanter er ligeværdige medlemmer af stiftsrådet, og at alle har stemmeret – også vedrørende stiftsbidraget. Flertallet i styregruppen er således af den opfattelse, at stiftsrådet vil fungere bedst og opnå de bedste resultater, hvis alle er ligeværdige medlemmer og derved føler de samme forpligtelser og det samme ejerskab i forhold til stiftsrådets arbejde.

6.5 Andre medlemmer

Stiftamtmanden er medlem i alle seks stiftsråd samt i stiftsbestyrelsen i Viborg.

I stiftsrådet for Århus Stift deltager ud over de faste medlemmer også tre ”yderligere medlemmer” - i realiteten observatører med taleret, men ikke stemmeret. Det er en repræsentant for Det teologiske Fakultet i Århus udpeget af fakultetet, en repræsentant for Menighedsfakultetet udpeget af fakultetet, samt en repræsentant for Folkekirkelige Organisationers Fællesudvalg udpeget af organisationen. Der kan deltage yderligere repræsentanter for kirkelige organisationer efter biskoppens/stiftsøvrighedens beslutning.

I Haderslev Stift udpeger biskoppen en repræsentant for kirkefunktionærerne til som observatør at deltage i stiftsrådets møder.

6.5.1 Erfaringer

Det er gennemgående erfaringen, at stiftamtmanden spiller en noget tilbagetrukket rolle i rådernes arbejde, men at når han eller hun siger noget, så bliver der lyttet. Stiftamtmanden er ikke den, der kommer med nye forslag, men han eller hun sikrer, at stiftsrådet er opmærksom på de juridisk-administrative rammer for rådets virksomhed.

Modellen med en kirkefunktionær som observatør synes ikke at fungere i Haderslev Stift. Blandt de interviewede er den helt overvejende holdning, at der ikke er grundlag for, at kirkefunktionærerne repræsenteres i stiftsrådet, men enkelte har dog givet udtryk for den modsatte opfattelse.

Der er ikke fra kirkefunktionærernes organisationer noget generelt ønske om at blive repræsenteret i stiftsrådene, hvis disse fremover gøres permanente. Dette skyldes blandt andet, at der er mange forskellige typer kirkefunktionærer, og det ikke er realistisk at forestille sig, at alle kan blive repræsenteret i et fremtidigt stiftsråd. Samtidig vil det være vanskeligt at finde en enkelt repræsentant, som kan repræsentere alle faggrupper, da der er stor forskel på kirkefunktionærer og deres arbejdsområder.

Organisationerne har derimod udtrykt ønske om, at stiftsrådene - når de behandler sager, som kan være af interesse for kirkefunktionærerne - af egen drift retter henvendelse til organisationerne og sørger for, at relevante kirkefunktionærer bliver inviteret til at deltage i eventuelle udvalgsarbejder eller møder om den pågældende sag.

6.5.2 Vurdering

Det anbefales, at stiftamtmanden ikke bliver født medlem af stiftsrådet. Med den opgaveportefølje, der fremgår af kapitel 5, er stiftsrådets fokus ikke på forvaltningsafgørelser, men på udviklingen af det kirkelige liv i stiftet – i bred forstand.

Den form for yderligere medlemmer, der findes i Århus Stift, kendes ikke fra nogen af de andre stiftsrådsforsøg. Der kan dog godt peges på andre muligheder, som kunne være med til at styrke sammenhængen mellem relevante folkekirkelige institutioner og organisationer og det stift, hvor de er hjemmehørende, og hvor de pågældende vil kunne bidrage til stiftsrådets drøftelser. Det gælder for eksempel folkekirkens uddannelsesinstitutioner, de frie folkekirkelige organisationer og nogle steder også valgmenigheder.

Det anbefales, at stiftsrådet også fremover har mulighed for at invitere eksterne deltagere til at deltage i enkelte møder, som i lighed med de eksterne medlemmer af stiftsrådet i Århus har taleret, men ikke stemmeret.

Der ses ikke at være grundlag for, at kirkefunktionærerne skal repræsenteres i stiftsrådet. Men der er grund til at understrege, at hvis et stiftsråd drøfter sager af betydning for kirkefunktionærerne, har stiftsrådet en forpligtelse til at orientere kirkefunktionærernes organisationer herom. Der er ikke tale om en retlig forpligtelse, da der ikke er noget samarbejdsudvalg på stiftsniveau, men det hører til almindelig god ”takt og tone” at sikre en sådan orientering alligevel. Hvis man undlader dette, risikerer man at skabe unødigt usikkerhed på de kirkelige arbejdspladser.

6.6 Formandskabet

I fem af de seks stifter, hvor der er forsøg med stiftsråd, er biskoppen formand for rådet. Det fremgår direkte af vedtægterne for nogle af disse fem stiftsråd, at biskoppen er født formand, men dér, hvor dette ikke direkte fremgår, er der dog ikke tale om, at biskoppen er blevet formand som resultat af et valg. Det har snarere været betragtet som naturligt, at biskoppen varetager formandskabet.

I et af stifterne, Københavns Stift, skal formandskabet i henhold til vedtægten varetages af et lægt medlem af stiftsrådet.

I Viborg er der ikke noget formelt formandskab for stiftsbestyrelsen, men det varetages i praksis af biskoppen.

I de stifter, hvor der ikke er forsøg med stiftsråd, vælger stiftsøkonomiudvalget af sin midte en formand og en næstformand. Formanden leder møderne og afstemningerne. Ved formandens forfald ledes møderne af næstformanden. Valget af formand og næstformand har gyldighed for et år ad gangen.²⁴ Der er i alle tre stifter valgt en læg formand for udvalget.

6.6.1 Erfaringer

I de stifter, hvor biskoppen varetager formandskabet (fem af stiftsrådsstifterne samt Viborg Stift), har der ikke i evalueringen været udtrykt utilfredshed hermed fra de interviewede, men enkelte har givet udtryk for, at de hellere så en formand valgt blandt menighedsrepræsentanterne.

I Københavns Stift, hvor stiftsrådets formandskab i henhold til vedtægten skal varetages af en menighedsrepræsentant, var der delte meninger om, hvorvidt dette er den mest hensigtsmæssige løsning. En del af interviewpersonerne mente, at det er godt for demokratiet, at formandskabet varetages af en menighedsrepræsentant, ligesom nogle fremhævede, at det ikke giver mening, såfremt et organ, som skal rådgive biskoppen, samtidig skal ledes af biskoppen selv. I modsætning hertil var der en gruppe, der netop mente, at det er ulogisk, at det ikke er biskoppen, som er formand for rådet. Når det netop er biskoppens rådgivende organ, bør det også være ham, som leder møderne og forelægger sagerne.

I de tre stifter uden stiftsråd har nogle interviewpersoner givet udtryk for, at det skaber usikkerhed om biskoppens rolle, når biskoppen ikke varetager formandskabet.

6.6.2 Vurdering

Biskopper i folkekirken har i modsætning til biskopperne i vore evangelisk-lutherske nabokirker et meget bredt demokratisk mandat, idet de bliver kaldet ved et valg, hvor alle menighedsrådsmedlemmer i stiftet hver har en stemme.

I og med at biskoppen således har sit eget demokratiske mandat og ikke er valgt af stiftsrådet, risikerer en model, hvor stiftsrådet vælger et andet medlem end biskoppen til formand, at skabe uklarhed om den kirkelige ledelse i stiftet.

²⁴ Jf. bekendtgørelse nr. 707 af 21. juni 2007 om stiftsudvalg vedrørende økonomi, § 3, stk. 2.

På den anden side lægges der vægt på, at stiftsrådet skal være et rådgivende organ for biskoppen. I dette perspektiv kan det være en fordel, at det rådgivende organ ikke nødvendigvis ledes af biskoppen selv, idet denne jo også er modtager af rådgivningen. På samme måde kan man argumentere for, at biskoppen får en større grad af frihed i forhold til stiftsrådets rådgivning, hvis han ikke selv er formand for rådet.

På denne baggrund anbefales det, at stiftsrådet vælger sin formand blandt alle rådets medlemmer.

6.7 Forretningsfører

Det er biskoppen (og dermed stiftsadministrationen), der er forretningsfører i alle stiftsråd, for stiftsbestyrelsen i Viborg og for stiftsøkonomiudvalgene.

6.7.1 Erfaringer

Der er ikke i evalueringen udtrykt nogen ønsker om, at forberedelsen af stiftsrådets møder og udmøntningen af stiftsrådets beslutninger skulle ske på en anden måde end den aktuelle, hvor opgaven varetages af stiftsadministrationen under biskoppens ledelse.

6.7.2 Vurdering

Det må anbefales, hvad enten stiftsrådet vælger biskoppen eller et andet medlem af rådet som formand, at det er biskoppen, der er rådets forretningsførende medlem, da det er ham, der har umiddelbar rådighed over stiftsadministrationen.

En model med et separat sekretariat for stiftsrådet har ingen fortalere i evalueringen, og det vil betyde etableringen af et parallel-stift ved siden af den nuværende stiftsadministration med deraf følgende merudgifter og uklar kompetencefordeling.

Grundtvigsk Forum foreslår, at stiftskontorchefen, der er ansat af Kirkeministeriet, fungerer som rådets sekretær og forretningsfører, mens stiftsrådet er ansættelsesmyndighed for stiftsadministrationens øvrige personale.

Denne model kan ikke anbefales, for den vil betyde, at en af Kirkeministeriet ansat embedsmand kan få alt for stor indflydelse på stiftsrådets arbejde i forhold til den valgte biskop og de valgte menighedsrepræsentanter.

7 Arbejdsform – møder og kommunikation

Arbejdsformen siger noget om, hvor ofte stiftsrådet mødes, hvem der foretager sagsforberedelsen til møder, hvem der er ansvarlig for at følge op på stiftsrådets/stiftsøkonomiudvalgets beslutninger, samt hvordan stiftsrådet/stiftsøkonomiudvalget synliggør sit arbejde.

Arbejdsformen er derfor afgørende for, om det er overkommeligt for medlemmerne at sidde i stiftsrådet og om der er en tilfredsstillende sagsforberedelse og opfølgning på møderne. I forhold til synliggørelsen af stiftsrådernes arbejde handler det også om stiftsrådernes legitimitet på stiftsniveau i forhold til de lokale menighedsråd.

7.1 Erfaringer

Stiftsrådernes/stiftsøkonomiudvalgenes mødeaktivitet varierer fra 2 til ca. 9 møder årligt. Alle interviewpersoner tilkendegiver at være tilfredse med mødekadencen i det stift, hvor de nu er, hvad enten der holdes 2 eller 9 møder årligt. I flere stifter mener interviewpersonerne dog, at stiftsrådet nok i fremtiden skal holde lidt flere møder. Begrundelsen herfor er de nye kompetencer vedrørende stiftsbidraget og forvaltningen af stiftsmidlerne, hvilket nødvendigvis medfører flere punkter til drøftelse.

Det er stiftsadministrationen, der forbereder møderne til stiftsrådet og sender dagsorden og materiale ud til mødedeltagerne. Enkelte stifter angiver, at det også kan være en af mødedeltagerne som forbereder en sag til fremlæggelse - det afhænger af, hvor den faglige kompetence er. Et enkelt stift beretter om, at man også har anvendt eksterne oplægsholdere - det var i Århus Stift i forbindelse med stiftsrådets drøftelse af præsteuddannelsen.

I alle stifter tilkendegives det, at det er biskoppen og stiftsadministrationen, der er ansvarlig for at følge op på stiftsrådets/stiftsøkonomiudvalgets beslutninger. Det er i høj grad forskelligt fra stift til stift, hvorvidt der på dagsordenen for det pågældende møde er et fast punkt til opfølgning på stiftsrådets beslutninger. Det er dog indtrykket, at formanden i langt de fleste tilfælde orienterer om, hvad der er sket siden sidst. Enkelte interviewpersoner udtrykker, at hvis de ikke hører noget om sagen igen, så regner de jo med, at der er taget hånd om den.

Erfaringer fra interviewene viser, at stifterne sørger for at lægge referater fra stiftsrådsmøderne ud på stiftets hjemmeside. I flere stifter sender stiftet også referater fra stiftsrådsmøderne til menighedsrådenes formænd. Det sker i håb

om, at menighedsrådsformændene orienterer deres menighedsråd om stiftsrådets arbejde. I mange stifter er der endvidere lavet en aftale om, at stiftsrådsmedlemmerne efter stiftsrådsmøderne sørger for at referere hjem til baglandet. I Haderslev Stift sender stiftet ydermere hver måned et nyhedsbrev til menighedsrådsformændene om stiftsrådets arbejde.

Generelt mener interviewpersonerne, både dem, der sidder i stiftsrådet, og dem fra de lokale distriktsforeninger, ikke, at stiftsrådene er synlige nok i stiftet. Det samme gælder for stiftsøkonomiudvalgene. Flere interviewpersoner fortæller, at de bestemt ikke tror, at menighedsrådene ved, hvad stiftsrådet laver, og af den grund måske heller ikke interesserer sig meget for det. Interviewpersonernes forklaring herpå er bl.a., at menighedsrådene i høj grad tænker folkekirke lokalt i forhold til det enkelte sogn, mere end de tænker folkekirke på stiftsniveau.

7.2 Vurdering

I forhold til mødeaktiviteten i stiftsrådene vurderes det at være op til det enkelte stift at vurdere, hvor meget der er behov for, at stiftsrådet mødes, men det forekommer hensigtsmæssigt, at rådet mødes 4 gange årligt.

Set i lyset af et forslag om, at stiftsrådet skal have besluttende kompetencer i forhold til udskrivningen og disponeringen af stiftsbidraget samt have kompetence til at forvalte stiftsmidlerne, kan det dog meget vel være, at stiftsrådene vil have behov for en højere mødekadence. Det er også, hvad de fleste stiftsrådsmedlemmer selv vurderer, jf. erfaringer fra interviewene.

Man kan forestille sig, at det i høj grad vil være nødvendigt for stiftsrådet at mødes oftere, hvis f.eks. stiftsrådet beslutter, at det selv, i et givent omfang, vil varetage den endelige godkendelse af udmøntningen af penge til forskellige aktiviteter under stiftsbidraget.

Stiftsrådene kunne også vælge at have længere møder, frem for flere møder, som det f.eks. er bestemt, at man p.t. vil gøre Århus Stift. Længere møder alene vurderes dog ikke at være løsningen på at skabe ”flow” i stiftsrådets arbejde. Dertil er en hyppigere mødekadence måske bedre. Det er overvejelser, som må gøres af det enkelte stift.

Det er vigtigt, at mødeaktiviteten i stiftsrådet ikke bliver større, end medlemmerne af stiftsrådet kan overkomme. Selvom de personer, der går ind i stiftsrådsarbejdet, er der frivilligt og har en interesse heri, må det alligevel påregnes, at stiftsrådsarbejdet skal kunne varetages ved siden af et 37 timers job. I forbindelse med interviewrunderne i stifterne blev det også flere steder understreget, at der er grænser for, hvor meget frivillige medlemmer af stiftsrådet kan overkomme – både for så vidt angår mødeaktiviteten og opgaveporteføljen.

Det forekommer mest naturligt, at det er stiftsadministrationen, der er ansvarlig for mødeforberedelsen til stiftsrådsmøderne og sørger for referater efter møder. Det er også sådan det foregår i alle stifter. I relation hertil vurderes det at have stor betydning for engagementet dels internt i stiftsrådet, men også eksternt i forhold til de folkekirkemedlemmer i stiftet, der måtte læse referatet, at det udkommer umiddelbart efter mødet.

I forhold til sognene i stiftet består en væsentlig opgave for stiftsrådet i at få synliggjort, at der ikke er noget modsætningsforhold i både at fokusere på folkekirken lokalt i sognene og fokusere på folkekirken på stiftsplan. Vurderingen er i højere grad, at de to processer er understøttende for hinanden og dermed generelt styrker folkekirken. Det er stifternes/stiftsrådernes opgave at formidle dette til sognene i stiftet.

Det kan meget vel være, at et mødereferat fra stiftsrådsmøderne ikke er den helt rigtige måde at synliggøre stiftsrådet arbejde på. I hvert fald giver interviewpersonerne, jf. erfaringerne udtryk for, at de ikke mener, at referaterne bliver set af mange, og at de bliver læst af endnu færre.

Et nyhedsbrev, som det der laves i Haderslev Stift, kan være en god måde at synliggøre stiftsrådet på. Man kunne forestille sig, at stifterne fortsatte med at have stiftsrådsreferaterne liggende på stiftsrådets hjemmeside. Referatet kan - som nu - kunne hentes af dem, som måtte have interesse for at læse det. Det er selvfølgelig en forudsætning herfor, at folkekirkemedlemmer i stiftet ved, at de kan finde referaterne her. Det kan stiftet passende gøre opmærksom på ved at henvise til det i hvert nyhedsbrev.

Derudover kan stifterne eventuelt bruge stiftsarrangementer o.lign. til kort at fortælle om stiftsrådets seneste møder m.v. Ydermere vurderes det at være meget nyttigt, at alle stiftsrådsmedlemmer forpligtes til at referere og orientere om stiftsrådet til deres bagland, hvad enten dette opfattes som et menighedsråd eller et provstiudvalg.

8 Forholdet til andre institutioner i stiftet

En etablering af permanente stiftsråd har uundgåeligt konsekvenser for de øvrige embeder, myndigheder og institutioner, der beskæftiger sig med folkekirkens anliggender på stiftsniveau. Det gælder i sagens natur navnlig for Stiftsudvalget vedrørende Økonomi, hvis kompetencer har været fuldt ud henlagt til stiftsrådets læge medlemmer i de stifter, hvor der har været forsøg med stiftsråd. Men det gælder også for bispeembedet og stiftsøvrigheden og tillige for øvrige udvalg mv. på stiftsniveau.

8.1 Stiftsudvalget vedrørende Økonomi

Stiftsudvalget vedrørende Økonomi (stiftsøkonomiudvalget) var indtil 2007 en institution uden anden kompetence end at have indseende med stiftsøvrighedens forvaltning af kirkernes og præsteembedernes kapitaler. I dag har stiftsøkonomiudvalget kompetence på to områder:

Stiftsøkonomiudvalget har til opgave på menighedsrådenes vegne at bestyre kirkernes og præsteembedernes øvrige kapitaler.

Stiftsøkonomiudvalget kan af hensyn til det kirkelige liv træffe beslutning om at udskrive et bindende bidrag fra kirkekasserne til finansiering af aktiviteter i stiftet. Bidraget kan ikke overstige 1 pct. af den lokale ligning i de enkelte ligningsområder i stiftet.

For så vidt angår udvalgets sammensætning, er det fastsat i økonomiloven, at valgret til Stiftsudvalget vedrørende Økonomi har de samme, som har valgret til provstiudvalg, med undtagelse af repræsentanter for valgmenigheder.

Valgbare til Stiftsudvalget vedrørende Økonomi er de valgte medlemmer af provstiets menighedsråd. Stiftets biskop er (siden 1. juli 2007) født medlem af stiftsøkonomiudvalget. Kirkeministeren fastsætter nærmere regler om udvalgets sammensætning. Det er fastsat, at der i hvert provsti vælges én repræsentant til stiftsøkonomiudvalget.

Hvis der etableres permanente stiftsråd, må det vurderes, at der næppe er grundlag for at opretholde stiftsøkonomiudvalgene. Men der er grund til at overveje nærmere, om de kompetencer, der i dag ligger hos stiftsøkonomiudvalget, bør overføres til det fulde stiftsråd.

I forbindelse med overførslen af forvaltningen af stiftsmidlerne til stiftsøkonomiudvalget blev det i lovens bemærkninger særskilt pointeret, at ændringen ligger i naturlig forlængelse af den tidligere gennemførte ændring af økonomiloven, som indebærer, at midlerne alene forrentes til fordel for de lokale kasser. Der blev således lagt vægt på, at administrationen af midlerne blev henlagt til repræsentanter for dem, der ejer midlerne og modtager forrentningen, nemlig kirkekasserne. Erfaringerne fra nogle af forsøgene peger

også i retning af, at det i hovedsagen er de læge repræsentanter, der er engagerede i spørgsmål vedrørende kapitalforvaltningen.

Ved indførelsen af det bindende stiftsbidrag blev problemstillingen beskrevet på følgende måde i bemærkningerne: ”Et sådant bindende bidrag bør imidlertid – jf. mange høringssvar – ikke være en ekstra skat, der øger folkekirkens samlede udgifter. Bidraget bør derfor alene kunne udskrives af repræsentanter for dem, der i øvrigt har ansvaret for den lokale ligning. Det forslås derfor, at et sådant bidrag alene kan udskrives ved beslutning i stiftsudvalget vedrørende økonomi, hvor der sidder repræsentanter fra menighedsrådene i alle provstier i stiftet, og at bidraget højst kan udgøre 1% af den lokale ligning i de enkelte ligningsområder i stiftet. [...] I de stifter, hvor der er forsøg med stiftsråd, og hvor der er en læg repræsentation valgt efter samme principper som stiftsudvalget vedrørende økonomi, kan disse repræsentanter udøve denne kompetence i forsøgsperioden.”

Der blev således lagt særsomt vægt på, at kompetencerne vedrørende kapitalerne og kompetencerne vedrørende stiftsbidraget blev forvaltet af læge repræsentanter for de lokale kasser.

Der er på denne baggrund tre muligheder for varetagelsen af stiftsøkonomiudvalgets opgaver, hvis der indføres permanente stiftsråd:

1. Stiftsøkonomiudvalget opretholdes.
2. Opgaverne overgår til stiftsrådet, men kun med stemmeret for de læge medlemmer (svarende til hvad der gælder i forsøgsperioden).
3. Opgaverne overgår til det samlede stiftsråd.

De kompetencer, der i dag ligger hos Stiftsudvalget vedrørende Økonomi, anbefales overført til det samlede stiftsråd, hvorved økonomiudvalget nedlægges. Med denne anbefaling er det dog forudsat, at der i stiftsrådet bliver en klar overvægt af valgte menighedsrepræsentanter, idet økonomiopgaverne først og fremmest vedrører kapitaler, som ejes af menighedsrådene.

8.2 Biskoppen

Ud fra et juridisk perspektiv vil etablering af permanente stiftsråd med de opgaver og den sammensætning, der fremgår af henholdsvis kapitel 5 og 6, ikke have konsekvenser for bispembedet. Det foreslås således ikke at flytte kompetencer fra biskoppen til stiftsrådet. I et mere praktisk perspektiv må en etablering af stiftsråd imidlertid vurderes at indebære en meget væsentlig ændring af vilkårene for biskoppens udøvelse af de kompetencer, der ligger i stillingen.

Det er væsentligt at understrege, at biskoppen i kraft af den brede, demokratiske valgproces, der anvendes i folkekirken, har sit eget ”mandat” fra menighederne.

Biskoppens stilling vil imidlertid i forskelligt omfang blive påvirket af etableringen af stiftsråd. Hvad angår det gejstlige tilsyn med de enkelte præster og menigheder, må dette antages kun at blive påvirket i meget indirekte forstand. Det bør, jf afsnit 5.7 og 5.8, være områder, der ligger uden for stiftsrådets virksomhed.

Modsat vil de aktiviteter, som biskoppen måtte ønske at iværksætte med finansiering fra det bindende stiftsbidrag, skulle forhandles i stiftsrådet og vedtages med et flertal af rådets medlemmer.

De sagsområder, hvor rådet kan rådgive biskoppen enten på dennes foranledning eller på rådets eget initiativ, ligger imellem disse to yderpunkter.

Etableringen af stiftsråd vil ikke gøre det nemmere for biskoppen at gennemføre ting, som et flertal i stiftsrådet er imod. På den anden side vil stiftsrådet også kunne give biskoppen en støtte til og sikre en lokal forankring af stiftets virksomhed, som ikke findes i dag.

Det må være en konsekvens af biskoppens selvstændige ”mandat”, at rådet ikke kan *pålægge* biskoppen at gennemføre initiativer, som denne måtte modsætte sig for eksempel af teologiske grunde.

8.3 Stiftsøvrigheden

Med kun to medlemmer - biskoppen og stiftamtmanden - er stiftsøvrigheden antagelig Danmarks mindste kollegiale organ. Man kan følge stiftsøvrighedens rødder helt tilbage til kirkeordinansen af 1537, hvor det blandt andet bestemmes, at superintendent og lensmand i fællesskab skal indstille til kongen, hvis sogne skal lægges sammen, jf. afsnit 5.3.1. Stiftsøvrigheden har siden 1793 bestået af stiftamtmanden og biskoppen. Dette gælder også efter kommunalreformen i 2007, idet statsforvaltningsdirektøren som medlem af stiftsøvrigheden optræder som stiftamtmand.

Stiftsøvrighedsinstitutionen og dens forgængere er udtryk for, at stiftets virksomhed – bortset fra det, der knytter sig til biskoppens gejstlige tilsyn – siden reformationen har været underlagt et fælles gejstligt og lægt styre. Som det fremgår af hele denne evaluering, kan det for en række opgavers vedkommende være hensigtsmæssigt at demokratisere dette styre og flytte kompetencen til en institution med valgte repræsentanter for menighederne. Inden for en række andre opgaveområder er der imidlertid – som det også fremgår af kapitel 5 – i højere grad behov for en stærk juridisk-administrativ kompetence.

Kernen i stiftsøvrighedsinstitutionen er i dag, som det formuleres i bemærkningerne til lovforslag fra 2006, ”at biskoppen har en ’sparringspartner’ med

økonomiske, juridiske og administrative kompetencer på højeste niveau.”²⁵
Dette har betydning på i det mindste tre områder.

Det første er det juridiske tilsyn med menighedsrådene og provstiudvalgene, jf. afsnit 5.9. Det er biskoppen, der fører tilsynet, men det er kun stiftsøvrigheden, der kan sætte et menighedsråds beslutning ud af kraft eller pålægge tvangsbøder. I disse heldigvis ekstremt sjældne situationer er det en fordel, at biskoppen kan være fælles med stiftamtmanden om beslutningerne. Det bemærkes i den forbindelse, at statsforvaltningerne varetager det juridiske tilsyn med kommunerne, og at stiftamtmandene således har særligt gode forudsætninger for at varetage det tilsvarende tilsyn med menighedsråd og provstiudvalg. Det kan også være en fordel i forhold til biskoppens fremtidige samarbejde med det pågældende menighedsråd, at beslutningen træffes af stiftsøvrigheden og ikke af biskoppen alene.

Det andet er forvaltningsafgørelserne i stiftet. Biskoppen vælges ikke til biskop primært for sine administrative og juridiske kompetencer. Det er derfor vigtigt, at biskoppen får god rådgivning i forbindelse med de konkrete forvaltningsafgørelser. Denne rådgivning får biskoppen i første række af sin stiftsadministration og ikke mindst sin stiftskontorchef. Men det kan være en fordel for biskoppen, at han eller hun i svære sager også kan søge råd hos en person, der er uafhængig og har en bred administrativ erfaring.

Et tredje område er stiftsøvrighedens rolle som bygningsmyndighed, jf. afsnit 5.5. Hvis kirkerne fortsat skal holdes uden for bygningsfredningsloven, må det vurderes, at det er nødvendigt, at disse afgørelser træffes med deltagelse af en statslig repræsentant, der kan sikre hensynet til, at ”der ikke sker en forringelse af de kulturværdier, der er knyttet til kirkebygninger og kirkegårde”, jf. § 1, stk. 1, nr. 3 i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

I dette perspektiv kan stiftsøvrighedsinstitutionen ses som en af de måder, hvorpå staten understøtter folkekirken, jf. grundlovens § 4.

Det har været anført som en indvending mod en fortsættelse af stiftsøvrighedsinstitutionen efter kommunalreformen, at der nu ikke er noget krav i lovgivningen om, at statsforvaltningsdirektøren skal være jurist. Men direktøren har fortsat ansvaret for tilsynet med kommunerne og for afgørelsen i sociale klagesager osv., hvorfor det må antages, denne kompetence også er tilstrækkelig for folkekirken.

²⁵ Forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens økonomi, lov om menighedsråd, lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde og forskellige andre love (Budgetlægning for kirke- og præstegårdskasserne, ændret sammensætning og opgaver for stiftsøvrigheden, aflastning af provsten for administrative opgaver m.v.) Lovforslag nr. L 27 2006-07.

Det har også været anført som en indvending, at der ikke stilles noget krav om, at statsforvaltningsdirektøren er medlem af folkekirken. Det vides ikke, om dette allerede har været tilfældet med tidligere stiftamtmande. Det må vurderes, at dette ikke vil betyde noget i forhold til afgørelserne, men det kan naturligvis have betydning for de pågældendes engagement i opgaven.

Stiftsøvrighedens opgaver blev i 2006 indsnævret, således at de nu alene omfatter:

Juridisk tilsyn med menighedsråd og provstiudvalg.

Administration af fællesfonden.

Godkendelse af menighedsrådets beslutninger om kirken og kirkegården (bygningsarbejder).

Overordnet ledelse af stiftsadministrationen.

Deltagelse i landemodet.

Hvis der indføres permanente stiftsråd med en opgaveportefølje som beskrevet i kapitel 5, vil der ikke være behov for at ændre på stiftsøvrighedens kompetencer, som de blev fastlagt ved lovændringen i 2006. Som det fremgår af afsnit 6.5. anbefales det, at stiftamtmanden ikke bliver medlem af stiftsrådet. Der vil således i højere grad være tale om en deling af ledelsen af stiftets opgaver. På den ene side forvaltningsafgørelserne, som ligger hos biskop og stiftsøvrighed, på den anden side tilsynet med det kirkelige liv i stiftet, som ligger hos biskop og stiftsråd.

8.4 Landemodet

En gang om året afholdes der i hvert stift et landemøde – også kaldet provstemøde – hvori biskoppen, stiftamtmanden og alle stiftets provster deltager. Landemoderne blev tidligere afholdt på bestemte dage af året, fastsat ved kongelig resolution. Dette er nu ændret, idet stiftsøvrighederne ved kongelig resolution af 4. december 1991 er bemyndiget til hver for sit stift at fastsætte tidspunktet for afholdelse af det årlige landemøde.

Landemodet indledes formelt med en gudstjeneste, hvor de provster, der er udnævnt i årets løb, indsættes af biskoppen efter det autoriserede ritual for provsteindsættelse. Derefter fremlægges en ekstrakt, der er optaget i landemodets protokol, af de i årets løb udkomne love, anordninger m.v. af betydning for stiftet. Endvidere gennemgås og godkendes de under landemodet henhørende regnskaber. Landemodet kan herefter drøfte kirkelige anliggender, som bringes på bane af de enkelte medlemmer eller er forelagt landemodet. Biskoppen kan også benytte landemodet som et forum, hvor han eller hun kan diskutere emner af teologisk karakter med en bredere gruppe. Den praktiske håndtering af landemodet kan således variere fra stift til stift.

Idet alle stiftsrådsforsøgene også vedrører rådgivning af biskoppen, har biskoppen således med stiftsrådet fået et nyt forum, hvor han eller hun kan drøfte emner af teologisk karakter. Dette er dog intet til hinder for, at biskoppen også kan modtage rådgivning i andre fora - som f.eks. landemodet.

8.5 Andre stiftsinstitutioner

Udover de allerede nævnte myndighedspersoner og institutioner findes der en række andre organer på stiftsniveau, som etableringen af et permanent stiftsråd også kan tænkes af få indflydelse på.

8.5.1 Det mellemkirkelige stiftsudvalg

Det Mellemkirkelige Råd blev oprettet ved lov i 1989. Der var ikke tidligere lovgivet omkring det mellemkirkelige arbejde. Indtil vedtagelsen af loven var dette arbejde blevet varetaget af Den Danske Folkekirkes Mellemkirkelige Råd, som var blevet oprettet i 1954 med det formål ”at fungere som rådgivende organ for Københavns biskop på det mellemkirkelige område” og ”i samarbejde med Københavns biskop og de øvrige biskopper at varetage forbindelsen med Kirkernes Verdensråd, Det Lutherske Verdensforbund og andre internationale eller regionale organer, som folkekirken er medlem af eller knyttet til”²⁶. Der var imidlertid kredse indenfor folkekirken, som ikke anerkendte Den Danske Folkekirkes Mellemkirkelige Råd, og som derfor hævdede, at folkekirken ikke havde noget officielt organ med kompetence til at indmelde folkekirken i mellemkirkelige organisationer. Et forhandlingsudvalg med repræsentanter for biskopperne og Den Danske Folkekirkes Mellemkirkelige Råd anmodede derfor Kirkeministeriet om at give folkekirkens deltagelse i mellemkirkeligt arbejde en ny og mere officiel struktur. Denne anmodning resulterede i ovennævnte lov.

Det blev i loven bestemt, at kirkeministeren skal fastsætte nærmere regler om folkekirkens deltagelse i mellemkirkeligt arbejde. I henhold til denne bestemmelse udstedte Kirkeministeriet bekendtgørelse om folkekirkens deltagelse i mellemkirkeligt arbejde.

Det fremgår af bekendtgørelsen, at der i hvert stift skal nedsættes et udvalg på 7 medlemmer, der på lokalt plan skal forberede og tilrettelægge mellemkirkeligt arbejde i stiftet. Udvalget består af 6 valgte medlemmer, 4 læge og 2 gejstlige, samt den stedlige biskop og vælges af stiftets menighedsråd for fire år ad gangen.

²⁶ Betænkning 1119/1987: Beretning vedrørende det mellemkirkelige arbejdes struktur, s. 24 ff.

Det mellemkirkelige stiftsudvalg skal udover opgaverne på det lokale plan vælge en repræsentant til Det Mellemkirkelige Råd, som varetager folkekirkens mellemkirkelige forbindelser på landsplan.

I Fyens Stift er det mellemkirkelige stiftsudvalg som en del af stiftsrådsforsøget lagt ind under stiftsrådet og således ”nedlagt” som selvstændigt udvalg. Det blev i forbindelse med evalueringen af stiftsrådsforsøget på Fyen fremhævet fra flere sider, at arbejdet med det mellemkirkelige er blevet ”mere seriøst”, efter at det er blevet en del af stiftsrådet og dermed er blevet sat ind i en større sammenhæng. Desuden har stiftsadministrationen sparet ressourcer til sekretariatsbistand.

I ingen af de øvrige stifter med stiftsrådsforsøg har man gjort noget tilsvarende som på Fyen. I forbindelse med evalueringen fremkom der en del forskellige holdninger til, om det mellemkirkelige stiftsudvalgs opgaver bør overtages af et eventuelt permanent stiftsråd eller fortsætte i eget regi.

Det anbefales, at reguleringen af det mellemkirkelige stiftsudvalg ophæves, hvis der etableres permanente stiftsråd. Det bliver herved op til stifterne selv, hvordan det mellemkirkelige arbejde på stiftsniveau skal organiseres. Hvis stiftsrådet ikke beslutter andet, varetager rådet selv det mellemkirkelige arbejde, men man kan også vælge at lade det mellemkirkelige arbejde fortsætte i et selvstændigt udvalg.

8.5.2 Øvrige stiftsudvalg

Ud over det mellemkirkelige stiftsudvalg findes der i samtlige stifter en række andre udvalg på stiftsniveau. Det gælder typisk for disse udvalg, at de er nedsat af biskoppen – nogle af udvalgene er permanente, mens andre er nedsat på ad hoc basis. Antallet af udvalg, og hvilke områder udvalgene dækker, varierer fra stift til stift, men nogle typiske udvalg er stiftsudvalg for: religionspædagogik, diakoni, religionsmøde, IT og kirkemusik.

I nogle af stifterne med stiftsrådsforsøg lever de øvrige stiftsudvalg helt og holdent deres eget liv uden nogen form for kontakt til stiftsrådet. I andre stifter har stiftsrådet valgt at lade de øvrige stiftsudvalg referere til stiftsrådet. Dette sker for eksempel ved, at de enkelte stiftsudvalg nogle gange om året får foretræde for stiftsrådet og her redegør for udvalgets aktiviteter m.v.

Der var generel enighed om i de stifter, hvor man har valgt at lade stiftsudvalgene referere til stiftsrådet, at denne ordning – særligt på sigt – kan være nyttig i forbindelse med, at stiftsrådet skal forvalte det bindende stiftsbidrag og i den sammenhæng f.eks. behandle ansøgninger om bevillinger fra nogle af stiftsudvalgene. Desuden blev det fremhævet, at dette bånd mellem stiftsrådet og de øvrige udvalg kan fremme sammenhængskraften i stiftet.

Der var ligeledes generel enighed om, at stiftsrådet ikke skal overtage de øvrige stiftsudvalgs opgaver – det blev således understreget, at det er vigtigt,

at man ikke udelukker ildsjæle, som har en særlig interesse for et givent område – f.eks. religionspædagogik. Desuden blev det fremhævet, at der er grænser for, hvor meget stiftsrådsmedlemmerne, som alene beskæftiger sig med arbejdet i fritiden, har overskud til at sætte sig ind i.

Det anbefales derfor, at stiftsrådet får en generel kompetence til at nedsætte andre stiftsudvalg og finansiere disses virke inden for rammerne af stiftsbidraget. De enkelte stifter har herved frihed til selv at beslutte, hvor meget stiftsrådet skal engagere sig i de øvrige udvalg på stiftsniveau.

Biskoppen har ligeledes fortsat kompetence til at nedsætte udvalg udenom stiftsrådet, hvis han finder det mest hensigtsmæssigt.

8.5.3 Stiftssamråd

I Viborg har man i forbindelse med stiftsrådsforsøgene besluttet at nedsætte et stiftssamråd. Stiftssamrådet er et stort samtaleforum på 48 personer og med en ligelig repræsentation af læge og gejstlige medlemmer.

Formålet med stiftssamrådet er at drøfte forhold af kirkelig og teologisk karakter i Viborg Stift.

I forbindelse med evalueringen er der i Viborg Stift blevet udtrykt stor tilfredshed med stiftssamrådet. Det er således den generelle opfattelse, at stiftssamrådet har bidraget til en bedre sammenhæng i stiftet og virker som inspiration for mange menighedsråd.

Da stiftssamrådet i den udformning, det har i Viborg, ikke har nogen beslutende kompetencer, vil et eventuelt permanent stiftsråd altid kunne beslutte at nedsætte eller videreføre et sådant udvalg. Et rådgivende udvalg som stiftssamrådet vil således kunne nedsættes og kræver ikke lovhjemmel eller dispensation fra gældende regler.

9 Lovudkast

Forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens økonomi
(Indførelse af stiftsråd – sammensætning, opgaver m.v.)

§ 1

I lov om folkekirkens økonomi, jf. lovbekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007, foretages følgende ændringer:

1. §§ 23-23 a affattes således:

Kapitel 5 a.

Stiftsråd

§ 23. I hvert stift nedsættes et stiftsråd. Stiftsrådet består af stiftets biskop, 1 menighedsrepræsentant fra hvert provsti, i Lolland-Falsters Stift vælges dog 2 menighedsrepræsentanter fra hvert provsti, 1 repræsentant for stiftets provster og 2 repræsentanter for stiftets præster.

Stk. 2. Valgbar til stiftsrådet som menighedsrepræsentant er de, som er valgbar til menighedsrådet i det pågældende provsti. Valgret til stiftsrådet har de samme, som har valgret til provstiudvalg.

Stk. 3. Valgbar til stiftsrådet som repræsentant for provsterne er alle provster ansat i stiftet. Valgret har stiftets provster.

Stk. 4. Valgbar til stiftsrådet som repræsentant for præsterne er alle præster ansat i stiftet. Valgret har stiftets præster.

Stk. 5. Stiftsrådet er beslutningsdygtigt, når mindst halvdelen af medlemmerne er til stede. Beslutninger træffes ved stemmeflertal.

Stk. 6. Stiftsrådet vælger en formand blandt sine medlemmer.

Stk. 7. Biskoppen er forretningsfører for stiftsrådet.

Stk. 8. Stiftsadministrationen bistår stiftsrådet med varetagelsen af rådets opgaver.

§ 23 a. Stiftsrådet kan af hensyn til det kirkelige liv træffe beslutning om at udskrive et bindende bidrag fra kirkekasserne til finansiering af aktiviteter i stiftet. *[Alternativ formulering: Af hensyn til det kirkelige liv kan der træffes beslutning om at udskrive et bindende bidrag fra kirkekasserne til finansiering af aktiviteter i stiftet. Det er kun biskoppen og de valgte menighedsre-*

*præsentanter i stiftsrådet, der har stemmeret i forbindelse med udskrivningen af stiftsbidraget*²⁷. Bidraget kan ikke overstige 1 pct. af den lokale ligning i de enkelte ligningsområder i stiftet.

Stk. 2. Bidraget anvendes efter stiftsrådets beslutning og kan bruges til følgende aktiviteter:

- 1) Kommunikation mellem stiftet, menighedsråd og præster.
- 2) Formidling af kristendom.
- 3) Udviklingsprojekter inden for undervisning, diakoni, IT, medier, kirkemusik og lignende, herunder analyser til forberedelse af sådanne projekter.

Stk. 3. Kirkeministeren fastsætter nærmere regler om budget, regnskab og revision m.v. af det bindende bidrag.

Stk. 4. Stiftsrådet har til opgave på menighedsrådenes vegne at bestyre kirkernes og præsteembedernes kapitaler. Gravstedskapitaler (engangsvederlag for gravstedsvedligeholdelse) udbetales til kirkekasserne efter et serieprincip. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler om kapitalernes bestyrelse.

Stk. 5. Stiftsrådet aflægger regnskab for de i stk. 4, nævnte kapitaler efter bestemmelser fastsat af kirkeministeren.

Stk. 6. Udgifterne til bestyrelse af de i stk. 4, nævnte kapitaler afholdes efter kirkeministerens bestemmelse af de indtægter, der er forbundet med kapitalforvaltningen.

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov

Gældende formulering

Lovforslaget

§ 1

I lov om folkekirkens økonomi, jf. lovbekendtgørelse nr. 609 af 6. juni 2007, foretages følgende ændringer:

1. §§ 23-23 a affattes således:

§ 23. I hvert stift nedsættes et stiftsudvalg vedrørende økonomi til på menighedsrådenes vegne at bestyre kirkernes og præsteembedernes øvrige kapitaler. Gravstedskapitaler (engangsvederlag for gravstedsvedli-

§ 23. I hvert stift nedsættes et stiftsråd. Stiftsrådet består af stiftets biskop, 1 menighedsrepræsentant fra hvert provsti, i Lolland-Falsters Stift vælges dog 2 menighedsrepræsentanter fra hvert provsti, 1 repræsen-

²⁷ Den alternative formulering refererer til et mindretal i styregruppen, bestående af Landsforeningen af Menighedsråds ønske om, at alene de valgte menighedsrepræsentanter har stemmeret i forbindelse med udskrivningen af stiftsbidraget.

geholdelse) udbetales til kirkekasserne efter et serieprincip. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler om kapitalernes bestyrelse.

Stk. 2. Stiftsudvalget vedrørende økonomi aflægger regnskab for de i stk. 1 nævnte kapitaler efter bestemmelser fastsat af kirkeministeren.

Stk. 3. Udgifterne til bestyrelse af de i stk. 1 nævnte kapitaler afholdes efter kirkeministerens bestemmelse af de indtægter, der er forbundet med kapitalforvaltningen.

Stk. 4. Stiftsudvalget vedrørende økonomi er beslutningsdygtigt, når mindst halvdelen af medlemmerne er til stede. Beslutninger træffes ved stemmeflertal.

Stk. 5. Stiftsadministrationen bistår stiftsudvalget vedrørende økonomi med varetagelsen af udvalgets opgaver efter udvalgets nærmere bestemmelse.

Stk. 6. Valgret til stiftsudvalget vedrørende økonomi har de samme, som har valgret til provstiudvalg, med undtagelse af repræsentanter for valgmenigheder.

Stk. 7. Valgbare til stiftsudvalget vedrørende økonomi er de valgte medlemmer af provstiets menighedsråd. Stiftets biskop er født medlem af stiftsudvalget vedrørende økonomi.

Stk. 8. Kirkeministeren fastsætter nærmere regler om udvalgets sammensætning.

tant for stiftets provster og 2 repræsentanter for stiftets præster.

Stk. 2. Valgbar til stiftsrådet som menighedsrepræsentant er de, som er valgbare til menighedsrådet i det pågældende provsti. Valgret til stiftsrådet har de samme, som har valgret til provstiudvalg.

Stk. 3. Valgbar til stiftsrådet som repræsentant for provsterne er alle provster ansat i stiftet. Valgret har stiftets provster.

Stk. 4. Valgbar til stiftsrådet som repræsentant for præsterne er alle præster ansat i stiftet. Valgret har stiftets præster.

Stk. 5. Stiftsrådet er beslutningsdygtigt, når mindst halvdelen af medlemmerne er til stede. Beslutninger træffes ved stemmeflertal.

Stk. 6. Stiftsrådet vælger en formand blandt sine medlemmer.

Stk. 7. Biskoppen er forretningsfører for stiftsrådet.

Stk. 8. Stiftsadministrationen bistår stiftsrådet med varetagelsen af rådets opgaver.

§ 23 a. Stiftsudvalget vedrørende økonomi kan af hensyn til det kirkelige liv træffe beslutning om at udskrive et bindende bidrag fra kirkekasserne til finansiering af aktiviteter i stiftet. Bidraget kan ikke overstige

§ 23 a. Stiftsrådet kan af hensyn til det kirkelige liv træffe beslutning om at udskrive et bindende bidrag fra kirkekasserne til finansiering af aktiviteter i stiftet. *[Alternativ formulering: Af hensyn til det kirkelige liv*

1 pct. af den lokale ligning i de enkelte ligningsområder i stiftet.

Stk. 2. Bidraget anvendes efter stiftsudvalgets beslutning og kan bruges til følgende aktiviteter:

- 1) Kommunikation mellem stiftet, menighedsråd og præster.
- 2) Formidling af kristendom.
- 3) Udviklingsprojekter inden for undervisning, diakoni, IT, medier, kirkemusik og lignende, herunder analyser til forberedelse af sådanne projekter.

Stk. 3. Kirkeministeren fastsætter nærmere regler om budget, regnskab og revision m.v. af det bindende bidrag.

kan der træffes beslutning om at udskrive et bindende bidrag fra kirkekasserne til finansiering af aktiviteter i stiftet. Det er kun biskoppen og de valgte menighedsrepræsentanter i stiftsrådet, der har stemmeret i forbindelse med udskrivningen af stiftsbidraget]. Bidraget kan ikke overstige 1 pct. af den lokale ligning i de enkelte ligningsområder i stiftet.

Stk. 2. Bidraget anvendes efter stiftsrådets beslutning og kan bruges til følgende aktiviteter:

- 1) Kommunikation mellem stiftet, menighedsråd og præster.
- 2) Formidling af kristendom.
- 3) Udviklingsprojekter inden for undervisning, diakoni, IT, medier, kirkemusik og lignende, herunder analyser til forberedelse af sådanne projekter.

Stk. 3. Kirkeministeren fastsætter nærmere regler om budget, regnskab og revision m.v. af det bindende bidrag.

Stk. 4. Stiftsrådet har til opgave på menighedsrådenes vegne at bestyre kirkernes og præsteembedernes kapitaler. Gravstedskapitaler (engangsvederlag for gravstedsvedligeholdelse) udbetales til kirkekasserne efter et serieprincip. Kirkeministeren kan fastsætte nærmere regler om kapitalernes bestyrelse.

Stk. 5. Stiftsrådet aflægger regnskab for de i stk. 4, nævnte kapitaler efter bestemmelser fastsat af kirkeministeren.

Stk. 6. Udgifterne til bestyrelse af de i stk. 4, nævnte kapitaler afholdes efter kirkeministerens bestemmelse af de indtægter, der er forbundet med kapitalforvaltningen.

9.1 Standardvedtægt for stiftsråd

Standardvedtægt for stiftsråd

Formål

§ 1. Stiftsrådets formål er ved et samvirke mellem valgte menighedsrepræsentanter, biskoppen, præster og provster at skabe gode rammer for kirkelivet i stiftet og fremme dialogen mellem valgte menighedsrepræsentanter og gejstlige på stiftsplan.

Sammensætning

§ 2. Stiftsrådet består af valgte menighedsrepræsentanter fra stiftets provstier, to præster, en provst og biskoppen.

Stk. 2. Hvert provsti vælger en menighedsrådsrepræsentant til stiftsrådet. På Lolland-Falster vælges to menighedsrådsrepræsentanter. Menighedsrepræsentanterne kan være medlem af stiftets provstiudvalg.

Stk. 3. Stiftets præster vælger, blandt alle præster i stiftet, to præster til at sidde i stiftsrådet.

Stk. 4. Stiftets provster vælger, blandt alle provster i stiftet, en provst til at sidde i stiftsrådet.

Formandskab

§ 3. Stiftsrådet vælger en formand blandt sine medlemmer.

Stk. 2. Biskoppen er forretningsførende for stiftsrådet.

Stk.3. Formanden kan på stiftsrådets vegne afgøre sager, som ikke tåler opsættelse eller ikke giver anledning til tvivl. Sådanne afgørelser forelægges stiftsrådet til efterretning på næste møde.

Møder

§ 4. Stiftsrådet afholder som udgangspunkt 4 møder årligt. Stiftsrådet kan beslutte at afholde flere møder.

Stk. 2. De 4 årlige møder fastsættes for ét år ad gangen.

Stk. 3. I møderne deltager stiftsrådets medlemmer.

Stk. 4. Møderne er som udgangspunkt ikke offentlige.

Stk. 5. Stiftsrådet er beslutningsdygtigt, når mindst halvdelen af medlemmerne er tilstede.

Stk. 6. Stiftsrådet træffer beslutninger ved stemmeflertal.

Stk. 7. I tilfælde af et medlems fravær kan der indkaldes en stedfortræder, som kan stemme ved fuldmagt.

Stk. 8. Stiftsrådet kan vælge at indkalde eksterne deltagere til stiftsrådets møder f.eks. oplægsholdere eller stiftsudvalg.

Stk. 9. Stiftsrådet træffer beslutning om, hvorvidt et medlem har en sådan interesse i en sag, at den pågældende er inhabil i forhold til at deltage i bestyrelsens forhandling og afstemning om en sag. Det pågældende medlem kan selv deltage i forhandlingen og afstemningen om, hvorvidt vedkommende er inhabil.

Dagorden og beslutningsreferat for møderne

§ 5. Stiftsadministrationen varetager sekretariatsfunktionen for stiftsrådet.

Stk. 2. Stiftsadministrationen udarbejder en dagsorden forud for hvert møde og sørger for, at den er mødedeltagerne i hænde forud for mødet.

Stk. 3. Alle medlemmer af stiftsrådet har ret til at få sat punkter til behandling på dagsorden. Det er formanden der bestemmer, i hvilken rækkefølge punkterne skal behandles.

Stk. 4. Stiftsadministrationen udarbejder et beslutningsreferat efter hvert møde og sender det til mødedeltagerne. Alle medlemmer har ret til at få særstandpunkter opført i beslutningsreferatet.

Stk. 5. Stiftsadministrationen sørger endvidere for, at referatet bliver lagt på stiftets hjemmeside senest en uge efter mødets afholdelse.

Opgaver og kompetencer

§ 6. Stiftsrådet fastlægger udskrivningsprocenten for det bindende stiftsbidrag og disponerer over beløbets anvendelse på forskellige kirkelige aktiviteter på stiftsniveau, jf. lov om folkekirkens økonomi, § 23 a. *[Alternativ formulering: Af hensyn til det kirkelige liv kan der træffes beslutning om at udskrive et bindende bidrag fra kirkekasserne til finansiering af aktiviteter i*

*stiftet. Det er kun biskoppen og de valgte menighedsrepræsentanter i stiftsrådet, der har stemmeret i forbindelse med udskrivningen af stiftsbidraget*²⁸

Stk. 2. Stiftsrådet varetager forvaltningen af stiftsmidlerne, dvs. kirkernes og præsteembedernes kapitaler, jf. lov om folkekirkens økonomi § 23 a.

Stk. 3. Stiftsrådet rådgiver biskoppen om kirkelige forhold af betydning for stiftet som helhed, herunder kirkelige fællesopgaver og strukturforhold. Rådet kan ikke behandle spørgsmål vedrørende det gejstlige tilsyn med enkelte præster og menigheder.

Stk. 4. Stiftsrådet kan på eget initiativ tage sager af betydning for stiftet op til en fælles drøftelse på stiftsrådsmøderne.

Stk. 5. Stiftsrådet fastlægger stiftets udvalgsstruktur og nedsætter udvalg.

Forvaltning

§ 7. Stiftsrådet træffer beslutning om forvaltningspraksis inden for stiftsrådets kompetence, herunder forvaltningspraksis for udmøntning af stiftsbidraget og administrationen af stiftsmidlerne, jf. lov om folkekirkens økonomi §§ 23 og 23 a.

Stk. 2. Stiftsadministrationen varetager administration af samt regnskab og aflæggelse af årsrapport for det bindende stiftsbidrag.

Funktionsperiode

§ 8. Stiftsrådets funktionsperiode er 4 år.

Vedtægtens offentliggørelse

§ 9. Stiftsrådet skal offentliggøre stiftsrådets vedtægt på stiftets hjemmeside.

²⁸ Den alternative formulering refererer til et mindretal i styregruppen, bestående af Landsforeningen af Menighedsråds ønske om, at alene de valgte menighedsrepræsentanter har stemmeret i forbindelse med udskrivningen af stiftsbidraget.

10 Bilagsoversigt

Bilag 1. Interviewguides	136
Bilag 2. Stiftsrådenes størrelse og sammensætning som følge af lovforslaget	151
Bilag 3. Emner drøftet på stiftsrådsmøder.....	152

Bilag 1. Interviewguides

1. Interviewguide til medlemmer af stiftsråd (revideret den 21/8/07).
2. Interviewguide til personer, der ikke er medlem af stiftsrådet (revideret den 21/8/07).
3. Interviewguide til medlemmer af Stiftsudvalg vedrørende Økonomi (revideret med konsekvensrettelser den 30/8/07).
4. Interviewguide til personer, der ikke er medlem af Stiftsudvalg vedrørende Økonomi.
5. Interviewguide til Præsteforeningen.

1. Interviewguide til medlemmer af stiftsråd

IP-nr.: xxxxx	Navn og alder: xxxxx
Stift: xxxxx	Medlem af stiftsrådet som: xxxxx
Faktaboks	
A. Stiftsrådets nedsættelse: Angiv år _____	xxxxx
B. Stiftsrådet blev nedsat ved: Valg ☐ Udpegning ☐ Andet ☐	xxxxx
C. Sammensætningen af stiftsrådet:	xxxxx
D. Formandskabet i stiftsrådet varetages af:	xxxxx
Spørgsmål	Evt. bemærkninger
Stiftsrådets sammensætning	
1. Hvordan er initiativet til etableringen af stiftsrådet opstået?	
2. Hvordan vurderer du stiftsrådets størrelse (antal medlemmer)? For stort For småt Tilpas Ved ikke	*

☐	☐	☐	☐	
3. Hvordan er det bestemt, hvem der skal varetage formandskabet?				
4. Hvordan vurderer du fordelingen mellem antal gejstlige og læge medlemmer? Passende ☐ For mange gejstlige medlemmer ☐ For mange læge ☐ Ved ikke ☐				
<i>Hvis svaret på spm. 4 er for mange gejstlige el. læge medlemmer – fortsæt med spm. 4.a.</i> 4.a Hvilken fordeling mellem antallet af gejstlige og læge medlemmer opfatter du som passende? Angiv antal: Gejstlige _____ Læge _____				
5. Burde der være andre grupper repræsenteret i stiftsrådet – f. eks. en repræsentant for kirkefunktionærerne?				
6. Er det hensigtsmæssigt, at de læge medlemmer af stiftsrådet også sidder i provstiudvalgene?				
7. Er der nedsat underudvalg under stiftsrådet? ⇒ Hvis ja: Hvorfor og hvilke?				
Stiftsrådets funktion og opgaver				
8. Hvilke opgaver har stiftsrådet (hvad har stiftsrådet særligt arbejdet med)? ⇒ Kan du give nogle konkrete eksempler herpå?				Hjælpespørgsmål: er det: Rådgivende opgaver? Beslutningsopgaver? Afgørelsesopgaver?
9. Hvilken af de opgaver, som stiftsrådet varetager i øjeblikket, mener du, er den vigtigste? (Eventuelt - hvad er den næst vigtigste opgave?)				
10. Er der – såfremt stiftsrådene gøres permanente - nogle af de opgaver, som andre myndigheder varetager, som stiftsrådet med fordel kunne varetage?				

F.eks. nogle opgaver der nu ligger ved: Biskoppen Stiftsøvrigheden Provstiudvalget Kirkeministeriet	
11. Er der nogle opgaver som et eventuelt permanent stiftsråd efter din opfattelse <i>ikke</i> skal varetage?	Abstrakt: Rådgivende, besluttende, afgørelser. Konkrete opgaver – hvilke?
12. Er der andre fora på stiftsniveau, hvor man varetager opgaver for hele stiftet? ⇒ Hvis ja: Hvem sidder i det/dem? ⇒ Hvilke kompetencer er det/de tillagt?	
13. Hvis der oprettes permanente stiftsråd, skal stiftsrådet så overtage disse opgaver?	
Stiftsrådets arbejde	
14. Hvor ofte mødes stiftsrådet?	*
15. Hvor ofte mener du, at stiftsrådet skal mødes?	*
16. Hvor mange sager er der typisk på dagsorden til et stiftsrådsmøde? ⇒ Er det: For meget For lidt Tilpas Ved ikke ☐ ☐ ☐ ☐	*
17. Hvor mange timer om måneden bruger du på stiftsrådsarbejde?	*
18. Hvor mange timer om måneden mener du, at det ville være optimalt at bruge på stiftsrådsarbejde?	*
19. Hvem forbereder sager og formulerer indstillinger?	
20. Har stiftsrådet haft administrativ understøttelse?: ⇒ Hvis ja: • Hvem har varetaget den?	

28. Hvad gør stiftsrådet for at synliggøre sit arbejde?	
Resultater af stiftsrådets virke	
29. Har stiftsrådet opnået resultater, som man ellers ikke ville have nået (herunder set i forhold til det arbejde, som stiftsudvalget vedrørende økonomi ville have varetaget)? ⇒ Hvis ja: <ul style="list-style-type: none"> • Kan du give nogle eksempler herpå? 	
30. Hvad opfatter du som det største resultat af stiftsrådet arbejde? (Eventuelt - hvad er det næststørste resultat?)	
31. Hvordan vurderer du, at sammenhængen er mellem de ressourcer man investerer i stiftsrådsopgaverne, og det der kommer ud af arbejdet? <p style="text-align: center;">Meget Meget</p> <p style="text-align: center;">dårlig god</p> <p style="text-align: center;">1 2 3 4</p> <hr/> <p>Ved ikke ☐</p>	*
Afsluttende spørgsmål	
32. Har stiftsrådet samlet set bidraget til en bedre sammenhæng i løsningen af de folkekirkelige opgaver? ⇒ Hvordan / Hvordan ikke?	
33. Hvor stor en værdi mener du, samlet set, at stiftsråd tilfører folkekirken? <p style="text-align: center;">Laveste Højeste</p> <p style="text-align: center;">score score</p> <p style="text-align: center;">1 2 3 4</p> <hr/> <p>Ved ikke ☐</p>	*

2. Interviewguide til relevante personer, der *ikke* er medlem af stiftsrådet

IP-nr.: XXXXX	Navn og alder: XXXXX
Stift: XXXXX	Hverv: XXXXX
Fakta boks	
A. Stiftsrådets nedsættelse: Angiv år _____	XXXXX
B. Stiftsrådet blev nedsat ved: Valg ☐ Udpegning ☐ Andet ☐	XXXXX
C. Sammensætningen af stiftsrådet:	XXXXX
D. Formandskabet i stiftsrådet varetages af:	XXXXX
Spørgsmål	Evt. bemærkninger
Stiftsrådets funktion og opgaver	
1. Ved du, hvilke opgaver stiftsrådet har (hvilke opgaver rådet særligt har arbejdet med)? ⇒ Kan du give nogle konkrete eksempler herpå?	Hjælpespørgsmål: er det: Rådgivende kompetence? Besluttende kompetence? Afgørelseskompetence?
2. Hvorfra får du informationer om stiftsrådets arbejde?	
3. Er det din opfattelse, at sammensætningen af stiftsrådet er optimal i forhold til de opgaver der varetages?: ⇒ Kan du uddybe dit svar? ⇒ Har du evt. forslag til forbedringer?	*
4. Hvilken opgave, som stiftsrådet varetager i øjeblikket, mener du er den vigtigste? (Eventuelt - hvad er den næst vigtigste opgave?)	

1. Bestyrelse af kirke og præsteem- bers øvrige kapitaler (§ 23, stk. 1)	
2. Administration af stiftsbidrag (§ 23 a)	
C. Formandskabet i stiftsudvalget vedrørende økonomi varetages af:	xxxxx
Spørgsmål	Evt. bemærkninger
Stiftsudvalget vedrørende økonomis sammensætning	
1. Hvordan vurderer du størrelsen af stiftsud- valget vedrørende økonomi? For stort For småt Tilpas Ved ikke ☐ ☐ ☐ ☐	* Antal personer
2. Er det hensigtsmæssigt, at valgte medlem- mer af stiftsudvalget vedrørende økonomi også sidder i provstiudvalgene?	
3. Er der nedsat underudvalg under stiftsud- valget vedrørende økonomi? ⇒ Hvis ja: Hvorfor og hvilke?	
Stiftsudvalget vedrørende økonomis funktion og opgaver	
4. Er der nogle af de opgaver, som andre myndigheder varetager, som stiftsudvalget vedrørende økonomi med fordel kunne vare- tage? F.eks. nogle opgaver der nu ligger ved: Biskoppen Stiftsøvrigheden Provstiudvalget Kirkeministeriet	
5. Er der andre fora på stiftsniveau, hvor man varetager opgaver for hele stiftet? ⇒ Hvis ja: Hvem sidder i det/dem? ⇒ Hvilke kompetencer er det/de tillagt?	
Stiftsudvalget vedrørende økonomis arbejde	
6. Hvor ofte mødes stiftsudvalget vedrørende	*

økonomi?	
7. Hvor ofte mener du, at stiftsudvalget vedrørende økonomi skal mødes?	*
8. Hvor mange sager er der typisk på dagsordenen til et møde i stiftsudvalget vedrørende økonomi? ⇒ Er det: For meget For lidt Tilpas Ved ikke ☐ ☐ ☐ ☐	*
9. Hvor mange timer om måneden bruger du på stiftsudvalgsarbejde?	*
10. Hvor mange timer om måneden mener du, at det ville være optimalt at bruge på stiftsudvalgsarbejde?	*
11. Hvem forbereder sager og formulerer indstillinger?	
12. Hvad gør stiftsudvalget vedrørende økonomi for at synliggøre sit arbejde?	
13. Har stiftsudvalget vedrørende økonomi brugt stiftsadministrationen til administrativ understøttelse?: ⇒ Hvis ja: Hvordan har det fungeret?	Jf. § 5 i bek. om stiftsudvalg vedr. økonomi.
14. Hvem sørger for, at de beslutninger, der er truffet i stiftsudvalget vedrørende økonomi bliver ført ud i livet? ⇒ Hvordan fungerer det?	
15. Kunne du forestille dig, at sagsforberedelsen og indstillinger blev varetaget anderledes end nu? ⇒ Hvis ja: Hvordan?	
16. Får du den relevante information for at kunne deltage i diskussioner/træffe beslutninger i stiftsudvalget? ⇒ Hvis nej: Hvorfor ikke?	
17. Hvordan fordeles indflydelsen: Angiv en score fra 1- 4 på følgende deltagere:	*

Formanden _____. "Ved ikke" ☐ Næstformanden _____. "Ved ikke" ☐ Biskoppen _____. "Ved ikke" ☐ Øvrige medlemmer _____. "Ved ikke" ☐									
18. Hvordan vurderer du stiftsudvalgets arbejdsform generelt?: <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%; text-align: center;">Meget utilfredsstillende</td> <td style="width: 25%;"></td> <td style="width: 25%; text-align: center;">Meget tilfredsstillende</td> <td style="width: 25%;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">4</td> </tr> </table> Ved ikke ☐ Hvorfor?	Meget utilfredsstillende		Meget tilfredsstillende		1	2	3	4	*
Meget utilfredsstillende		Meget tilfredsstillende							
1	2	3	4						
19. Er sammensætningen af stiftsudvalget optimalt i forhold til de opgaver, der varetages?: ⇒ Kan du uddybe dit svar? ⇒ Har du evt. forslag til forbedringer?									
Resultater af stiftsudvalget vedrørende økonomis virke									
20. Hvordan vurderer du, at sammenhængen er mellem de ressourcer man investerer i stiftsudvalgsopgaverne, og det der kommer ud af arbejdet? <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%; text-align: center;">Meget dårlig</td> <td style="width: 25%;"></td> <td style="width: 25%; text-align: center;">Meget god</td> <td style="width: 25%;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">4</td> </tr> </table> Ved ikke ☐	Meget dårlig		Meget god		1	2	3	4	*
Meget dårlig		Meget god							
1	2	3	4						
Afsluttende spørgsmål									
21. Har stiftsudvalget vedrørende økonomi samlet set bidraget til en bedre sammenhæng i løsningen af folkekirkelige opgaver? ⇒ Hvordan /Hvordan ikke?									

Stiftsudvalg vedrørende økonomis funktion og opgaver	
<p>1. Ved du, hvilke opgaver stiftsudvalget vedrørende økonomi har (hvilke opgaver udvalget særligt arbejder med)?</p> <p>⇒ Kan du give nogle konkrete eksempler herpå?</p>	
<p>2. Hvorfra får du informationer om stiftsudvalget vedrørende økonomis arbejde?</p>	
<p>3. Er det din opfattelse, at sammensætningen af stiftsudvalg vedrørende økonomi/størrelsen af udvalget er optimal i forhold til de opgaver, der varetages?:</p> <p>⇒ Kan du uddybe dit svar?</p> <p>⇒ Har du evt. forslag til forbedringer?</p>	*
<p>4. Er der nogle af de opgaver, som andre myndigheder varetager, som stiftsudvalget vedrørende økonomi med fordel kunne varetage?</p> <p>F.eks. nogle opgaver der nu ligger ved:</p> <p>Biskoppen</p> <p>Stiftsøvrigheden</p> <p>Provstiudvalget</p> <p>Kirkeministeriet</p>	
<p>5. Har du kendskab til andre fora på stiftsniveau, hvor man varetager opgaver for hele stiftet?</p> <p>⇒ Hvis ja: Hvem sidder i det/dem?</p> <p>⇒ Hvilke kompetencer er det/de tillagt?</p>	
<p>6. Tror du, det ville være en fordel, hvis nogle af opgaverne fra de øvrige fora (råd/udvalg) blev tillagt stiftsudvalg vedrørende økonomi.</p>	
Resultater af stiftsudvalget vedrørende økonomis virke	
<p>7. Hvordan vurderer du, at sammenhængen er mellem de ressourcer man investerer i stiftsudvalgsopgaverne, og det der kommer ud af arbejdet?</p> <p>Meget</p> <p>Meget</p>	*

Hvilke kompetencer skal eventuelt permanente stiftsråd have og hvilke skal de ikke have?	
Sammensætning	
Mener I, at det er relevant for præsterne at sidde med i stiftsrådene? Hvorfor/hvorfor ikke?	
Hvad kan præsterne bidrage med i forhold til stiftsrådernes arbejde?	
Hvordan skal det eventuelt bestemmes, hvilke præster der skal sidde i stiftsrådet? Udpegning/valg?	
Hvem skal være formand for stiftsrådet?	
Andre ting?	

Bilag 2. Stiftsrådenes størrelse og sammensætning som følge af lovforslaget

Tabel 10.2.1. Oversigt over stiftsrådenes størrelse og sammensætning som følge af lovforslaget.

	Valgte menigheds-repræsentanter	Provster	Præster	Biskop	I alt
København	11	1	2	1	15
Helsingør	13	1	2	1	17
Roskilde	13	1	2	1	17
Lolland-Falster	8	1	2	1	12
Fyen	12	1	2	1	16
Aalborg	14	1	2	1	18
Viborg	11	1	2	1	15
Århus	14	1	2	1	18
Ribe	8	1	2	1	12
Haderslev	7	1	2	1	11

Bilag 3. Emner drøftet på stiftsrådsmøder

Tabel 10.3.1. Emner drøftet på stiftsrådsmøder (stiftsbestyrelse) i 2006 og 2007.

Emner ²⁹	Kø- ben- havn	Lol- land- Falster	Fye n	Aal- borg	Vi- borg	Århus	Ha- der- slev
Lånesager/ byggesa- ger og indfrielse af gamle lån + fastlæg- gelse af udlånspolitik	2	17	2	0	0	3	7
Investering og afkast af stiftsmidlerne + fastlæggelse af inve- steringspolitik	4	8	5	4	20	3	12
Stiftets forvaltning af fællesfonden	0	0	0	0	0	0	8
Stiftsfonden	0	0	0	0	0	0	1
Stiftsbidraget	0	0	0	2	0	0	0
Undervisning	0	0	3	0	0	0	1
Diakoni	1	0	0	0	0	0	1
Struktur i stiftet (sog- ne, pastorat, provsti, præstenormering)	14	1	0	0	1	1	4

²⁹ Eksempler på emneindhold:

”Struktur i stiftet ...”: Omfatter også f.eks. drøftelse af overordnede kriterier for stiftsrådets rådgivning.

”Orientering/diskussion af oplæg fra Kirkeministeriet”: Omfatter bl.a. betænkning om struktur, ændring af økonomiloven, Kirkeministeriet udmelding om evaluering af stiftsråd, m.v., stiftsrådernes kompetence efter 1. Januar 2008.

”Andre emner”: Omfatter f.eks. drøftelse af pressestrategi, eventuelt, orientering om e-dag 2, sygedagpenge ved præsters sygdom, bedre udnyttelse af folkekirkens ressourcer, m.v., udpegning af medlem af budgetsamrådet for fællesfonden, stiftets drøftelse af stiftsråd.

”Orientering fra stiftsudvalg”: Omfatter også orientering fra Det mellemkirkelige stiftsudvalg.

”Orientering fra stiftsadministrationen”: Omfatter også orientering om stiftets økonomi.

Diskussion af projekter/satsningsområder i stiftet	4	5	5	0	0	0	6
Orientering/diskussion af oplæg/forslag fra Kirkeministeriet	2	7	3	0	2	1	8
Andre emner	17	23	13	6	19	8	18
Orientering fra biskoppen	1	7	11	4	14	4	6
Orientering om stiftsøvrighedens sager	0	0	0	1	14	0	0
Orientering fra stiftsudvalg	4	2	1	1	0	0	2
Orientering fra stiftsadministrationen	0	1	5	0	0	2	4

Note: I tabel 10.3.1 sammenfattes en oversigt over dagsordenspunkter på stiftsrådsmøderne (stiftsbestyrelsesmøderne) i 2006-2007 (til og med sidst kommende møde *inden* evalueringens start i august-oktober 2007). Eftersom stiftsrådene (stiftsbestyrelsen) ikke har holdt lige mange møder i perioden 2006-2007, samt at dagsordnerne er udfærdiget på forskelligt detaljeringniveau, er antallet af sager, samt antal gange et punkt har været på dagsorden ikke umiddelbart sammenligneligt mellem stifterne. Tabellen skal således alene ansues som en oversigt over tendensen i, hvilken sager det enkelte stiftsråd primært har drøftet. Dette gør det også svært at angive generelle tendenser, på tværs af stifterne, over hvilke sager stiftsrådene generelt beskæftiger sig mest med.

Det skal i øvrigt bemærkes, at lovgivningen³⁰ om muligheden for vedtagelse af et bindende stiftsbidrag først blev vedtaget den 1. juni 2007, hvorfor punktet ikke optræder hyppigt på dagsordenerne.

For så vidt angår sager vedrørende det mellemkirkelige stiftsudvalg, er disse optalt under "andre emner". Fyen er det eneste stift, der har det mellemkirkelige stiftsudvalg integreret i stiftsrådet.

³⁰ L 160 Lov om ændring af lov om menighedsråd, lov om valg til menighedsråd, lov om folkekirkens økonomi og lov om udnævnelse af biskopper og om stiftsbåndsløsning (Menighedsrådets sammensætning, loyalitetskrav til valgte menighedsrådsmedlemmer og bindende stiftsbidrag m.v.).

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2006

1468 Reform af den civile retspleje IV	1481 Reform af den civile retspleje V (Retsmægling)
1469 Betænkning om varetægtsfængsling i isolation efter 2000-loven	1482 Betænkning om arbejdsskadesikring (kun elektronisk udgave)
1470 Dansk straffemyndighed i forhold til seksuel udnyttelse af børn i udlandet	1483 Betænkning om tv-overvågning
1471 Digital Tinglysning	1484 Betænkning om hurtigere behandling af konkursboer
1472 Ytringsfrihed og meddeleleret for offentlige ansatte	1485 Betænkning om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager
1473 Betænkning om revision af arvelovgivningen m.v.	1487 Kommunal og regional revision – sagkundskab, uafhængighed og tilsyn hermed
1474 Straffelovrådets betænkning om det strafferetlige værn mod terrorisme	
1475 Barnets perspektiv: Forældremyndighed, barnets bopæl, samvær, tvangsfuldbyrdelse (Udvalget om Forældremyndighed og Samvær)	
1476 Betænkning fra Udvalget for planlægning og detailhandel	
1477 Opgaver i sogn, provsti og stift	
1478 Revisorlovgivning i internationalt perspektiv (Revisorkommissionen)	
1479 Betænkning om retsplejelovens regler om advokater	
1480 Betænkning om revision af ophavsretslovens kapitel 3	

2007

- 1486 Betænkning om alkohol i udåndingsluft og en nulgrænse for euforiserende stoffer mv.
- 1488 Dansk Straffemyndighed
- 1489 Udvalget om arbejdsretten og faglige voldgiftsretter
- 1490 Betænkning fra udvalget om ændring af ATP-Ordningens optjeningsmodel og formuefællesskab
- 1491 Folkekirkens lokale økonomibetænkning fra udvalget om den lokale økonomi i Folkekirken
- 1492 Betænkning om begrænsning af langvarige sigtelser og varetægtsfængsling
- 1493 Infrastrukturkommissionens betænkning

2008

- 1494 Strafferådets betænkning om en torturbestemmelse i straffeloven
- 1495 Ikke offentliggjort

IT- og Telestyrelsen

Holsteinsgade 63, 2100 København Ø
Telefon 35 45 00 00 Fax 33 37 92 91

